

У МАСКВЕ ДУМАЮЦЬ ПРА БЕЛАРУСЬ

Леанід Лыч: "Толькі наяўнасць ва ўкраінцаў і беларусаў у поўным сэнсе слова незалежнай суверэннай дзяржавы трывала знітуе іх з рускімі.

Жыццё ў суверэнных дзяржавах ніколі не стане перашкодай для паглыблення паразумення паміж імі. Ні сёння, ні заўтра ў рускіх, украінцаў, беларусаў не будзе існаваць такіх праблем, вырашэнню якіх перашкаджала наяўнасць у кожнага з іх уласнай суверэннай дзяржавы".

5, 12

БУМ? БАМ?

ЦІ ЛІТАРАТУРА?..

Леанід ГАЛУБОВІЧ пра "Тазік беларускі"

6—7

"І БЫЎ НАПАЧАТКУ
СОН..."

Вершы Віктара ШНІПА

8

ПАЖАР

Апавяданне Алега ЖДАНА

9

У МАІМ СЛУЦКУ
НАРАДЗІЛАСЯ КНІГА

Алена ВАСІЛЕВІЧ: "Як зайздросціла я ў Італіі, калі нас, турыстаў, прывозілі паказаць якую-небудзь базіліку яшчэ з 12 ці 13 стагоддзя! Захаваную з такім гонарам і любасцю! А мы, дзікуны, руйнавалі нават тое, што не адолела, не зачэпіла, пакінула нават апошняя сусветная вайна..."

14—15

БУДЗЬМА РАЗАМ!

Шаноўныя чытачы! Пачалася падпіска на наш тыднёвік на другое паўгоддзе 1998 года. Спадзяёмся, што Вы, нашы прыхільнікі і аднадумцы, не пакінеце сябе без "ЛіМа"...

Кошт падпіскі застаўся ранейшым. Для індывідуальных падпісчыкаў кошт на адзін месяц — 15 тысяч рублёў, на квартал — 45 тысяч і на паўгоддзе — 90 тысяч.

Наш індекс — 63856.

Ствары сваю малітву...

Усе выбітныя канцэрты заканчваюцца аднолькава: захапленне публікі, хваля авацыі, воклічы "брава!". Затым публіка падзяляецца на дзве няроўныя часткі: прыкметная большасць паварочвае да дзвярэй, астатнія рухаюцца ў бок сцэны — віншаваць. Але гэтым разам традыцыя была парушана.

Скончыўся канцэрт, аціхлі воплескі. А людзі... засталіся на сваіх месцах. Сядзелі моўчкі, нібыта нават баючыся ўздыхнуць.

Што значыла тая Цішыня? Чаканне працягу сустрэчы з Музыкай? Хвілю вяртання ў свет зямны — так "спускаецца з нябёсаў" душа верніка пасля набажэнства? Ці, можа, — падсвядомае маленне ў тым храме, які кожны, следам-разам са стваральнікамі гэтага канцэрта, стварыў у грэшным сваім сэрцы?

(Працяг на стар. 3)

“Долетит ли Лебедь да Кремля?” — пішучь сёння расійскія газеты і канстатуюць: “Партия власти проиграла вчистую”.
А нашы аналітыкі мяркуюць, што абранне Аляксандра Лебедзя губернатарам не будзе спрыяць стабілізацыі палітычнага становішча ў Расіі, а значыць, у пэўным сэнсе і Беларусі. На жаль, Беларусь не настолькі моцная дзяржава, каб беларусам быць аб’явавымі да палітычных падзей за нашай усходняй мяжой. А вельмі хацелася б. Лепей асвятляць культурнае жыццё суседняй краіны, чым яе чарговую “наменклатурную рэвалюцыю”.

ПАМЯЦЬ ТЫДНЯ

У сераду, 20 мая, у Палацы мастацтваў адкрылася выстава твораў Аляксандра Міхайлавіча Кішчанкі, народнага мастака Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі. Выстава прысвечана памяці мастака. Творчасць Аляксандра Міхайлавіча — яркая з’ява ў нашым мастацтве. Ён з тых, хто знашоў новы шлях пасля таго, як стала відавочна, што “суровы стыль” сябе вычарпаў. У той час, як большасць мастакоў Беларусі зацyklіліся на змрочнай тэме Вялікай Айчыннай, Кішчанка сцвярджаў сваімі палотнамі каштоўнасць звычайных жыццёвых радасцяў.

ЗАКРЫЦЦЁ ТЫДНЯ

У Гомелі амаль адначасова зачыніліся мясцовыя газеты — “Джэм”, “Тэлеінфарм”, “Тэлеграф”. Прычына? Рэзкае павышэнне расцэнак на друкарскія паслугі і кошту паперы. Акрамя таго, ва ўмовах “рынкавага сацыялізму” цяжка знайсці спонсараў і рэкламадаўцаў. “Прэс-экспрэс”, фірма, што займаецца рознічным гандлем газетамі, таксама на мяжы банкруцтва.

ПУБЛІКАЦЫЯ ТЫДНЯ

“Свободные новости” працягваюць публікаваць цыкл Анатоля Казловіча “Мы в 1994—2006 гг.”. У апошнім нумары — артыкул “Четыре буквы”, які мае падзаглавак “Репортаж из страны, впавшей в детство”. Сэнс артыкула ў наступных радках: “Калі дарослыя не здольныя мудра вырашыць дзяржаўныя праблемы, дзецям, на жаль, нікуды не схавацца ад патрыятызму, які пранікае паўсюль. Бачыце. Французскі хлопчык Гаўрош імкліва бяжыць на палаючую барыкаду, а рускі Паўлік Марозаў — у воінскі штаб, партызан Марат Казей бярэ ў рукі апошнюю гранату, гітлерюгенд — фаўстпатрон, чачэнскае хлапчана — “калалінікаў”...”

Глядзіце. Маленькі беларус бярэ запалку. Ён стаіць у цэнтры невялікага натоўпу, але яму здаецца, што ён — пуп зямлі. Запаленую запалку трынаццацігадова радзіка падносіць да дзяржаўнага сцяга. Сцяг ярка ўспыхвае...”

АБРАННЕ ТЫДНЯ

Архіепіскап Беластоцка-Гданьскі Сава абраны кіраўніком Польскай праваслаўнай царквы, якая мае больш за 300 прыходаў па ўсёй краіне і налічвае прыкладна 700 тысяч вернікаў. Большасць вернікаў — беларусы Беластоцчыны.

СЯБРОЎСТВА ТЫДНЯ

З 20 па 26 мая Амбулада Латвійскай Рэспублікі ў Беларусі сумесна з Латвійскай асацыяцыяй тэкстыльнага мастацтва ладзіць выставу ў ДOME дружбы. На выставе творы адзінаццаці мастакаў розных пакаленняў. Большая частка твораў — габелены. Выстава дае магчымасць пазнаёміцца не толькі з мастацкімі работамі, але і з новым каталогам асацыяцыі, у якім сабраны амаль усе дасягненні тэкстыльнага мастацтва Латвіі за апошнія пяць гадоў. Нашы суседзі клапоцяцца як пра старыя, так і пра новыя рынкі збыту. А мы?

ВЫСТАВА ТЫДНЯ

З 19 мая ў галерэі “Шостая лінія” экспануецца канцэптуальны праект Вольгі Варэнікавай “TV не для ўсіх”. Аўтар лічыць, што “TV” і тэлевізар — гэта далёка не адно і тое ж і смела супрацьпастаўляе фатаграфію (якую трактуе як жанр выяўленчага мастацтва) сімвалу масавай культуры — тэлебачанню. “Тэлеэкран засмечаны. Ну дык здзіміце свой серыял. Тое, што бачыце сваімі вачыма, і ёсць тэлебачанне, і чым багацейшае ваша жыццё, тым яно (TV) цікавейшае”. І сапраўды, з самага звычайнага постсавецкага жыцця можна зрабіць “Санта-Барбару” на зайздрасць Галівуду.

БЕНЕФІС ТЫДНЯ

Барыс Міхайлавіч Пянчук, народны артыст Беларусі, прафесар, — спраўляе юбілей. Здаецца, не так даўно пісалі пра яго ў “ЛіМе” з чарговай святочнай нагоды — віншавалі, распавядалі пра багаце цікавае творчае жыццё. Цяпер віншваем ужо з 80-годдзем. Загартоўка вайсковага дырыжора (колькі гадоў узначальваў ён духавы аркестр колішняй БВА!), досвед у кіраванні вялікімі зводнымі калектывамі (ад гістарычнага парада Перамогі на Краснай плошчы ў Маскве да пазалеташняга свята “Беларускія фанфары” ў Баранавічах), педагагічная праца, удзел у шматлікіх конкурсных журы... Усё гэта дысцыплінуе, прымушае “быць у форме”, нават зняўшы кіцель з пагонамі. І — дазваляе не зважаць на гады. З хваляваннем і ўпэненасцю, уласцівымі сапраўднаму Артысту, чакае Барыс Міхайлавіч Пянчук сённяшняга вечара: у Dome афіцэраў а 17-й гадзіне пачынаецца ягонь бенефіс. З удзелам галоўнага вайсковага аркестра краіны...

Паставы — у чаканні...

ФЕСТИВАЛІ

Менш за месяц застаецца да прыезду гасцей на ўжо знакаміты фестываль у Паставах. Добрыя знаёмцы ды новыя сябры сустрапаюцца тут, каб музыкой сваёй падтрымаць-прадоўжыць дух свята. Свайго — і ўжо трэці год, як слухна абвешчанага Міжнародным, — фестывалю “Звіняць цымбалы і гармонік”.

Нядаўна Міністэрства культуры Беларусі ды Пастаўскі райвыканкам прынялі адпаведны дакумент, у якім зазначылі, што сёлетні фестываль мае на мэце далейшае развіццё ды папулярызацыю традыцыйнай народна-інструментальнай творчасці, павышэнне выканаўчага майстэрства калектываў і асобных выканаўцаў, пашырэнне і ўмацаванне культурных сувязяў паміж народамі. Мяркуецца, што сёлета побач з лепшымі аматарскімі народна-інструментальнымі калектывамі ды індывідуальнымі выканаўцамі з Беларусі ў Паставы наведваюцца госці з Летувы, Малдовы, Польшчы, Расіі, Славакіі, Украіны.

Запланаваны шэраг канцэртных праграм, у тым ліку й за межамі мястэчка ды нават за межамі Пастаўшчыны; традыцыйны конкурс “Хто каго?” і “Пастаўскі баль”. Не менш значна і правядзенне падчас фестывалю творчых лабараторый вядомых выканаўцаў на народных інструментах, стажыроўка кіраўнікоў самадзейных калектываў ды спецыялістаў-метадыстаў, прэзентацыя новых рэпертуарных зборнікаў на-

родна-інструментальнай музыкі ды арганізацыя выстаўкі-кірмашу традыцыйных беларускіх рамёстваў. З гадамі фестываль “Звіняць цымбалы і гармонік” развівае і ўдасканальвае форму свайго арганізацыйна-творчага існавання. Прыемна, што яго высакародная мэта гуртуе шчырых ды таленавітых і дасведчаных людзей. Аргкамітэт свята, у якім — начальнік аддзела ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Тадэвуш Стружэцкі, намеснік старшыні Пастаўскага райвыканкама Ала Кейзік, загадчык аддзела культуры райвыканкама Наталля Булавінцава, галоўны рэжысёр фестывалю Пётр Гудырэктар Пастаўскай ДМШ Анатоль Собаль ды інш., — узначаль-

вае намеснік міністра Валерый Гедройц. У журы — выдатныя дзеячы культуры і мастацтва Міхась Дрынеўскі, Яўген Гладкоў, Уладзімір Гром, Мірон Була ды інш. Старшыня ў “камандзе суддзяў”, як заўжды, Міхал Казінец. А яшчэ — “журыць” ужо не першы год запрошана Вікторыя Херэнчар, вядомая венгерская артыстка, прэзідэнт Сусветнай цымбальнай асацыяцыі. У рэдакцыйным архіве мы знайшлі вось гэтыя фота, зробленыя на адным з мінулых фестывалаў. Друкуем яго з надзеяй, што сёлета з 12 па 14 чэрвеня ў Паставах будзе гэтак жа сонечна, утульна, весела і людна.

С. Б.
Фота М. ЖЫЛІНСКАЙ

ДРУК

Ёсць такі часопіс — “Наша вера”

Заснавальнікам яго з’яўляюцца Кафедральны касцёл імя Найсвяцейшай Марыі Панны ў Мінску і Дабрачынны грамадскі фонд “Маці-Божая Фацімскай”, галоўным рэдактарам — пісьменніца Хрысціна Лялько. У 1996 годзе, годзе заснавання, выйшлі два нумары, летася — толькі адзін. Тым не менш, выданне заслугоўвае ўвагі. І багаццем матэрыялаў, змест якіх шырока закранае не толькі пытанні веравызнання, а і праблемы нацыянальнага Адраджэння, і сучасным афармленнем, і якасцю друку. Гэта пацвярджае і чарговы — першы ў сёлетнім годзе і чацвёрты з дня заснавання нумар “НВ”, які надрукаваны ў друкарні “НЭСІ”.

Адкрываецца ён вершам Я. Палыгі “Тыя, што вераць” у перакладзе Х. Лялько. Пад рубрыкай “Накніжнай паліцыі” часопіс пачынае друкаваць (таксама ў перакладзе Х. Лялько) кнігу Яна Паўла II “Дар і таямніца”, напісаную ім да 50-годдзя свайго святарскага пасвячэння і выпушчаную ў 1996 годзе ў кракаўскім выдавецтве св. Станіслава.

Гісторык Св. Адамовіч падра-

бязна знаёміць з унікальным помнікам архітэктуры XVIII стагоддзя, якім з’яўляецца Кафедральны касцёл у Мінску. “Цуд Адраджэння” — так называецца гэты матэрыял, што дапаўняе рубрыку “Нашы святыні”.

Рубрыку “Постаці” працягвае нарыс студэнта Наваполацкага ўніверсітэта А. Адамковіча “Галоўны крытэры — сумленнасць” — пра доктара тэалогіі, першага арцыбіскупа і мітрапаліта Беластоцкага Э. Кісяля.

Прапануецца працяг публікацыі Э. Станека “Шэсць праўдаў веры” (рубрыка “Роздум аб веры”) у перакладзе І. Жарнасек. Артыкул А. Ярашэвіча “Абразы Маці Божай XVII—XVIII стст. у мінскіх касцёлах” публікуецца ў рубрыцы “Сведчэнні архіваў”. “Кантэкст” складаюць апавяданне М. Гарэцкага “Рускі” і роздум на падставе яго выкладчыка кафедры гідрэалягіі і цэплатэхнікі Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага інстытута А. Пятровіча “Чалавек “апошніх дзён”.

Шлях да веры А. Тумоўскага, які пайшоў вучыцца ў Львоўскую

духоўную семінарыю, прасочваецца ў гутарцы з гэтым маладым чалавекам І. Задарожнай (“Патрабаванне толькі адно — адказаць Яму ўзаемнасцю”, рубрыка “Пра самае важнае”). Дарэчы, хоць выкладанне ў семінарыі і ідзе па-украінску, А. Тумоўскі, як ён прызнаецца, “практычна размаўляе толькі па-беларуску, усе разумеюць і ніякіх неспадзяванак не ўзнікае”.

Чытач знойдзе ў часопісе і іншыя рубрыкі: “Мастацтва” — артыкул Я. Шунейкі “Талент самаахвярны і светлы” пра знакамітага Напалеона Орду (дарэчы, багата ілюстраваны, увогуле, як і іншыя матэрыялы), “Драматургія” — заканчэнне аднаактоўкі І. Жарнасек “...І знойдзеш суцязэнне”, “Паззія” — вялікія падборкі вершаў М. Мятліцкага і І. Багдановіча, “Да юбілею 2000 года” — працяг артыкула А. Жлуткі “Заходняе хрысціянства на Беларусі”, “Традыцыя” — артыкул Я. Сахуты “Узоры вясны і сонца”.

Наклад “Нашай веры”, як на сённяшні дзень, немалы — 2 тысячы асобнікаў.

Н. ФЯДОТАВА

МЕРКАВАННЕ

Траянскі варыянт братняга саюза

Для падтрымкі народнага духу неабходны ідэя і мэта. Камуністычная ідэя не можа цяпер аб’яднаць людзей нават фармальна. А іншых кіруючых ідэй не бачна, або яны расплывістыя. Вера ўмацоўвае дух. Нават камунізму і то лягчэй было чакаць, — чакаюць жа людзі другога прышэсця. Гэта — пытанне веры. А абяцанне рынку ўспрымаецца з недаверам. Дух трымаецца альбо праўдай, альбо марай. Але калі няма ні таго, ні другога, то змрочныя сёстры — апатыя і агрэсія — халапоў чалавек за горла.

У СССР велізарны партпарат забяспечваў прапагандысцкі ўздзім. У прапаганды, як у д’ябла,

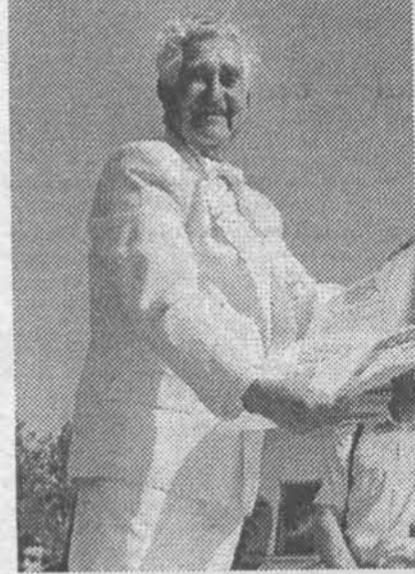
два галоўныя сродкі: спакушэнне і паклёп. Пяцігодкамі спакушалі, светлай будучыняй, паклёпам жа адсякалі незадаволеных і ў глыбокім летаргічным сне трымалі народны дух.

Пакуль не будзе яснага ўяўлення аб тым, што нас чакае, і калі нас гэта чакае, дух народа не ўзняць. І наадварот: будзе яснасць — людзі выцерпяць цяперашняе няшчасці. Пра гэта чудова пісаў Ніцшэ: “У каго ёсць Навошта жыць, можа выцерпець амаль любое Як” (жыць. — Б. Ж.).

“І какой же русский не любит быстрой езды”, — сказаў М. Гоголь. Услед за класікам адзначым:

а які ж рускі ці беларус не за саюз двух братніх народаў?! Аказваецца, такіх няма. Парадокс у тым, што гэта перш за ўсё тыя, хто больш за ўсё крычаць пра такі саюз, але хаваюць ад нас з вамі, які саюз ім патрэбен. Хто ж яны? Як на Беларусі, так і ў Расіі гэта ў першую чаргу лідэры левых партый і рухаў. Паўтараю, лідэры, але не радавыя члены. Апошнія не заўсёды дасведчаны ў прошах сваіх “правадыроў”.

Рэч у тым, што гэтым лідэрам упоперак горла стаяць дэмакратычныя рэформы, якія праводзяцца ўрадам Расіі пад кіраўніцтвам Прэзідэнта Б. Ельцына. У паспе-

дэсцыплінуе, прымушае “быць у форме”, нават зняўшы кіцель з пагонамі. І — дазваляе не зважаць на гады. З хваляваннем і ўпэненасцю, уласцівымі сапраўднаму Артысту, чакае Барыс Міхайлавіч Пянчук сённяшняга вечара: у Dome афіцэраў а 17-й гадзіне пачынаецца ягонь бенефіс. З удзелам галоўнага вайсковага аркестра краіны...

Перайначыўшы вядомае выслоўе мудрацоў, можна сказаць: юбілей — з'ява часовая, музыка — вечная. Сказаць — і звязць гэтую выснову з падзеяй у жыцці Міхала Казінца. Мэстра, відаць, нездарма святкаваў сваё 60-годдзе гэтак мудра, пакінуўшы на афіцыйную цырымонію некалькі гадзін у дзень свайго нараджэння (поўдзень "цяжкага панядзелка" пачынаўся ў Беларускай акадэміі музыкі з віншаванняў ейнага рэктара), а музыцы прысвяціўшы аж тры "Юбілейныя вечары" (так былі пазначаны філарманічныя афішы 13, 15 і 18 мая). Народны артыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі, прафесар. А перадусім дырыжор — гэта значыць, і ў будні, і ў святы ён павінен быць з музыкай.

Такім чынам, юбілей свой Міхал Антонавіч адзначыў як дырыжор. Ды яшчэ — з трыма аркестрамі: "Маладая Беларусь" Акадэміі музыкі, які сам, упэўненай рукой мастацкага кіраўніка, вывеў у вялікае канцэртнае жыццё і нават — у еўрапейскі мастацкі свет; Акадэ-

мічным сімфанічным, галоўным аркестрам краіны, за пультам якога адбыўся дэбют Казінца як сімфанічнага дырыжора. І — Акадэмічным народным імя І. Жыновіча, у якім пачынаў, з якім зрадніўся, з якім быў у свой юбілейны дзень. Музыканты, салісты, публіка.

Сябры, калегі, вучні. Родзічы, прыхільнікі. Стваральнікі самай рознай музыкі, што гучала ў тыя вечары і што гучыць вечна... Свята было для ўсіх.

С. Б.
Фота К. ДРОБАВА

Ствары сваю малітву...

(Працяг. Пачатак на стар. 1)
"Вечары царкоўнай музыкі", цыкл разнастайных канцэртаў, што ладаўся ў зале на Залатой Горцы, завяршыўся, — не, увячнана выбітна. Гэта была праграма з твораў аднаго аўтара, нашага сучасніка Аляксандра Літвіноўскага, у чыёй шматвектарнай кампазітарскай практыцы вылучаецца выразны кірунак, спасціжэнне і развіццё традыцый хрысціянскай (касцельнай) музыкі. Прычым кампазітар спасцігае ейны ідэйны, вобразны, філасофскі сэнс і жанравыя формы не праз перайманне або стылізацыю вядомых шэдэўраў, а — праз дыялог. Творца на парозе новай эры вядзе дыялог з мастацкім і рэлігійным досведам, што назапасіла чалавецтва за мінулыя стагоддзі.

Гучала ў той вечар, за малым выключэннем, новая музыка А. Літвіноўскага. Паслядоўны прыхільнік тэндэнцый постмадэрнізму, ён віртуозна валодае тым чарадзейна-прывабным "моўным стылем", пра які, паводле заўвагі безыменнага меламана, "не скажаш, што класіка, і не скажаш, што авангард". Сучасна, свежа, нова — і без надакучлівага разбуральнага гукавога эксперыментатарства. Музыка — яна ва ўсе часы Музыка.

Колькі гадоў таму, скончыўшы працу над "Грыгарыянскай імшой" (музыка яе знаёмая слухачам у выкананні "Уніі" пад кіраўніцтвам К. Насаева ды Полацкага камернага хору пад кіраўніцтвам Л. Жука-

вай), Аляксандр Літвіноўскі прызнаўся: "Адчуванне такое, нібы стварыў уласную малітву". А гэта, пагадзіцеся, ужо не фармальны творчы акт, які можа спыніцца разам з завяршэннем працы. Вось чаму зноў і зноў вяртаецца кампазітар да сакральных матываў, вось чаму, спасцігаючы законы гармоніі далёкіх эпох, ствараючы ўласны закон жыцця мастацкіх сугучаў, адкрываючы для сябе Боскі закон у творчасці і ўрашце асэнсоўваючы хрысціянскія ісціны, ён шукае новае ва ўсё той жа незямной крыніцы натхнення.

І ажываюць кананічныя вобразы ў своеасаблівым рэмінісцэнцыях для аргана, у дуэце аргана ды баса, у інструментальным суладдзі галасоў віяланчэлі ды аргана, выяўляючы прыгожы парадокс "аркестрава-харавога" мыслення Аляксандра Літвіноўскага.

У той вечар "сваю малітву", дзякуючы аўтару, стваралі і выканаўцы (пра публіку ж я ўжо казала). Калі выбітны бас Алег Гардынец спяваў фрагменты з вядомай містэрыі "Francisk" (аўтарская версія для голасу і аргана), гэта было ўжо не камернае і не опернае выкананне. Гэта быў нейкі сугестыўны вакал прапаведніка, натхнёны мудрасцю Скарынавых кніг. (Празрыста і далікатна падтрымліваў яго акампанемент арганіста Аляксандра Мільто). Калі саліраваў на аргане малады майстар Расціслаў Выграненка, пра мастацкі густ і вынаходлівасць ягонай "расфарбоўкі"

думалася ў найвышэйшай ступені захаплення: хто хаця б аднойчы дакранаўся да "пульта кіравання арганам", ведае, што значыць зрабіць рэгістрыку твора.

А як дзівосна гучалі яны ў дуэце — Расціслаў Выграненка ды віяланчэліст Аляксей Афанасьеў! І, нарэшце, якім адкрыццём была заключная прэм'ера канцэрта — кантата для мецца-салрана і аргана "Stabat Mater" (дарэчы, ужо другі, пасля кантаты "Да Маці Божай", твор А. Літвіноўскага, прысвечаны вобразу Марыі). Вядома, пра яе гаворка мае быць асобная. Адно скажу: поспех! І поспеху паспрыяла выкананне: у суправаджэнні Р. Выграненкі спявала маладая вакалістка Джамілія Амандурдыева, чый магучы глыбокі голас асабліва напоўнена і хваляюча гучаў на ўзыходзячых секвенцыях і ў верхнім рэгістры. Лірыка-драматычная кульмінацыя кантаты — "Inflamatus" зрабіла найбольш моцнае ўражанне.

"Вечары царкоўнай музыкі" завяршыліся? Не, яны будуць мець працяг, бо ёсць творцы, здатныя стварыць сваю малітву і крануць ёю душы тых, хто побач...

С. БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: Расціслаў Выграненка, Аляксандр Літвіноўскі, Джамілія Амандурдыева, Аляксей Афанасьеў; спявае Алег Гардынец.

Фота Віт. АМІНАВА

хах гэтых рэформ яны, не без падстаў, бачаць канец свайму палітычнаму існаванню. Вы толькі ўдмайцеся ў тое, пра што распавёў В. Чыкін у сваім дакладзе на XXXIV з'ездзе КПБ: "Сёння сілы рэакцыі ў Мінску, Маскве і ў іх гаспадары на Захадзе спрабуюць контраатакаваць Саюз. Тут і справа Шарамета і беспрэцэдэнтныя па нахабстве (падкрэслена мною. — Б. Ж.) крокі пана Ельцына і яго акружэння..."

Растлумачу, што сіламі рэакцыі ён лічыць (у тым ліку і ў гэтым складаецца фальш камуністаў) усіх прагрэсіўных дзеячаў, якія стаяць на іх шляху да ўлады і канчатковай мэты — сусветнай рэвалюцыі.

У вузкім коле некаторыя старанія паслядоўнікі з левага блоку, выступленні якіх мне даводзілася слухаць, задаваць пытанні і ўступаць у палеміку, дзейнічаюць з адкрытым забралам. Яны, не саромеючыся, не падбіраючы мяккіх выка-

званняў, кляймаць расійскі ўрад і ў першую чаргу Б. Ельцына ганьбай: называюць крымінагенным, купленным на сродкі ЦРУ і заклікаюць да яго звяржэння. А прынародна робяць выгляд, што хочучы з ім саюза.

Што казаць пра такія куларныя выказванні, калі і ў друку мы чытаем падобнае. Прыкладаў — больш чым дастаткова. Скажам, той жа даклад першага сакратара Камуністычнай партыі Беларусі В. Чыкіна на XXXIV з'ездзе КПБ, дзе ён нават быў сціплым, сказаўшы: "Вырашыць усё гэтыя задачы ў адзіночку практычна немагчыма". Патрэбны саюзнікі. Такіх саюзнікаў у яго няма і не толькі на Беларусі. У Расіі гэта лідэры так званай дэструктыўнай апазіцыі (у асноўным чырвона-карычневай): Г. Зюганав, Г. Селязнёў, С. Бабурын, М. Рьжкоў, В. Ілюхін, А. Лук'янаў, А. Макашоў, В. Амільяў, Л. Рохлін і г. д. і да т. п. Імя ім —

легіён. Усе яны люта ненавідзяць Б. Ельцына, спрабавалі і спрабуюць звергнуць яго ўсімі дазвыленымі і недазвыленымі метадамі. Для іх усё сродкі добрыя і пры дасягненні мэты. Дык чаму б не пакарыстацца ў якасці траянскага каня і паслугамі нашых лідэраў? Ну а потым... яны ведаюць, каго і куды пасадзіць.

Да месца прыгадаць выраз Казымы Пруткава: "Единожды солгавши, да кто тебе поверит". А сама КПСС, яе папярэднікі і прадаўжальнікі хлусілі не раз, не два, а кожны раз. Бо і трымалася яна толькі на хлусні і страху. Таму, хто гучней за ўсіх крычыць і шмат абяцае, як гэта заўсёды і ўсюды рабіла КПСС, нельга верыць ні на "цяперашнім", ні на якім-небудзь іншым этапе. Бо колькі іх ужо было пасля перавароту 1917 года, і яшчэ, не дай Бог, можа быць.

Б. ЖАГРЫН

"Фарбы талентаў зямлі Раснянскай"

Пад такой назвай нядаўна прайшла выстава дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, арганізаваная работнікамі Палаца культуры і мясцовай бібліятэкі вёскі Расна, што

на Дрыбеншчыне. На выставе былі прадстаўлены прадметы ткацтва, вышыўкі, ганчарныя вырабы і вырабы з саломкі, створаныя ўмельымі рукамі жыхароў гэтай вёскі.

Адрадзіць храм

Славутая вёска Лясная, што на Слаўгарадчыне, ля якой Пётр I са сваім войскам разбіў шведаў, зараз знаходзіцца ў паўзапушчаным стане. Ужо даўно няма драўлянай Прачысцёнскай царквы, якую ўзвалі ў 1708 годзе пры непасрэдным удзеле Пятра I. А тая, што на сёння ёсць у вёсцы, — толькі малая частка былога мемарыяльнага комплексу, бабудаванага ў гонар перамогі над шведамі. Царква неадагледжаная: унутры ўсё разбіта і абрабавана. Але, нягледзячы на складанасці жыцця, у Лясной па вялікіх святах праходзяць набажэнствы. А напярэдадні 90-годдзя з дня заснавання Свята-Петрапаўлаўскай мемарыяльнай царквы, як паведаміла "Магілёўская праўда", яе святар звярнуўся да жыхароў раёна з заклікам дапамагчы адрадзіць былы храм.

Юны лаўрэат

На міжнародным конкурсе маладых выканаўцаў "Музыка надзеі", які адбыўся ў Гомелі, выхаванец Круглянскай дзіцячай школы мастацтваў юны трубач Дзіма Чахоўскі (зараз займаецца пры Рэспубліканскай акадэміі музыкі) быў узнагароджаны дыпламам другой ступені. Узнагарода для юнага му-

зыканта высокая. У конкурсе бралі ўдзел больш за 250 выканаўцаў з Беларусі, Расіі, Украіны, Малдовы, іншых краін СНД. Разам з прэстыжным дыпламам і званнем лаўрэата Дзіма атрымаў таксама грашовую прэмію і падарунак.

Алесь ПЯТРОВІЧ

ГРОДНА...

"Скульптар і мадэль"

Так называецца выстава Генадзя Лакобы, якая працуе ў галерэі "У майстра" — скульптура, жываліс, абелен уасоблены ў ідэі каханья, прагі, пажады. Выстава мае поспех.

Апошняе папярэджанне

На днях гарадскія ўлады зрабілі Гродзенскаму аддзяленню Саюза беларускіх пісьменнікаў апошняе папярэджанне, каб вызвалілі дом

польскай пісьменніцы Элізы Ажэшкі. На "поўных правах" у тых двух пакоях будзе створаны яшчэ адзін польскі цэнтр у нашым горадзе...

За правы чалавека...

У дадатку да "Пагоні" выйшаў бюлетэнь "Маю права" беларускага хельсінскага клуба пры падтрымцы Фонду "Еўразія". Бюлетэнь падрыхтавалі і выступілі ў ім Наталля Маліноўская і Фелікс Гавін, другое пакаленне тутэйшых палякаў. Усе яны змагаюцца за правы чалавека, усе яны такія дэмакратычныя, праўдзівыя...

Алена ГАЙКО

ВІЦЕБСК...

Адкрыўся літаратурны музей

На мінулым тыдні ў Віцебску адкрыўся Літаратурны музей. Ідэя яго стварэння нарадзілася яшчэ падчас святкавання тысячагоддзя старажытнага горада 25 гадоў таму. І вось у старым асабняку ў цэнтры Віцебска, каля амфітэатра, з'явіўся музейны комплекс. Пад адным дахам з музеем месціцца кафэ "Стары горад".

Аўтар навуковай канцэпцыі Літаратурнага музея Святлана Казлова сказала на адкрыцці, што галоўны экспанат для яе — мастацкае слова. Невыпадкова, што цэнтральнае месца тут адведзена легендам і паданням, якія выдатна перадаў у сваіх фантастычных апавяданнях Ян Баршчэўскі, збіраў этнограф і фалькларыст Мікалай Нікіфа-

роўскі. Арыгінальных экспанатаў у музеі няма, але супрацоўнікі яго знайшлі цікавыя археалагічны матэрыялы. Сярод старажытных экспанатаў — кнігі канца XVII — пачатку XVIII стагоддзя "Службы і жыцце Микола Чудотворца" і "Англійская гісторыя" на польскай мове, камень з падмурка Благавешчанскай царквы XII стагоддзя з малюнкам воя. Аўтар мастацкай канцэпцыі музея — Уладзімір Кандрацёў.

На адкрыцці музея сабраліся віцебскія паэты і празаікі. І як адзначыў у сваім слове Франц Сіўко, Літаратурны музей павінен спрыяць развіццю нацыянальнай ідэі.

Пісьменніцкія сустрэчы

Віцебскі паэт, перакладчык, дацэнт мясцовага ўніверсітэта Анатоль Канапелька нядаўна вярнуўся з Полацка, дзе сустрэўся са сваімі землякамі ў педагагічным каледжы. Размова ішла аб стане сучаснай беларускай літаратуры. У Віцебску паэт выступіў перад студэнтамі і выкладчыкамі політэхнічнага тэхнікума і вучнямі першай беларускай гімназіі. Расказаў аб рабоце XII з'езда беларускіх пісьменнікаў, чытаў свае пераклады вершаў Тадэвуша Ладзі-Заблоцкага, Яна Баршчэўскага, уласныя вершы з будучай кнігі.

Святлана ГУК

ГОМЕЛЬ...

Гастролі мінчан

Пасля міжнароднага фестывалю "Славянскія тэатральныя сустрэчы", у якім прымаў удзел Дзяржаўны рускі драматычны тэатр імя Горкага з Мінска, гэты творчы калектыў пачаў гастролі ў горадзе над Сожам. У мясцовым абласным драматычным тэатры ён пакажа спектаклі "Букееў і кампанія..." М.

Горкага, "На Залатым возеры" Э. Томпсана, "Свабодны шлюб" Д. Фо і Ф. Рамэ, "Цяжкія людзі, або Жаніх з Іерусаліма" І. Бара-Іосіфа.

Напярэдадні гасцямі гамельчан былі артысты Мазырскага драматычнага тэатра імя Мележа, якія паказалі спектакль "Снежная каралева".

Аляксей ШНЫПАРКОВ

"Свята нацыянальных культур"

22—24 мая ў Гродне адбудзецца II Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур, у якім прымуць удзел 15 нацыянальных аб'яднанняў: азербайджанцы, арыяне, грэкі, карэйцы, латышы, літоўцы, малдаване, немцы, палякі, рускія, татары, украінцы, цыганы, яўрэі.

Фестываль быў абвешчаны ў мінулым годзе і ўрачыста адкрыты 21 красавіка на Форуме музычных культур народаў Беларусі вялікім канцэртам нацыянальных мастацкіх калектываў, беларускіх калектываў і прафесійных выканаўцаў.

Усе мерапрыемствы мастацкага кірунку праходзілі ў межах II Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур. Найбольш буйнымі з іх былі: III фестываль песні ўкраінцаў Беларусі, у якім прынялі ўдзел хоры ўкраінскай песні з Кобрына, Брэста, Маладзечна, Барысава, гасці з Украіны і Літвы. Цікавым атрымалася свята ўкраінскай культуры "Шляхам Кабзара", прысвечанае Т. Шаўчэнку ў гарадах Кобрыне і Маладзечне, фестываль нацыянальных культур Брэсцкай вобласці.

У 1997 г. грамадскасць Беларусі адзначала 600-годдзе пасялення татараў на землях Беларусі. Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур арганізаваў і правёў 11—15 ліпеня вандруйнае свята "Караван — Байрам" у Навагрудку, Іўі і Смільвічах. Выніковымі мерапрыемствамі 600-годдзя пасялення татараў на землях Беларусі з'явіліся: закладка каменя пад будаўніцтва новай мячэці, урачысты сход і канцэрт, выстава рытэтаў і сучасных экспанатаў з жыцця беларускіх татараў.

Адбыліся аглянды яўрэйскай творчасці ў гарадах Магілёве, Віцебску, Лідзе, Гомелі, Бабруйску, Брэсце, Гродне, Барысаве, Оршы, цыкл яўрэйскіх свят "Сукот", "Ханука", "Пурим", "Песах" прайшоў пры перапоўненых залах. У маі ў Мінску быў праведзены II Рэспубліканскі фестываль яўрэйскай культуры.

У межах II Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур прайшлі летася ў верасні — свята арыянскай культуры, а сёлета ў сакавіку — азербайджанскае свята "Наўруз — Байрам", малдаўскае свята "Марцішор", свята рускай культуры "Масленіца".

Вельмі яркім і цікавым адбыўся Рэспубліканскі конкурс польскамоўных калядных гуртоў. У гарадах Мінску, Брэсце, Гродне прайшоў IV фестываль польскай песні.

У вёсках Герваты і Пэляса, дзе кампактна пражываюць літоўцы прайшоў свята творчасці літоўцаў Беларусі.

Аднадушна было адзначана, што I Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур даў вялікі штуршок для развіцця культур розных нацыянальнасцей Беларусі. Падчас яго правядзення ўзнікла мноства самадзейных нацыянальных калектываў.

Больш бліжэйшымі ў часе падрыхтоўкі да фестывалю сталі звязкі нацыянальных аб'яднанняў з гістарычнымі радзімамі. Праграма сёлета II фестывалю самая разнастайная — гэта і гала-канцэрт на вольным паветры "Гродна сустракае гасцей", і "Гродзенскі баль" у Новым замку, і маладзёжная танцавальна-забаўляльная праграма "За рукі возьмемся, сябры!", і тэатралізаванае шэсце ўдзельнікаў фестывалю па вуліцах Гродна, і выстава мастакоў на вольным паветры "Гарадзенскія ўзоры" па вуліцы Замкавай, і конкурс выканаўцаў нацыянальнага анекдота, і "Баль сяброў" на Савецкай плошчы.

Асабліва цікава будучы мець нацыянальным падворкі, на якіх будуць арганізаваны выставы-продажы страў нацыянальных кухняў народаў Беларусі — гэта рускі трацір, украінскі шынок, беларуская бульбяная, літоўская карчма, нямецкая піўная, польская кавярня, малдаўскі вінны склеп, карэйскія прысмакі, арыянскі шашлык, азербайджанская чайхана, яўрэйскае кафе, татарская юрта.

Завершыцца фестываль выступленнем творчых калектываў замежа "Прымі наш падарунак, Гродна!" і феерверкам!

Н. ФЯДОТАВА

ВАРУНІ

МАЙ — КАНЮ СЕНА дай, а сам на печ уцякай... Бывае, вядома, і такі май, продкі нашы не памыляліся, ды і самі мы сётое памятаем. Але ж сёлета май цалкам перакрэслівае згаданую народную мудрасць! Бушуе май! Асабліва гэта відаць, усімі фібрамі душы адчуваецца — у вёсцы. Цнатліва-чыстая зеляніна лістоты і травы, белая квецень вішань і ружовае полымя яблыневага цвету, мядова-хмельная духмянасць квітнеючай грушы і здалёк угадваемы водар чаромхі, вясёлы клёкат буслоў на старой ліпе і нястомнае кукаванне зязюлі дзесьці на ўзлеску, і паўсюль — на аселіцы, у альховых і лазовых зарасніках паўз рэчка, нават у садах — цягам усё начы бесперапыннае цёханне-выспеўанне салаўёў... Божа, як ірванулася на зямлі ўсё жывое насустрач цяплу,

самым што ні ёсць літаральным сэнсе. Нейкі "тэатрал" выплюнуў на крэсла жавальную гумку. І мне якраз сабіла сесці на гэтае самае крэсла. Новую чорную спадніцу больш апрануць я не змагла...

...Штосьці палка абмяркоўваюць падлеткі ў двары. Кожнае другое слова — непрыстойнае! Брыдкі, шматпавярховы, як кажуць, мат! А побач гуляюць дзеці, праходзяць жанчыны...

...У двары нашага дома — гвалт. Праезд — вузкі і без таго, а наставяць жыхары машын — іншым даводзіцца ехаць па тратуары. Ды каб жа толькі свае, а то ўсе, каму ахвота. Жыхары пачалі званіць у ДАІ, дамагліся пастаноўкі забараняльнага знака. Аднак нічога не дапамагала — па тратуары паранейшаму ездзілі. Дамагліся ўрэшце таго, што з блашавання домакіраўніцтва двор

дзеца пільнай да таго, пра што гаварылася вышэй, то міжволі становіцца больш зразумелай павышаная сацыяльная небяспека маральнай пустэчы, маральнага выраджання. Без забеспячэння маральнасцю ніякія іншыя праблемы невырашальныя! Ад пустаты душэўнай — крок да хуліганства, да злачынства. З другога боку, не трэба думаць, што бескультурны чалавек — заўсёды грубіян, дзікун. Бескультур'е мае самыя розныя, у тым ліку і, дайце веры, вытанчаныя формы.

За гады працы ў рэдакцыі, як гэта ні парадасальна, даводзілася сутыкацца з асабліва адмысловай, сапраўды вытанчанай хлусліваасцю і беспрычыннасцю. Скажам, дамаўляюся на інтэрв'ю з дзяржаўным чыноўнікам. Ягоны памочнік вельмі ветліва — сама выхаванасць! — прабачліва кажа: "Зараз я вам не магу пэўна сказаць, пакіньце

Гэта мы, Госпадзе...

Фота А. Клещучка

дажджу і сонцу! Стрэлкі-перы маладой цыбулі мкнучы ўгору відочна — схіліся прасачы і навочна ўбачыш гэты імклівы рост! А дзёмухаўці? Учора раніцай іх, здаецца, не было зусім, а сёння з усходам сонца ўся лугавіна стала жоўтым дываном, на які і ступіць боязна — такая чыстая і яркая жаўцізна гэтай вясновай кветкі, над якімі дзюмкаюць пчолы і цяжкія бухматыя чмялі... У прагрэтую зямлю кладуцца зярняты. Цёплая духмяная хваля раллі накрывае шарочкі бульбы. А як жа інакш? Вясновы дзень — год корміці! Пышна-зялёны май з чыстай просінню неба не ўпрыкмет прыойдзе ў спякотна-навальнічны чэрвень — пакоціцца па зямлі жаданае лета, дзіцячы рай, і ўсім нам, дарослым, стальмі і старым, захоўацца гэтаксама спяваючымі і смяюцца, як спяваюць і смяюцца дзеці...

Толькі ж гэтак — мы не ўмеем! Жыццё вяртае нас да рэальнай сваіх. А яны і ў маі, на жаль, не становяцца іншымі, чым былі на пачатку вясны ці на згоне зімы, ці яшчэ раней: і паўгода, і год, два назад.

...Метро, гаўзіна пік. Абганяючы і бесцырымонна адпыхваючы ўсіх, малады чалавек штурхае ўваходныя шыкліяны дзверы і, нават не азірнуўшыся, шыбуе далей, да вакенца касы. Мне якраз сабіла ступіць да тых дзвярэй за ім. Дзверы, спружніўшы, моцна ўдарылі мяне па плячы і руцэ. Удар быў такі балючы, што на вочы міжволі нагарнуліся слёзы. І падумалася: не дай Божа, каб на маім месцы аказалася дзіця...

...Жанчына вайшла з аўтобуса. Сметніца — побач, ажно тры на прыпынку. Але жанчына і не падумала, каб зрабіць крок да адной з іх — расціснула пальцы, і вецер панёс талончык-паперку да кучы смецця: акуркаў, абгортак ад марожанага, пустых пачак з-пад цыгарэт, пакецікаў з-пад соку і г.д.

...Публіка ў тэатры з асалода глядзіць спектакль, сочыць за іграй акцёраў, разважае над пошукамі і знаходкамі рэжысуры, над думкамі драматурга, што агучваюцца зараз са сцэны. Але вярта апусціцца заслона ў большасць прыхільнікаў і прыхільніц Мельпамены імкліва зрываецца з месца і ляціць у буфет, быццам прыйшлі сюды з галоднага краю. Урэшце падымаюся і я. Докладнай, спрабую падняцца з месца — і не магу. Прыліпла да крэсла. І прыліпла ў

перагарадзіла жалезабетонная пліта. Нейкі час пенсіянеры на лавачках радасна паціралі рукі — яны перамаглі. Ды аднойчы ў адным з пад'ездаў здарыўся пажар, і з-за тае пліты пажарныя машыны не змаглі пад'ехаць да месца здарэння. Назаўтра пліты не стала. Аднак жыхары-пенсіянеры на гэтым не спыніліся. Яшчэ праз колькі дзён мы ўбачылі ўбітыя ў зямлю ўздоўж тратуара жалезныя слупкі. Навошта вы гэта робіце? — дакаралі ініцыятараў некаторыя. — Увечары слупкоў не відаць, нехта будзе ехаць і машыну паб'е, і пешаход любіць можа скалечыцца, знячэўку на іх натыкнуўшыся. "І дзякаваць Богу, — адказвае сосед-адстаўнік, — праб'е днішча ў сваім "мерсе", дык больш не паедзе!"

...На ўваходных дзвярах у доме паставілі дамафоны. Добрая справа: усе ж пад кватэрным злодзеям ходзім! Толькі ж дзяжурнай нянькі да кожных дзвярэй не прывітаць, і дамафоны пачалі "псаватца". Кожную раніцу ў 6 гадзін да суседа на пятым паверсе, які працуе на Камароўцы ў кіёску, прывязджае ягоны сяброў. Набірае код патрэбнай яму кватэры, але ва ўсіх дваццаці кватэрах чуецца званок і ўслед словы: "Жэнька, блін, што спіш, казёл, я ўжо прыехаў, спускайся ўніз!"

Што ж лучыць гэтыя розныя, здавалася б, зусім непадобныя між сабою, але што-дзённыя і паўсюдныя праявы, малюнкi нашлага побыту? Якая з'ява ляжыць у аснове іх?

Думаецца, маральная пустэча, хамства, бескультур'е, нявыхаванасць. Учынкi, норавы такіх людзей абапіраюцца на такую прымітыўную псіхалагічную ўстаноўку, пры якой ён жыве, працуе, паводзіць сябе гэтак, як яму ўздумаецца. На астатніх яму нахаць, як кажуць. Нас усё больш проста-такі захліствае паводка хамства і бескультур'я. "Новыя", ды і старыя таксама, быццам не ведаюць слоў "дзякуй", "калі ласка", "пробачце". Ці бачыў хто з вас не знявачаны, не спахаблены ліфт? У якім пад'ездзе якога дома чыстыя сцены, не запляваныя падлогі і не спаласаваныя чорнымі пісягамі столі? А дзе ў нас не стаптаныя газоны? Хіба толькі паблізу, ці вакол прэзідэнцкай рэзідэнцыі!

Мне могуць запярэчыць: "Хіба гэта праблема?" Сапраўды, гэтых самых праблем у нас сёння хапае, у тым ліку невырашальных, неадкладных. Але калі задумацца, прыгле-

тэлефон, я вам пазваню". Чакаю тыдзень-другі — званка няма. Набіраюся рашучасці, званю зноў, нагадваю пра сябе. Адказ — той самы: "Я вам пазваню..." І за трэцім разам — тое ж самае абяцанне, хоць я ўжо ўпэўнена: не пазвоніць...

Хамамі не нараджаюцца, імі становяцца. Кепскі прыклад і беспакаранасць — вось складнікі і карані гэтай нясмачнай, ажно да агіднасці, з'явы. І кепскія прыклады зыходзяць неабавязкова з замежных баевікоў і рэкламных ролякаў, відэакасет. І брыдаслоўю вучаць нашых дзяцей не героі замежных фільмаў, і не іншаланетныя прышэльцы. Усё гэта ўзгадоўваецца на нашай глебе, на роднай зямлі, да якой не прывіта з маленства любоў і пашана. Адсюль і пагарда да роднай мовы, і знявачлівыя адносіны да бацькоў, наогул да старых людзей. Чулі ж неаднойчы на ўласныя вушы ў розных чэргах: "Мат, тебе спешыць некуда, туды всегда успееш!"

У якім, так бы мовіць, грамадска-сацыяльным інтэр'еры спазнаюць свет і сябе ў гэтым свеце нашы дзеці і ўнукі? Яны змалку бачаць запаскуджаны пад'езды, паламаныя лаўкі ў дварах і с'вергах, здратаваныя газоны і знявачаныя дрэвы, змалку чуюць на кожным кроку брудную лаянку. І ўспрымаюць усё гэта як натуральнае, прыроднае, абавязковае, належнае.

Школа ж дарослых — на жаль, часта тая знаная школа зласлоўя. Дзеці вучацца ў дарослых фальшывасці — душэўнаму і маральнаму, калі чуюць з іх вуснаў адно, а бачаць, што робяць яны самі нешта зусім іншае. І малы чалавек тут жа "ўсякае": ага, значыць можна і трэба гэтак — сказаць адно, а зрабіць другое.

Бацьчы амаральнасці моцныя, стойкія і заразныя. Толькі пры падазрэнні на іх з'яўленне трэба ўжо біць у званы, бо пасля будзе позна. Побач з алкагалізмам, наркаманіяй, прастытуцыяй крочаць і бездухоўнасць, амаральнасць, хамства. На пачатку слава-тай перабудовы гаварылі, што яе трэба пачынаць з сябе. Можа быць, то было наіўнае, чыста бальшавіцкае пажаданне. Аднак жа супрацьстаянне з хамствам і бездухоўнасцю трэба пачынаць усё ж менавіта з самога сябе. Прыгледзімся да сябе, хіба не знойдзем у сабе крыніцаў таго самага бескультур'я, настрытанасці, злосці? Вось і трэба вучыцца стварыць вакол сябе атмасферу нецяпрімасці да хамства. Зрабіць гэтак, каб хамула адчуў да сябе грамадскую нецяпрімасць. Тады ён не будзе адчуваць сябе гэтакім суперменам, якому ўсё дазволена, якому ўсё сыдзе з рук.

Дзіця, выхаванае добрапрыстойнымі, культурнымі бацькамі, і ў лесе не кіне паперу-абгортку ці агрызак ад яблыка. І галёкаць там не будзе, як дзікун, хоць і кажуць на крыкуноўці свістоўноў: "Ты ж не ў лесе!..." Багаты ўнутраны свет, высокі інтэлектуальны ўзровень не можа быць у чалавека, які не мае навыкаў культурнага паводзін. Залежнасць між імі выключна поўная і ўзаемна выключальная...

"Опята весна на белом свеце", а рэфлексія мае невясёлыя. Бо — такое воль жыццё наша і такіх воль мы самі. І начальства сабе мы выбіраем такое ж. Адпаведнае. Па сваім разуменні і падабенстве. І яго мы любім, і яму падпарадкоўваемся, і яго пераймаем. А і пераймаць асабліва няма чаго, бо — яно такое ж самае, як і мы, цюцелька ў цюцельку. З такім самым інтэлектуальным, маральным, душэўным багажом. Не народ для ўрада, а ўрад для народа. А мо наадварот? Адно спадзяванне — на Бога. Уратуй мя, Госпадзе!

І ўсіх нас!

Марыя МІХАЙЛАВА

АД МОМАНТУ чарговага абвяшчэння ў ліпені 1990 г. нашай краіны суверэннай дзяржавай яшчэ не было такога года, каб не ўзнікала сур'ёзнай пагрозы для захавання яе незалежнасці. Раз-пораз вылазілі на паверхню праціўнікі суверэннай Беларусі то ўнутры яе — прычым нават з ліку высокага рангу палітыкаў, то ў суседняй Расіі, прапаноўваючы такія формы інтэграцыі, пры ажыццяўленні якіх Беларусь з цягам часу павінна была б страціць сваю палітычную самастойнасць. Такі ўжо лёс жыцця малых, нетытульных народаў у складзе політнічных дзяржаў.

Разам з тым не было недахопу ў запэўніваннях з боку палітыкаў высокіх рангаў, што нават самая цесная эканамічная і культурная інтэграцыя Беларусі з Расіяй не пахіснуе нашага дзяржаўнага суверэннітэту. Не ведаю, наколькі палітыкі і вучоныя Расіі знаёмыя з

лорусские земли скорее относятся к центральной области, чем к западной окраине».

У духу палітыкі колішняй царскай Расіі А. Дугін мерыцца вырашыць рэлігійнае пытанне на Беларусі. Не сакрэт, што апошнім часам яго абвастрылася, але ж не да такой ступені, каб звяртацца да такіх крутых метадаў, што прапануюцца ў кнізе: «Единственный болезненный шаг в Белоруссии, который необходимо предпринять [можно, всё же дайте нам самим выбирать шаги в нашем доме] для предупреждения центробежных и подрывных тенденций (у дачинения да Расіі. — Л. Л.), это выделение в особую административную категорию некоторых областей, компактно заселенных католиками и униатами вплоть до предоставления им значительной автономии [О, Боже праведный! Не дай чарговы раз нашым суседзям падзяліць нас!]... Стремления любой ценой удержать Бело-

ручнa і выразна, чым у час майскага рэфэрэндуму 1995 г.

Такія невясёлыя ў мяне разважання і прагнозы ад азнаямлення з кнігай А. Дугіна. З імі я ўжо ў канцы леташняга года мог бы падзяліцца з чытачом, але наўмысна марудзіў, спадзеючыся, што ў палеміку з маскоўскім аўтарам уступяць дзяржаўныя дзеячы, вучоныя афіцыйных поглядаў. Прамаўчалі. Значыцца, цалкам згодныя з усім тым, што піша А. Дугін пра Беларусь. Толькі да канца не магу зразумець, чаму ж тады яны не спыняюцца запэўніваць народ у сваёй вернасці ідэалам дзяржаўнай суверэннасці нашай краіны? Паводле ж А. Дугіна, такія ідэалы ніхто не збіраецца гарантаваць Беларусі пасля ўключэння яе ў склад Расіі!

У гэтай зусім бязрадаснай, трагічнай для нас сітуацыі адзінае, чым толькі сцвяжаешся, што не толькі ж беларусы, апынуўшыся пад юрысдыкцыяй Расіі, страчваюць ста-

унутры ўсходнеславянскай супольнасці народаў. Таму любыя спробы аслабіць, падарваць наш дзяржаўны суверэннітэт, пад якой бы добрапрыстойнай падставай яны ні рабіліся, павінны выклікаць трывогу ў палітыкаў, нацыянальна-свядомай часткі грамадства Беларусі. Я, да прыкладу, з вялікім жахам чытаў многія старонкі кнігі А. Дугіна.

Аднак было б несправядлівым не адзначыць, што ў ёй шмат і такога, што з перанясеннем на беларускую глебу магло б прынесці вялікую карысць для нашага сучаснага нацыянальна-культурнага Адраджэння. У А. Дугіна, напрыклад, не шкодзіла б павучыцца, як трэба павяжаць свой народ, верыць у яго стваральную сілу, хаця, не выключаю, што ў паасобных выпадках роля рускага народа істотна перабольшваецца, асабліва калі гаворка датычыць яго магчымасці ўплываць на вырашэнне лёсу іншых нацый. Сусветнай практыцы вядома проціма прыкладаў, як няпроста бывае выступаць таму ці іншаму выбранаму народу ў ролі месці. А калі больш уважліва прыгледзецца, дык амаль заўжды, беручы на сябе такую ролю, ён больш клапаціцца пра свае, чым чужыя, інтарэсы.

І раней, і цяпер у падобнай ролі часта выступаў па волі сваіх палітыкаў, рускі народ. Праўда, гэта вельмі мала прынесла карысці яму і іншым народам. Здавалася, час паставіць кропку ў такой гульні, асабліва сёння, каб даць гэтаму з далёка не лёгкім лёсам народу цалкам сканцэнтравана над вырашэннем сваіх унутрыдзяржаўных праблем зусім не думаць пра тое, як іх вырашаць у суседніх краінах. Не туды хіліць тытульную нацыю Расійскай Федэрацыі А. Дугін: «Русский народ безусловно принадлежит к числу мессианских народов. И как у всякого мессианского народа, у него есть универсальное, всечеловеческое значение (пакрэслена мною. — Л. Л.), которое конкурирует не просто с иными национальными идеями, но и с типами других форм цивилизованного универсализма». «Русским есть дело до всего и до всех, и поэтому в последнем счете интересы русского народа не ограничиваются ни русским этносом, ни Русской Империей, ни даже всей Евразией». Уяўляю, як гэтыя словы лашцаць душы многіх рускіх, бо іх жа спрадвеку выходзілі так. А вось мне не хацелася б, каб хтосьці з беларускіх палітыкаў ці вучоных нашаму народу прыпісваў якія-небудзь нацыянальныя супер'якасці.

Звяртае ўвагу тая зайздросная аперацыйнасць, рашучасць, з якой А. Дугін прапануе вырашаць глабальныя геапалітычныя задачы. «Воссоединение евразийских территорий под покровительством России как «оси Истории» сегодня сопряжено с определенными трудностями, но они ничтожны перед лицом тех катастроф, которые с неизбежностью грядут в том случае, если это «собрание Империи» не начнется немедленно». Каб мабілізаваць дзяржаўных дзеячаў да неадкладнага прыняцця канкрэтных эфектыўных захадаў, ён папярэджвае: «Если Россия немедленно не начнет воссоздавать Большое Пространство, т. е. возвращать в сферу своего стратегического, политического и экономического влияния временно утраченные евразийские просторы (пакрэслена мною. — Л. Л.), она ввергнет в катастрофу и саму себя, и все народы, проживающие в «Мировом Острове». А такая катастрофа, на думку А. Дугіна, з'яўляецца зусім рэальнай, бо падобную кантынентальную інтэграцыю могуць пачаць ажыццяўляць іншыя дзяржавы ці блокі дзяржаў. Як вынікае, праблем у рускага народа безліч, прычым вельмі тэрміновыя.

Дзяржавы, якія бяруць на сябе функцыі аб'яднання народаў, імкнучыся адыгрываць першую скрыпку ў вырашэнні праблем сусветнага значэння, як вядома, называюцца імперыямі. Нашы афіцыйныя ўлады краіне незадаволены, што ў апазіцыйным, нацыянальна-адраджэнскім перыядычным друку і літаратуры не толькі колішняю, але і сённяшняю Расію называюць імперыяй. Таму, відаць, многіх такіх палітыкаў здзівіць, што адзін з раздзелаў кнігі А. Дугіна мае заглавак «Россия немислима без Империи». Называе ён і СССР імперыяй, пішучы, што юнацтва яе прыпала на Леніна, спеласць — на Сталіна, старасць — на Брэжнева. Дзеля таго, каб ідэю імперыі зрабіць блізкай для рускага народа, аўтар гаворыць пра гэта, як пра зусім звычайную з'яву: «Русские готовы идти на немислимые жертвы и лишения, лишь бы реализовывалась и развивалась национальная идея, великая русская мечта [вось бы дачакацца, каб хтосьці з беларускіх геапалітыкаў падобнае сказаў пра свой народ!] А граніцы гэтай мечты нацыя бачыць, по меньшей мере, в Империи... Русские сложились, развились и выросли как нация именно в Империи [ёсць поўная гарантыя, што і беларусы, як толькі іх краіна стане часткай не проста Расіі, а Расійскай імперыі, стане развітой, паўнаважнай нацыяй], в героике ее построения, в подвигах ее защиты, в (Працяг на стар. 12)

Леанід Лыч

У Маскве думаюць пра Беларусь

такаго роду выказваннямі беларускіх дзяржаўных дзеячаў, але мушу зазначыць, што ў суседняй нам усходняй краіне ўжо склаліся прынцыпова адрозныя погляды на праблему суверэннітэту Беларусі. У якасці доказу спашлюся на шэраг палажэнняў з вельмі капітальнай, грунтоўнай кнігі Аляксандра Дугіна «Основы геополитики. Геополитическое будущее России». Выйшла яна ў 1997 г. у Маскве ў выдавецтве «Арктогея». Яе навуковым кансультантам з'яўляецца загадчык кафедры стратэгіі Ваеннай акадэміі Генеральнага штаба Расійскай Федэрацыі генерал-лейтанант Н. Клокатаў. У анатацыі на адвароце тытульнага ліста чытаем: «Книга является первым русскоязычным учебным пособием по геополитике... Формулируется геополитическая доктрина России».

Книга является незаменимым справочником для всех тех, кто принимает решения в важнейших сферах российской политической жизни...

Карацей кажучы, манаграфія зусім не з разраду ардынарных. Яна не толькі ўздымае актуальныя праблемы, але і вызначае шляхі іх вырашэння. Многае з таго, пра што ў ёй гаворыцца, аніж нельга пакідаць па-за ўвагай і асабліва, калі яно непасрэдна ці ўскосна датычыць Беларусі. А яна, дарчы, не забытая і падаецца пад вельмі звыклым для нас загаловак «Объединение Белоруссии и Великой России». Як бачым, гаворка ідзе не пра паглыбленне супрацоўніцтва паміж краінамі ў эканамічнай, палітычнай і культурнай сферах, а пра аб'яднанне. Што яно дае для краіны з нікчэмным, у параўнанні з магутным партнёрам, патэнцыялам, з гісторыі вельмі добра вядома, як вядома і з побытавай практыкі, што здараецца пасля таго, як шклянку малака «аб'яднаеш» з цыстэрнай вады: апошняя нават і не пабялее.

Нашаму чытачу добра вядома, як працэс аб'яднання Беларусі і Расіі ўяўляюць палітыкі і навукоўцы сваёй гадоўлі і менш тое, як глядзяцца на вырашэнне гэтай праблемы іх расійскія калегі. Пунктаў супадзення няма, але ёсць і пэўныя адрозненні. У апошніх падыходы больш прасталінейныя, зусім не разлічаныя на гульні ў хованкі, як гэта не раз ужо рабілася і робіцца нашымі дзяржаўнымі людзьмі. Не адмовіш у катэгарычнасці і тых ацэнак, якія фармулюе А. Дугін: «В отношении Белоруссии геополитическая картина довольно ясная. За исключением небольшой части колонизированных белоруссов (католиков и униатов, а также поляков), подавляющее большинство населения однозначно принадлежит русскому пространству (пакрэслена мною. — Л. Л.) и должно быть рассмотрено как субъект центрального евразийского этноса, т. е. как «русские» в культурном, религиозном, этническом и геополитическом смысле. Языковая специфика, некоторые этнические и культурные особенности не меняют общей картины...».

Белоруссию следует рассматривать как часть России [заўважце, што не як суб'ект ці паўнапраўны член федэратыўнай дзяржавы!]

... Настоящая западная граница России должна пролегать немного западнее [класічная інтэрвенцыйная патыхае!], поэтому в полноценной геополитической картине бе-

лоруссию всю целиком [рыхтуецца і іншыя суседнія ёй дзяржавы паласаватца беларускім пірагом!] под прямым и жестким контролем Москвы приведет к тому, что и в ней самой и со стороны западных соседей Россия будет иметь тлеющие углы потенциального геополитического конфликта...».

Як усё гэта будзе ўлічана сённяшнімі нашымі палітыкамі, не магу сказаць, але, думаю, што пэўныя карэктывы ў канцэпцыю аб'яднання Беларусі і Расіі давядзецца ўнесці.

Наўрад ці пагодзяцца яны з тым, як глядзіць А. Дугін на культурна-моўнае развіццё Беларусі пасля таго, як яна стане часткай Расіі. Можна, гэта яго ход канём, каб пастарацца скліліць на бок аб'яднання Беларусі і Расіі тую частку нашай інтэлігенцыі, якая справядліва лічыць, што такое аб'яднанне прывядзе да поўнай рускай культурна-моўнай асіміляцыі беларускага народа. А пазіцыю па гэтым самым набалелым для нас пытанні А. Дугін выказаў так: «...с Белоруссией Москва должна интегрироваться самым тесным образом, не забывая при этом о том, что поощрение культурной и языковой самобытности белорусов [дзякуючы майскаму рэфэрэндуму 1995 г. моўная самабытнасць беларусаў перажывае свае найгоршыя часы] является важным позитивным моментом во всей системе евразийской интеграции. В отношении этносов, принадлежащих к единому государству, этот принцип следует соблюдать столь же строго, как и в отношении пограничных народов или соседей».

Не, нашы палітыкі і тая частка інтэлігенцыі, што лісліва заглядае ім у рот, ні ў якім разе не пойдучы на «поощрение культурной и языковой самобытности белорусов», бо маюць дыаметральна процілеглы погляд на дадзенае пытанне. Інакш не навазалі б у маі 1995 г. народу рэфэрэндум з мэтай ураўнення сацыяльных функцый рускай і беларускай моў, наперад ведаючы, што на практыцы такая роўнасць немагчымая і заўсёды перамагае тая з моў, якая мае большы вопыт абслугоўвання ўсіх сфер дзейнасці чалавека; не працівіліся б так упарта стварэнню, развіццю нацыянальнай сістэмы вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, у якой яшчэ і па сёння не маецца аніводнай беларускамоўнай установы; не надавалі б такой прэстыжнасці рускім пачаткам у дзяржаўным сектары культуры і не дапусцілі б амаль поўнага выцяснення беларускага слова з афіцыйнага перыядычнага друку, асабліва рэспубліканскіх, абласных і гарадскіх газет і часопісаў. Цвёрда перакананы, што каб не мець клопатаў з заахвочваннем «культурной и языковой самобытности белорусов» у той пагібельны час, як Беларусь стане часткай Расіі, нашыя палітыкі пры падказцы адданай ім часткі інтэлігенцыі пойдучы на чарговы рэфэрэндум і будучы ўсяляк імкнучыся атрымаць ад беларусаў згоду прызнаць іх мову рэліктавай, а таму варта поўнага забыцця і, значыцца, вызвалення дзяржавы ад усялякіх клопатаў па забеспячэнні ёй належнага месца ў грамадстве. І краіне зданцыяналізаваны сваімі і прышлымі чужынцамі, адарваны ад уласных гістарычных каранёў і духоўнай спадчыны беларусы народ даць такую згоду, прычым яшчэ больш катэга-

тас дзяржаўнага народа, становяцца нацыянальнай меншасцю. Не лепшую долю прадракае А. Дугін і другому братняму народу — украінскаму. Вось толькі некаторыя яго каларытныя выказванні: «Суверенитет Украины представляет собой настолько негативное для русской геополитики явление, что, в принципе, легко может спровоцировать вооруженный конфликт», «Украина как государство не имеет никакого геополитического смысла», «Безусловно, украинские культура и язык своеобразны и уникальны, но какого бы то ни было универсального значения они лишены», «Существование Украины в нынешних границах и с нынешним статусом «суверенного государства» тождественно нанесению чудовищного удара по геополитической безопасности России, равнозначно вторжению на ее территорию. Дальнейшее существование унитарной Украины недопустимо».

Каб і захацеў, дык лепшага ўзору «славянскага братэрства» не знайшоў бы. Ні чым іншым, як грубым умяшаннем ва ўнутраныя справы Украіны, трэба прызнаць заяву А. Дугіна: «Учитывая то, что простая интеграция Москвы с Киевом невозможна и не даст устойчивой геополитической системы, даже если это произойдет вопреки всяким объективным препятствиям, Москва должна активно включаться в переустройство украинского пространства по единственно логичной и естественной геополитической модели».

Інакш, як гульні з агнём не назавеш такія разважання. Дзіву даешся, чаму сярод блізкароднасных па гісторыі, культуры, рэлігіі і мове ўсходніх славян і раней і цяпер няма неадыхаў у палітыках і вучоных, якія лічылі і лічаць, што правам на дзяржаўны суверэннітэт павінны карыстацца толькі рускія, а ўкраінцы і беларусы жывуць толькі пад іх уладай? Чаму нас нічома не навучылі міжусобныя крываваыя войны, якія працяглы час вяліся паміж усходнімі славянамі за панаванне аднаго над адным? Сусветны вопыт шматкроць даказаў, што вышэйшай ступенню развіцця кожнага народа ёсць стварэнне ім сваёй уласнай суверэннай дзяржавы. Пад канец дваццатага стагоддзя яна, акрамя наяўнасці ў рускіх, з'явілася ва ўкраінцаў і беларусаў. У гэтых умовах свяшчэнны абавязак рускага народа, які мае багацейшую практыку дзяржаўнага развіцця, па-братэрску падзяліцца ёю з украінскім і беларускім народамі, каб дапамагчы ім ужо ў бліжэйшы час стварыць па-сапраўднаму цывілізаваныя суверэнныя дзяржавы. Чым хутчэй такое абудзецца, тым хутчэй будучы зняты ўсе завалы на шляху цеснага, раўнапраўнага, узаемавыгаднага супрацоўніцтва паміж рускім, украінскім і беларускім народамі ва ўсіх сферах эканамічнага, палітычнага і культурнага жыцця. Лічу, што толькі наяўнасць ва ўкраінцаў і беларусаў у поўным сансе слова незалежнай суверэннай дзяржавы трывала знітуе іх з рускімі. Жывіць у суверэнных дзяржавах ніколі не стане перашкодай для паглыблення паразумення паміж імі. Ні сёння, ні заўтра ў рускіх, украінцаў, беларусаў не будзе існаваць такіх праблем, вырашэнню якіх перашкаджала наяўнасць у кожнага з іх уласнай суверэннай дзяржавы. Хутчэй, наадварот, адсутнасць яе можа быць прычынай узнікнення рознага роду канфліктаў

Да юбілею
Міцкевіча

Адам Міцкевіч

Добры падарунак філатэлістам падрыхтаваў выдавецкі цэнтр "Марка" аб'яднання "Белпошта" да 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча. Ім выпушчана марка з партрэта пазта, спецыяльны канверт і паштовая картка для картмаксіму. А спецыяльнае гашэнне праведзена 20 мая ў Мінску, а таксама адбудзецца 12 верасня на радзіме пазта ў Навагрудку.

На здымку: паштовая марка, прысвечаная А. Міцкевічу.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ, БЕЛТА

І "Трыба" — трэба...

Крыху нязвыклае слова "трыба"? Аказваецца, так у старажытным Рыме называлі племя, род. "Трыба" мела і больш шырокае паняцце — тэрытарыяльная і выбарчая акруга, а ў дзеяслоўным выражэнні азначала дзяліць, падзяляць. Іншае найменне "трыба" ў сучасных беларускіх гаворках. У некаторых мясцовасцях гэтым словам называюць лясную прасеку, прамую лясную дарогу. Сустракаецца "трыба" і як шасцярня, ці зубчатая перадача, для прыкладу, у малатарні. Іван жа Чыгрын вырашыў выкарыстаць яго ў больш шырокім найменні — рух чалавечай грамады, людзей, асобнага чалавека праз жыццё да жыцця і гэтак — "Трыба", назваў сваю чарговую пазтычную кнігу.

Трэба сказаць, што ў пазта Іван Пятровіч "ператварыўся" ў сталым узросце. Пасля заканчэння Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта тры гады настаўнічаў, а скончыўшы аспірантуру пры Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук Беларусі, перайшоў у Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы і працаваў у ім да выхаду на пенсію. Кандыдат філалагічных навук І. Чыгрын зарэкамендаваў сабе ўдумлівым даследчыкам, стаў аўтарам пяці манаграфій ("Станаўленне беларускай прозы і фальклору. Дакастрычніцкі перыяд", "Проза "Маладняка" "Дарогамі сцярджэння", "Крокі. Проза "Узвышша", "Рэальнае і магчымае. Проза Якуба Коласа", "Паміж былым і будучым. Проза Максіма Гарэцкага", не кажучы пра шматлікія публікацыі ў перыёдыцы.

І ў ролі пазта І. Чыгрын адчувае сябе ўпэўнена. Хоць зорак з неба, як кажуць, не хапае, але піша шчыра, па-свойму. Застаецца і прыхільнікам традыцыйнага верша, але і смела эксперыментуе. Галоўнае ў вершах І. Чыгрына — актыўнасць душы нашага сучасніка, які многа пачуў і жыццё, ды захаваў наземнае ўменне (і жаданне!) здзіўляцца характару яго. Разам з тым ён да многага ставіцца крытычна, бо мае ўласную думку, і насперак сумленню не ідзе. Зборнік "Трыба" выпушчаны Міжнародным фондам "Беларускі кнігазбор", а выдадзены ён на сродкі самога аўтара, яго сястры Марыі, сябра Фадзея Руткоўскага і спонсараў — Слонімскай камвольна-прадзільнай фабрыкі і Слонімскага взнавода.

Спроба крылаў

За сродкі Дзяржаўнага камітэта па справах моладзі Рэспублікі Беларусь і дзякуючы аддзелу па справах моладзі Баранавіцкага гарвыканкама ў гэтым горадзе Берасцейшчыны пачынае свет кніжка твораў аб'яднання юных літаратараў "Узлёт". Змешчаны вершы дваццаці пяці аўтараў, якія пішуць на беларускай і рускай мовах.

ВІШНУЕМ!

Ад песні да песні

Уладзіміру КАРЫЗНУ — 60

Бадай, цяжка знайсці ў нашай краіне чалавека, які не ведаў бы песні "Люблю цябе, Белая Русь". Песня пра тое, што дорага сэрцу беларуса, што акружае яго з маленства, лучыць з зямлёй і называецца простым і важкім словам Радзіма: *Жытнёвае поле, лясы і азёры, Крынічка ў лузе, і ў небе жаўрук, — Услухайцеся толькі — усё тут гаворыць: Люблю цябе, Белая, Белая Русь!*

Але далёка не ўсе ведаюць, што аўтарам гэтай песні з'яўляецца пазт Уладзімір Карызна і кампазітар Юрый Семяняка. Што да Семянякі, дык ён увагай ніколі не быў абдызены і абдзелены. Так ужо заведзена, што калі гаворка заходзіць пра песню, найперш маюць на ўвазе кампазітара, пазт жа нібы застаецца ў ценю. Неспраўдліва гэта. А ў дачыненні да У. Карызны — тым больш, бо песень на ягоныя вершы ўжо амаль дзве сотні...

Праўда, апошнім часам, нарэшце, належным чынам ацанілі У. Карызна-пазта. За кнігу вершаў для дзяцей "Мір і сонейка — для ўсіх" ён у 1991 годзе стаў лаўрэатам прэміі прафсаюзаў Беларусі. А ў 1996 годзе разам з Уладзімірам Анісковічам і Валянцінам Лукшам удастоены звання лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь. Хоць сам У. Карызна, як відаць з прызнання, што некалі прагучала ў адным з яго вершаў, не тое што не аддзяляе пазію ад музыкі, а і ў нечым музыцы аддае перавагу: "Я памёр бы без музыкі, як паміраюць без хлеба, без вады, без паветра пад полагам неба".

А на пачатку ўсіх пачаткаў была матчына песня. Не толькі ў тым сэнсе, што — родная, беларуская, а праспяваная дарагім сэрцу чалавекам. На ўсё жыццё застаўся ва Уладзіміра Іванавіча пра гэта ўспамін. Тужлівы і журботны, бо тычыцца гадоў вайны, але і светлы, бо ўсё ж удалося выжыць у ваенным ліхалецці сям'і Карызнаў з невялікай вёскі Закружка, што непадалёк ад Мінска. А небяспека падсцерагала на кожным кроку, асабліва, калі бацька падаўся ў партызаны: "Нем-

цы ішлі, каб нас забраць, але суседзі папярэдзілі. Мы ўцяклі — трое дзяцей і мама. Я старэйшы з іх... І з партызанамі былі ўжо да канца вайны. У час блакады замярзлі ў балоце. Гэта ж таксама не забываецца з гадамі. І гэта зноў-такі давала нейкі душэўны імпульс". А ішоў "душэўны імпульс" ад маці, якая дзяцей "па-свойму ратавала". І словам добрым, а яшчэ — песняй. Спявала "А ў полі вярба..." Ціхенька-ціхенька спявала, схіліўшыся над намі. Гэта было тое, што па-свойму саргавала ваенную рэчаіснасць — халодную, балотную, галодную. Вярнуліся пасля вызвалення, а вёска спаленая. Цяжка, а песня дапамагала. І выжыць, і выстаць. Мы жылі ў хляве, разгароджаным палам: у адной частцы жывёла стаяла, а ў другой — мы... Хораша вечарам спяваў мой бацька. На балалайцы граў... Так і пачынаўся своеасаблівы ручаёк ад песні да песні. Маці яму падпявала. Матчына і бацькава душа была багатая, і гэта святло ішло да мяне. Не святло далёкай зоркі, а светла бацькавай душы".

А ўвогуле, не толькі ад маці, не толькі ад бацькі ў У. Карызны любіць да песні. "Вінаваты" ў гэтым яшчэ і патэфон. Пра гэта Уладзімір Іванавіч згадвае так: "Акрамя яго (патэфона. — А. М.) было каля сотні пласцінак. На іх народныя песні, і ары з опер, і песні Дунаеўскага, Блантэра... Памятаю, што да вайны, я яшчэ зусім маленькі быў, але, калі бацькоў дома не было, падпаўзаў да стала, на якім стаяў патэфон. Улазіў на табурэтку і з цяжкасцю, абедзвюма рукамі, хоць напалову, заводзіў спружыну і ставіў пласцінку. Тую, якую хацеў. Чытаць не ўмеў, але адрозніваў патрэбную мне па малюнку на дыску. Нават арыю індыйскага гося любіў у гэтым узросце".

Песні ж спяваць пачаў з класа восьмага — падбіраў мелодыю да вершаў Аляксандра Жарава, творчасць якога на той час яму вельмі падабалася. Бліжэй з музыкай пазнаёміўся, калі стаў студэнтам філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсі-

тэта. Пасля першага курса, папрацаваўшы ўлетку на цаліне, зарабіў грошай і прыдбаў акардэон. А навучыўшыся граць на ім, пачаў хадзіць на рэпетыцыі ўніверсітэцкага хору, якім кіраваў Ілья Кліёнскі. А далей...

Слова самому Уладзіміру Іванавічу: "Пачаў пісаць песні на ўласныя вершы. Спачатку пакласці іх на ноты мне дапамагаў Кліёнскі. А неўзабаве асмеліўся паказаць некалькі песень Уладзіміру Алоўнікаву. Адна з іх была на верш Юрася Свіркі. Алоўнікаў пахваліў". Праз некаторы час ён жа паставіў пытанне аб адкрыцці ў Саюзе кампазітараў БССР спецыяльнага семінара для самадзейных кампазітараў: "На заняткі хадзіла шэсць сем чалавек. Вёў іх Рыгор Канстанцінавіч Пукст, выдатны кампазітар, лічу класік. Калі Пукста не стала, заняткі з намі праводзіў Генрых Матусавіч Вагнер, чалавек вельмі цікавы, надзіва арыгінальны творца. Тады я напісаў песню "Беларусь мая сінявокая" і

КРЫТЫКА

Бум? Бам? Ці Літаратура?..

Ужо месяц ляжыць перада мной на стала "Тазік беларускі" — альманах творчай суполкі "Бум-Бам-Літ"... Я чытаў яго спачатку і з канца, з сярэдзіны і па дыяганалі, зверху ўніз і наадварот — усё не сумна, парознаму цікава... І чытаць, і сузіраць...

А вось напісаць пра свае ўражанні ад працытанага і ўбачанага — хоч плач, хоч смеяцца — на адпаведным узроўні аніяк не атрымлівалася. Здавалася б, і хлопцаў усіх збольшага ведаю, і з творчасцю іх няблага знаёмы...

У літаратуры мне заўжды імпававала новае, свежае, неардынарнае... "Ну і — "тазік" табе ў рукі", — кажуць. Спраўды, у гэтым "беларускім тазіку" не менш грому, чым у Сысу, а — рэха няма, людзі не збязгоцца...

Нешта падобнае адбылося на нядаўнім пісьменніцкім з'ездзе... Я хачу сказаць, што страсці перадз'ездзкія былі спаляленыя яшчэ да таго часу, калі яны і павінны былі выявіцца. На самім з'ездзе ўжо панавалі спакой, памяркоўнасць, ды, абгавораныя канстытуцыяй, дэмакратыя і галоснасць...

Карацей кажучы, пісьменнікі завершылі свой XII з'езд нераўнуначы, як IX... Уцяміўшы ўрэшце змест "тазіка", я яшчэ ўпаўнёўся ў прарочых словах Эклезіяста, што "нічога новага пад небама няма". На зямлі, маецца на ўвазе, а не ў паднябесці...

Вось чаму "бацька" і "ідэалагічны шэф" бумбамлітаўцаў у сваім уступным артыкуле ўсё зводзіць да іроніі ды прыхаванага сарказму да сваіх "падшэфных выхаванцаў"... Аднак, выхаванцы аказаліся яшчэ тыя, — замест таго, каб вылучыць "слова бацькі", як уступнае, яны ўключылі В. Акудовіча ў свае творчыя шэрагі, і толькі дзякуючы дыс-

цыпліне і "партыйнаму дэмакратычнаму цэнтралізму", "далі" яму слова першым... Не дурні — чаго ім "папярод бацькі ў пекла"?!

Па вялікім рахунку, у "мудрым бацькоўскім слове" і ёсць азначэнне і зскізы маніфесту, прад'яўленне і крытычны завуаліраваны аналіз гэтага літаратурнага альманаха і ўвогуле ўсёй згаданай творчай суполкі.

Акінуўшы памяццю нашу літаратуру, што ўзгадаецца, як папярэдняе "бум-бам-літ"? "Узвышша", "Маладняк", "Тутэйшыя", тэ-вэзлаўцы...

"Тутэйшыя" блізкія — па амбіцыях, накірунках, талентах і асобах — да "Узвышша", "Бум-Бам-Літ" — хай не крыўдуюць не тыя й не гэтыя — да "Маладняка"... Я хачу сказаць, што ў пераважнай большасці сваёй яны такія ж *хаатычныя* і шукаюць сабе пэўнай *заангажаванасці*... Іншая справа — калі, дзе і кім...

Зрэшты, маральнае права "грукаць у тазік", а значыць, быць паўнамоцнымі "бумбам-літаўцамі", на мой вузкі погляд, маюць усёго шэсць аўтараў "тазіка беларускага": Зміцер Вішнёў, Аляксандр Туровіч, Альгерд Бахарэвіч, Віктар Жыбуль, Ілля Сін ды Серж Мінскевіч... Тры з іх — Туровіч, Жыбуль ды Мінскевіч, па маім прадчуванні, ужо "высцеліліся", каб "вылупіцца" адтуль вонкі...

Акудовіч жа, Барысевіч ды Гарачка — людзі там увогуле выпадковыя, скажам груба, — група падтрымкі. Тэксты спадара Барысевіча я чытаў з такім нямушаным эстэтычным задавальненнем і разумовым аслапленнем, што нават яшчэ раз адгарнуў вокладку кніжкі, каб упэўніцца: што гэта — "Тазік беларускі" ці саліднае культуралагічнае выданне кшталту "Фрагментаў"?

Пра Валянціна Васільевіча Акудовіча я ўжо казаў больш, чым трэба — ён і так вялікі галавой, а ў цёмных акуларах і пры барадзе — рыхтык наш літаратурны "Чэ Гевара"... Што пра яго скажаш лепш за яго?.. Разумней — змаўчаць дзеля канспірацыі...

Трошкі мітуслівы Гарачка, як бы апраўдваючы сваё прозвішча, трапіў у гэты "кантынгент" у запале, злоўлены за руку ў непатрэбным месцы.

Пэўна, многія з вас чыталі яго падборку вершаў у "Крыніцы" за мінулы год, а неўзабаве прачытаюць у тым жа часопісе і новую... Адораны талентам бацьчы свет праз сябе, Усевалад не падыходзіць да ніякай супольнасці, пакуль... да яго не падыдуць самі...

Асобна я выдзеліў бы Віктара Жыбуля. Ёсць адна цікавая і ўпадабаная мной дэталё з яго альманахаўскага "дасье": "Любіць за-баўляцца з першымі кветкамі". Ужо ў гэтым — цнатлівая прыкмета неардынарнага таленту...

У альманаху выдрукавана паліндромная пазма Жыбуля "Рогі гор". Класная рэч, я вам скажу! Ну, калі ўжо скупы на пахвалу Аляксандр Разанаў, пачытаўшы, паказаў вялікі палец!..

Што мы ведаем пра паліндром? Што гэта скампанаваны набор слоў у вершаваных радках, якія чытаюцца спачатку ў канец і з канца ў пачатак. Помнае яшчэ з дзяцінства: "Кобан упал і лапу набок"...

Беларусы рэдка пісалі паліндромы і найперш для забавы. Жыбуль напісаў цэлую аб'ёмную пазму. І не толькі дзеля забавы і свайго аўтарскага самалюбства. У пазме ёсць змест, сюжэт, вобразы, сімвалы, метафары — усё тое, чаго і вымагае мастацкі твор.

"Цёплая ночка". Выконваў іх хор Беларускага радыё і тэлебачання".

У першай аказаўся шчаслівы лёс. У 60 — 70-ыя гады яна гучала па ўсёй Беларусі. Выконвалі яе і Дзяржаўны хор пад кіраўніцтвам Г. Цітовіча, і квартэт "Купалінка". Паўсюдна чулася:

*Неба чыстае і глыбокае
І бярозавыя ціхі гай —
Беларусь мая, сінявокая,
Беларусь мая, родны край.*

Сталася так, што У. Карызна ў 1961 годзе паехаў па размеркаванні працаваць настаўнікам на Браслаўшчыну. Настаўнічаў у Опсаўскай сярэдняй школе да 1967 года. Выкладаў і беларускую мову і літаратуру, і рускую — каб неяк звесці канцы з канцамі. А тут сям'я, сын нарадзіўся. Дзе ўжо да паззіі? "Амаль нічога не пісаў. Ні вершаў, ні песень. Хоць займаўся ў гуртку з дзецьмі, для іх ствараў музыку. Яны нават выходзілі пераможцамі, ездзілі ў "Артэк".

Лёс У. Карызны перайначыўся (правільней сказаць вызначыўся) дзякуючы Г. Цітовічу. Перад гэтым Генадзь Іванавіч узяў яго песню "Беларусь мая, сінявокая" для квартэта "Купалінка" і для свайго хору. Даведаўся, што аўтар шукае работу. Пры даламозе Г. Цітовіча і трапіў У. Карызна на рэспубліканскае радыё, ды не ў якую-небудзь рэдакцыю, а ў музычную. Працаваў рэдактарам, старшым рэдактарам, а потым і сам узначаліў гэтую рэдакцыю. "Тут і пачалося, — прызнаецца Уладзімір Іванавіч, — мае сапраўднае супрацоўніцтва з кампазітарамі. Знаёмства і са спевакамі — Тамарай Раеўскай, Наталляй Гайдай, Ірынай Шыкуновай, Валянцінай Прыдачынай, Юрыем Смірновым, Яраславам Еўдакімавым. З папулярнымі ансамблямі — "Песняры", "Сябры", "Верасы", Дзяржаўным народным хорам імя Г. Цітовіча".

Падчас працы на радыё звёў лёс У. Карызну з Ю. Семянякам. Плёнам іх паспяховага творчага супрацоўніцтва стала не толькі песня "Люблю цябе, Белая Русь" — яшчэ каля трыццаці твораў сумесна напісалі. Але першая для Уладзіміра Іванавіча стала назаўсёды памятнай, бо адначасова гэта была і першая песня яго, напісаная сумесна з прафесійным кампазітарам.

Уладзімір Іванавіч з радасцю вяртаецца ў тую хвіліну: "Як цяпер памятаю, было гэта напрыканцы лета. Здавалася б, мінула яно, а тут раптам такая навальніца! Маланкі бліскалі, пранізваючы неба, грывеў гром... Захацелася адразу сесці за пісьмовы стол. Што

я і зрабіў. На паперы клаліся радок за радком:

*Ну, як не любіць тыя хаты ля гаю,
Ля сінніх азёр і палёў залатых,
Дзе хлебам і солю сярброў сустракаюць
І з песняй праводзяць, як родных сваіх".*

Ю. Семяняка пісаў з разлікам, што гэтую песню будзе выконваць менавіта Тамара Раеўская. Так і сталася, і песня "Люблю цябе, Белая Русь" — гэта песня не толькі У. Карызны і Ю. Семянякі, а і яе, Т. Раеўскай, песня.

На сённяшні дзень У. Карызна супрацоўнічае з многімі кампазітарамі. І адразу ведае, катораму з іх яго чарговы верш можа спадабацца: "...Семяняка быў лірыкам, найбольш блізім мне і сам я — лірык. Лірык і Леанід Захлеўны. Мы напісалі шмат песень з ім — "Азёры дабрны", "Зорачка мая", "Міг салюіны"... Для Эдуарда ж Ханка патрэбны верш з жартам, сюжэтны. Звычайна бачу перад сабой і выканаўцаў..."

Уладзімір Карызна таму і стаў пазтампесеннікам, што і сапраўды, ён — тонкі, душэўны лірык, а якая лірыка без песні, без чароўнага слова, што так і просіцца ў мелодыю! А яшчэ паззія яго традыцыйная ў сваёй сутнасці, яна ад зямлі, ад народных вытокаў, і фальклорны пачатак у ёй моцны, што асабліва адчуваецца, калі пазт ужывае памяншальна-ласкальныя словы, падбірае знешне простыя і разам з тым гэтыя запамінальныя эпітэты, параўнанні.

У гэтым лёгка ўпэўніцца, калі перачытаць кнігі У. Карызны, а іх у яго шмат — "Край мой сінявокі", "Жураўліны досвітак", "Святло ліўня", "Цяплыня", "Цішыня баразны", "Шумяць вербы". У некаторыя з іх увайшлі і песні. Выдаваліся і асобныя зборнікі іх — "Клубныя вечары", "Люблю цябе, Белая Русь", "Салавей спявае"... Усяго, напісанага пазтам за доўгія гады працы (а дэбютаваў ён у 1956 годзе на старонках газеты "Чырвоная змена"), і не пералічыш! А сюды ж трэба дадаць яшчэ кніжкі для дзяцей. Акрамя той, "Мір і сонейка — для ўсіх", выйшлі "На сяле ў бабулі", "Кыюнг і яго сябры", "Зямля — два паўшар'і", "Малююць дзеці" (разам з Артурам Вольскім) і іншыя.

Шчаслівы пазт, чые вершы становяцца песнямі. Уладзімір Карызна спазнаў такое шчасце. І хацелася, каб яго творчы ручаёк ад песні да песні не толькі не засыхаў, а і пастаянна напаяўся новымі, свежымі жыватворнымі сокамі паззіі.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Паліндромная паэма Жыбуля дасць, як кажуць, фору многім "барзопісным" паэмам нашых сучасных пазтаў...

У гэтым арыгінальным творы выяўлена наша сённяшняя Беларусь спераду і ззаду, звонку і знутры... Пастаўлена намі з ног на галаву, яна перакульваецца талентам Жыбуля з галавы на ногі...

Калі ласка — цытаці:

*Лёсы сёла...
Ліха — нахлі.
і гора дарогі
А лава — навала.
І лугі гулі.
Жах аж!*

Альбо вось гэтае, хіба не высокі твор мастацтва, тое, што ў нас і традыцыйным вершам нямногія напішуць:

*Я — асоба босая.
А карта батрака —
гром і гора, дарогі, морг...
А духу худа.*

*А гора падала да парога!
А ламачка мала.
А во — дуба дала дабудова!
А дома — камода
і лава. Нашы нуварышы-равуны шанавалі
хама замах,
ханугу, пах
моды, дом
катаў, атак.*

*А дар — дзіда, гад і здрада.
І кажу — вузжакі.
А нам — масам — мана,
нам — зман,
напад, а пан —
кат! О, баразна — хобі!*

*І бохан — заробак!
Я мог бы цытаваць ці не ўсю паэму, але кажу — прачытайце самі, займеце насалоду Паззіі, аданіце пазта па вартасці створагана...*

Мы ўсё захапляемся нейкімі дзіцяча-старэчымі паказкамі з "Лысай гары", а я чамусьці не сумняваюся — аў! літаратурнаўцы і крытыкі нашы аглухла-ціхія — што і гэты твор Віктара Жыбуля ўвойдзе і застанецца ў аналах беларускай літаратуры. Так што не спазніцеся займаць рарытэт, шануюныя.

Зрэшты, менавіта гэтая паэма і тэксты Юрася Барысевіча напоўнілі апраўдваюць усе затраты (і страты) ды матэрыяльныя вы-

даткі, што вымагаліся з суполкі на стварэнне і выданне гэтага альманаха.

Безумоўна, нельга абысці ў гаворцы і арыгінальныя тэксты іншых аўтараў, менавіта тых, якіх я лічу сапраўднымі "бум-бам-літаўцаў".

У іх тэкстах дастаткова гульні, флёру, абсурду... І — няхай, бо і сярод гэтага прабіваецца нешта сваё — уласнае, неардынарнае, хоць і квалае, і неданашанае...

Шкада, што шмат пару і часу патрачана на ўсё тое, што ўжо было, калі не ў нас, то ў іншых літаратурах... Але такое заўжды выяўлялася ў творцаў самім часам хаосу, рэзруху, рэвалюцый...

Футурыст Кручонных пісаў так: "У пісателю до нас інструментовка была совсем иная, напр. —

*По небу полнотчи ангел летел
и тихую песню он пел...*

Здесь окраску даёт бескровное п... п... Как картины, писанные киселем и молоком, нас не удовлетворяют и стихи, построённые на

*па-па-па
пи-пи-пи
ти-ти-ти
и т. п.*

Здоровый человек такой пищей лишь расстроит желудок.

Мы дали образец иного звуко и словосочетания:

*дыр, буа, шыа,
убещур
скуп
вы со бу
р л ээ*

(кстати, в этом пятистишии больше русского, чем во всей поэзии Пушкина).

Адывае мову — ці не так?! А цяпер — цытата з тэксту Зміцера Вішнёва:

*фтырус
фтырус
ф-ф-ф-ф-ф
фтырус
футкурус
аф-аф-аф*

Ці вось — верш Альгерда Бахарэвіча:

*Я ХАЧУ
ПІЦЬ
ТВОЙ
ПОТ*

КНІГАРНЯ

З ТЫХ, ХТО МАРЫЎ аб свабодзе

Міжнародны фонд "Беларускі кнігазбор" парадаваў чытачоў чарговай, шостаю па ліку кнігай. Услед за аднатомнікамі выбраных твораў Яна Чачота, Максіма Багдановіча, Вацлава Ластоўскага, Уладзіміра Жылкі, за зборнікам "Беларускія летапісы і хронікі" пабачыў свет яшчэ адзін — "Філаматы і філарэты". Відавочны цікаваецца да гэтай унікальнай бібліятэкі, распрацаванай у Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі Беларусі і заснаванай у 1996 годзе. Калі кнігі Я. Чачота і М. Багдановіча мелі наклад усяго чатыры тысячы экзэмпляраў, дык наступныя — ужо шэсць. Зборнік жа "Філаматы і філарэты" і таго больш — 10100 асобнікаў.

З'явілася ж гэтая кніга дзякуючы Кастусю Цвірку, які ў дадзеным выпадку выступае адразу ў некалькіх іпастасях (акрамя таго, што ён, як вядома, узначальвае Міжнародны фонд "Беларускі кнігазбор" (укладальнік кнігі, перакладчык польскамоўных твораў, аўтар прадмовы, каментарыяў і нарысаў пра кожнага, хто прадстаўлены ў гэтым даволі аб'ёмным томе. А пашанцавала дзесяці найбольш таленавітым сябрам віленскіх згуртаванняў беларускай моладзі першай паловы XIX стагоддзя — Адаму Міцкевічу, Яну Чачоту, Тамашу Зану, Ануфрыю Петрашкевічу, Францішку Малеўскаму, Міхалу Рукевічу, Ігнату Дамейку, Юзафу Кавалеўскаму, Аляксандру Ходзьку, Антонію Эдварду Адынку. Як кажуць, самым-самым...

У прадмове "Паданне пра філаматы, або Доля аднаго пакалення" падрабязна прасочваецца дзейнасць гэтых барцаў за свабоду Бацькаўшчыны: "Філаматы, якія амаль усе паходзілі з беларускай, хоць і апалчаныя, шляхты, будучыню сваёй Беларусі бачылі ў аднаўленні былой Рэчы Паспалітай. Толькі ў яе рамках магла быць, на іх думку, вернута самастойнасць былой магутнай беларускай дзяржавы — Вялікага княства Літоўскага. Адсюль іх усвядомленае змаганне за "Польшчу", як стала называцца агульна для палякаў, беларусаў, літоўцаў і часткова украінцаў Рэч Паспалітая. У сапраўднасці філаматы ні на хвіліну не забываліся, што яны — "ліцвіны", дзеці "Літвы", г. зн. Беларусі, якая дзеля яе ас-

веты, дзеля яе вызвалення з-пад царскага прыгнечання і стварылі свае згуртаванні, якая яе называлі сваёй Радзімай, яе аплывалі ў вершах, песнях, баладах, паэмах (успомнім хаця б Міцкевічава "Літва, айчына мая!..")

Дарэчы, "Беларускі кнігазбор" мае намер яшчэ трох са згаданых вышэй аўтараў (А. Міцкевіч, І. Дамейка, А.-Э. Адынец) прадставіць у далейшым асобнымі кнігамі, як гэта было зроблена ў дачыненні да Я. Чачота. Значыць, наперадзе больш шырокае і глыбокае знаёмства з іхняй творчасцю. Што да іншых у гэтым спісе, дык і іх творчасць вартая таго, каб пра яе ведалі нашчадкі, бо, як даўно заўважылі гісторыкі літаратуры і на чым акцэнтаваў увагу К. Цвірка, "незвычайнай асаблівасцю іх творчасці быў яе ў многім калектыўны характар". К. Цвірка ўдакладняе: "Калі добра прыгледзецца, у творчасці ўсіх філаматаў і філарэтаў можна знайсці нямала прыкладаў такога творчага ўзаемадзеяння, шчодрай "пазыкі" адзін аднаму тэм, вобразаў, матываў сваёй паззіі, фактаў творчай ўзаемадапамогі".

І ўсё ж кожны з аўтараў, як гэта і бывае з сапраўднымі талентамі, глыбока самабытны. І ў гэтым упэўніваешся, калі знаёмішся з вершамі, урыўкамі з іх вялікіх твораў, перапіскай, дзённікавымі і падарожнымі нарысамі. Ды і лёсы філаматаў і філарэтаў незвычайныя. Не кажучы пра тых, чые імяны на слыху — А. Міцкевіч, Я. Чачота, Т. Зана — для прыкладу. На жаль, куды менш вядома пра жыццё М. Рукевіча, а ён жа яшчэ быў і дзекабрыстам і адбываў пакаранне разам з удзельнікамі снежаньскага выступлення супраць царызму, і пра яго, дарэчы, цёплія згадкі можна знайсці нават у "Запісках" так добра вядомай Марыі Валконскай.

Застаецца дадаць, што і гэтая кніга, і папярэднія выхадзіць дзякуючы таму, што знаходзіцца ахвотнікі дапамагчы ў ажыццяўленні праекта "Беларускі кнігазбор". Гэтым разам Міжнародны фонд выказвае шчырую падзяку Гандлёваму дому "Амкадор" (генеральны дырэктар Я. Куляшоў) і супрацоўнікам выдавецтва "Современное слово", паведамляе, што зборнік надрукаваны на паперы, пастаўленай ЗАТ "Аскадпэйнер".

Язэп ЛІТВИНОВІЧ

Альбо гэтае — з Мінскавіча:

*Гарыць лухтар
лятаюць шмухі*

*Хаду спыніў мулнар
У штаны засунуў крукі.*

Але яшчэ больш арыгінальна-паскудна атрымалася ў тэксце Іллі Сіна "Мой сын і я" (цытую цалкам):

я — кавалачак печага

*якое знаходзіцца дзесьці ў кутку
мой сын устаў каб пайсці за мной
буль-буль ён ужо тоне не паспеўшы
парадзіцца*

у яго скрыўлены зыгзагам рот і тры вухі

Вядома, усё гэта наймыснае блазнаванне на публіку (дарэчы, на гэта разлічаныя многія тэксты "бум-бам-літаўцаў", паколькі яны любяць ладзіць перфомансы — відэа-тэатралізаваныя выступленні, дзе міміка і жэст гарманічна пераплятаюцца з гукасласамі).

Таму, я мяркую, найбольш таленавітыя з іх (пра кніжку Алесь Туровіча я ўжо пісаў у папярэднім артыкуле, а тым часам, як я даведаўся, але яшчэ не бачыў і не чытаў, выйшла кніжка Зміцера Вішнёва ў "Мастацкай літаратуры", што, па праўдзе кажучы, мяне падобрану і па-ўсякаму здзівіла) неўзабаве, нацешыўшыся і пацешыўшы, неўпрыкмет адыдуць ад "Бум-Бам-Літа", як тое колісь сталася з адорана-амбітнімі "Тутэйшымі" — ды зоймуцца сур'ёзнай мастацкай творчасцю... Дай Бог.

Маладых талентаў у нас шмат — разваліцца "Бум-Бам-Літ" (а ён, вядома ж, з часам разваліцца, выканаўшы адпаведную яму місію ў нашай літаратурнай і культуралагічнай прасторы), на яго месцы абавязкова з'явіцца які-небудзь новы першацвет... Будзем рады і будучай з'яве...

А хацеў я, колькі дзён таму назад, пачаць гэты артыкул са слоў Уладзіміра Арлова (ён яшчэ ў застойныя часы меў дачыненне да падпольнага выдання навалоплацкага "Блакитнага ліхтара"), з яго "Краявіда з менталавым пахам":

"Перад сном заманулася пачытаць, і я зняў з паліцы лімонавы том Акутагавы Руноска. Паміж старонак "Жыцця ідыёта" знайшоўся лісток з вучнёўскага сшытка ў кратку. Дзіцячая рука фламэстэрам намалевала на ім пяціпаварховік з жаночым тварам у вакне

трэцяга паверха. Малюнак не меў у сабе нічога незвычайнага, а вось надліс мяне збянтэжыў і нават трохі занепакоіў.

*ГЭТА НЕ МОЖА
БОЛЬШ ПРАЦЯГВАЦЦА
НЕ МОЖА*

Словы, дзе захавалася трывога, а мо і роспач, належалі, відавочна, не дзіцёнку, хоць і былі напісаны буйнымі друкаванымі літарамі, што тоўпіліся і, як сляпыя, натыкаліся адна на адну. Так мог пісаць чалавек на моцным падлітку альбо ў крайняй расхляванасці.

Тут, безумоўна, таілася нейкая загадка, і яе бударажлівае адчуванне абцала пераўтварыцца ў сюжэт, а потым у навелу".

Як дарэчы прыйшоўся мне гэты тэкст шануюнага Уладзіміра Аляксеевіча, бо выпявала ўжо панічнае адчуванне, што не змагу дасказаць тое, што найбольш свярбела знутры, а вонкі не прабівалася...

Асацыяцыя, што й казаць, — навідавоку...

І ўжо напрыканцы — тое, што й задумаў значыць менавіта ў якасці заключэння — хачу працягваць вытрымкі з верша выдатнай прызабытай рускай пазткі Ксені Някрасавай: *И всякая тварь начинает*

восхищение души своей.

(Тут "тварь" — у добрым, боскім сэнсе. — Л. Г.)

*А еще бродят между трав и осок
и болотных лягушек
человеческие мальчишки.
И, как всякая поросль людская,
отличны они от зверей
и птиц воображеньем сердца.*

Во як, браты мае зямныя, інфармацыйна-кампютарныя заложнікі часу!

Як бачыце, у артыкуле ўласна майго амаль нічога й няма — адны цытаты...

Што ж, творчае жыццё чалавека траціцца менавіта на пошук лепшых імгненняў іншага жыцця...

У тым ліку — і "бум-бам-літаўскага"...

Леанід ГАЛУБОВІЧ

Р. S. Напісаў гэты артыкул 9 траўня, у дзень святкавання Перамогі... Хлопцы — біце ў тазік! — ныйначай гэта нейкі добры знак...

Л. Г.

Які сакавік — без жанчын

Старонкі трыцяга нумара часопіса "Беларусь" шчодро прадастаўлены матэрыяламі жанчын, матэрыяламі пра жанчын і ўвогуле публікацыямі, у якіх гаворыцца пра самыя светлыя і ўзвышаныя пачуцці і паняцці. Па-сапраўднаму святлонай і вясновай атрымалася паэтычная падборка, у якой з вершамі выступаюць А. Ігнацюк, В. Гіруць-Русакевіч, Л. Рублеўская, З. Дудзюк, С. Явар, Г. Каржанеўская, Т. Мушыньская. А знаўца жаночых душ Г. Далідовіч, у чым, прынамсі, пераканала яго кніга апавяданняў "Жар каханія", прапанаваў новае апавяданне "Вера". Не меншы знаўца прыгожай паловы чалавецтва і Л. Дранько-Майсюк, але ён у час гутаркі з В. Шымановіч, закрунуў самыя розныя пытанні, даўшы зразумець, што ўсё адно — хочаш ці — а гаворка звязецца да гэтага самага... З. Хадакоў расказвае пра неверагодныя прыгоды італьянкі Боны Сфорцы ў краіне блакітных азёр і васількоў ("Усё могуць каралевы?..") М. Багадзюк запрашае ў Ніяўрыду — дзіўную краіну. І. Каранкевіч дазваляе зразумець стан душы акварэліста У. Рынкевіча. А. Гібок-Гібоўскі вядзе рэпартаж са сваёй "малой Радзімы". Я. Сіпакоў з задавальненнем прачытаў нацыянальную справаздачу "Жанчыны Беларусі ў лютэарку эпохі" і вельмі хоча, каб гэта зрабілі іншыя. А. Хатэнка спрабуе разабрацца, чаму мы ўсе не можам стаць багатымі і шчаслівымі. Ёсць і іншыя, не менш цікавыя матэрыялы, у якіх, выкарыстоўваючы назву разваг І. Ждановіча, прысутнічае "жаночы пачатак".

Ад Алексіевіч да Сакуна

Менавіта матэрыялы гэтых двух аўтараў як бы "абрамяляць" чацвёрты нумар часопіса "Полымя". Пачынаецца ён "хронікай прышласці" С. Алексіевіч "Чарнобыльская малітва", а завяршаецца "Сповіддзю пра бяду" А. Сакуна. Тэма адна — чарнобыльская і боль адзін — боль усю народна. А яшчэ ў нумары — вершы А. Псымянкова, В. Макарэвіча, В. Шымука, В. Рагаўцова, аповесць Л. Калодзежнага "Пад халодным небам", дыялогі, апаведы, казка А. Масарэнікі, аб'яднаныя назвай "Між зямлёю і зоркамі". Дзякуючы дачцэ А. Моркаўкі Л. Пронінай вернуты з небыцця дзве яго паэмы "Пачатак вайны" і "Разважанні пра зоры, сумленне і іншыя цямняныя рэчы, непатрэбныя ў жыцці". "Язеп Драздовіч — аўтар "Трызны мінуўшчыны" — артыкул Ю. Малаша. А. Хоціна ("Язычніцкія ўяўленні беларусаў") разважае пра веру нашых продкаў. З. Драздова ("На ніве людскасці") напісала творчы партрэт П. Макаля. В. Ярац рэцензуе першы том "Слоўніка мовы Янкі Купалы" ("Акцяг роднага слова"), А. Марціновіч дзеліцца ўражаннямі ад кнігі аповесцяў Ф. Сіўко "Апошнія падарожжа ў краіну ліваў" ("Кавальчук у ролі... Шэрлака Холмса"). П. Саковіч напісаў эпіграмы на У. Някляева, М. Гіля, Б. Пятровіча, В. Шніпа і пародыю на К. Камейшу.

"Мастацтва", N 4

Серыя фотаздымкаў А. Клешчука "Чарнобылевы боль крыжа" вяртае да самай страшнай трагедыі ў гісторыі чалавецтва. Змешчаны пачатак "Варшаўскага дзённіка" Т. Мушыньскай і яе гутарка з дырэктарам балета варшаўскага Тэатра Нарадовага харэографам Э. Весаляўскім "Мастацкія ідэалы — Балаччын і Кіліян...", артыкулы М. Загідулінай "Духовны свет Казіміра Альхімовіча", Н. Антончык "Затрыманыя на мытні", размова В. Трыгубовіч з беларускай мастачкай з ЗША Т. Стагановіч "Мая — Амерыка, мая — Беларусь". Пра полацкія каштоўнасці разважае М. Яніцкая ("Самыя дарогіе і цікавыя прадметы..."). В. Дадзімава ("Час працуе на нашае самаўсведамленне") рэцензуе "Вакальныя творы" А.-Г. Радзівіла. Прапануецца трэці артыкул з цыкла В. Лабачэўскай "Польскія адкрыцці". "Пра што задумаўся б антычны скульптар, калі б быў інагледачом" — роздум Н. Фральцовай паводле апошніх кінафестывалюў, што прайшлі ў Брэсце і Мінску. У полі зроку Г. Фатыхавай творчасць Г. Александровіч ("Касцюмы ад Гайшы"). Л. Страцэў запрашае яшчэ раз прайсціся "Коласавым шляхам" па Стаўбцоўшчыне ("Дарога ў вечнасць"). Сярод іншых матэрыялаў "Жыццёвы шлях адной ганчарнай формы" Я. Ленсу, "Разважанні на аскепках часу, разбітага ўшчэнт..." Г. Нагаевай, працяг артыкула М. Крукоўскага "Чалавек не можа не тварыць", "У роздуме пра шчасце" Г. Грыневіча, "Маладыя на галерэі" В. Буйвала, "Чулага сэрца магніт" Б. Бур'яна, "Акцёры вачамі натураліста" І. Рачкоўскай і іншыя.

"І быў напачатку сон..."

Сон

1 і быў напачатку сон і мы ў гэтым сне былі як матыль у кокане
2 сон гэта райскае возера у якім мы плаваем не разумеючы што патанулі
3 сон гэта туман праз які мы праходзім замурчваючыся
4 сон гэта нара у якую хаваецца маё я ад мяне самога
5 сон гэта павуцінка за якую трымаецца душа у час сваіх начных вандровак
6 сон гэта зацьменне майго сонца
7 сон гэта пацалунак смерці за тое што мы ёсць
8 і мне сніцца сон і я люблю гэты сон бо ён не паўтараецца
А мы з табой распалім вогнішча на ўзлесе сонным І белым дымам, як вадой са снегам, луг затопім.
І несусветны наш патоп не пераедзе конна Стары ляснік, якога мы з табой, як сон, не помнім.
І мы з лісця жаўцюткага змайструем човен лёгкі І паплывем па свеце, быццам выгнаныя з раю, І будзе шлях наш над зямлёй, як Млечны шлях, далёкі І пройдзе ноч, і прыйдзе дзень, якога я чакаю...
І ўміг вятры развююць дым, вугалле пачарнее І луг наш усплыве на свет і заблішчыць расою, Як нечаканаю слязою, якой не разумееш, Бо на вачах яна з'яўляецца сама сабою.
Мы вернемся дамоў, дзе нас нішто шчэ не чакае, Дзе час цячэ, нібы вада на кухні нашай з крана...
Выхадныя праляцелі, як і не было. Занавешу вокны шчыльна і ўключу святло, Бо навокал ціха, цёмна, холадна зусім І над намі неба, як над стылым прыскам дым. Заўтра зноў на працу, дзе штодзённы звыклы тлум,

Дзе мы ў кубках кавы топім свой атрутны сум І глядзім праз вокны на вар'яцкі шэры свет, Дзе не мае славы ні прызак, ні паэт... Выхадныя праляцелі, як і не было. Вып'ю дзёмідролу, выключу святло.

А на праспекце кветкі і плакаты, І даўгалыгія ля крам дзяўчаты Шукаюць шчасця, а яно, як дым.

Пра сум, што з сэрца не знікае, Ля ГУМа гітарыст спявае, Пабліскаваючы зубам залатым.

Усе клянучь бязбожную спякоту І целамі вільготнымі ад поту Кідаюцца пад цені і вятры.

А я з царквы вяртаюся дахаты, Шчаслівы і на грошы не багаты, І без дажджу мне жыць яшчэ дні тры.

Дажджамі размыта нябёсаў святло, Мне з вуліцы змроку ў пакой нацякло І холадна стала, нібыта зімой.

Я сябру ў Расію свой ліст напішу, Аб дрэнным надвор'і яму раскажу І ён зразумее, які тут настрой.

А дождж не сціхае, шуміць, як вар'ят, І хутка прачнецца ў садах лістапад І дрэвы счарнеюць, нібыта згараць.

Ды некалі ж скончыцца дождж і святлом Нябёсы напоўняцца, нібы віном... Ды нам пад крыжамі, напэўна, ляжаць.

Ізноў правінцыяльная самота Засмоктвае ў сябе, нібы ў балота, І нашы душы ды і нас даўно.

І ад самоты болей не ратуе Ні Бог, які даўно ўжо нас не чуе, Ні крамнае атрутнае віно.

І ты, відаць, савецкі, горка б плакаў, Калі б не побач быў шляхетны Ракаў, Дзе нас шчэ добра помняць шляхцікі.

Яны разгоняць, як сабак, самоту І пасмяюцца з нас у асалоду, Бо гэта гэтка Край, бо час такі.

А жыць тут можна, Хоць і асцярожна, Нібы па бітым шкле хадзіць. Тут шыбы біць, як морды біць, І трэба біць, не толькі можна, Бо ў гэтым ёсць не толькі штось, А крык у свет, які жыве, Нібы слімак жыве ў траве, Калі трава густая ёсць. І жыць тут можна, І жыць тут трэба, Ты намалюй мне толькі неба На гэтым дыме, што над намі...

Самагубства

Ты ведаеш, што гэты дзень Не апошні дзень свету, Але ты ведаеш, што ён будзе Тваім апошнім днём... І скончыцца гэты дзень, Як вада ў калодзежы, І патухне гэтае святло, Як свечка перад абразамі... І ты, ідучы па вуліцы, Ідэш праз гэты дзень, У якім ужо амаль няма цябе, Але ты ведаеш, што гэты дзень Не апошні дзень свету... І ты знікаеш, як пыл над дарогай, Па якой ты ўчора ішоў. І ты знікаеш, Каб з'явіцца там. Але ці ёсць яно тое там, На якое ты спадзяешся, Як на саломінку тапелец... І скончыцца гэты дзень, Як сцэжка дадому, У якім цябе нішто не чакае.

З ЦЫКЛА "БАГЕМА"

Як ліхтар чырвоны, ты каля гатэля У чырвонай міні, сумная, стаіш. Не спакусіш дзядзьку, юная марцэля, І дарэмна шчыра на яго глядзіш.

Ён даўно нявольны, ён даўно жанаты І ў яго дарога ўжо цяпер адна, Нібы ў пекла грэшніку, ісці дахаты, Дзе чакае ў ложку верная жана.

Быў і ён калісьці да дзяўчат ахвочы І любіў не толькі на спакус глядзець, А цяпер жаны баіцца — выб'е вочы І прымусяць ноччу на двары калець.

Ты ж стаіш хіповая, як сэкс-рэклама, Хочацца і страшна, хочацца гульнуць, Хочацца няцярпа, як пасля ста грамаў Хочацца і пляшку цэлюю кульнуць.

Холадна стаяць у міні, вецер шкюдзіць. На мужчын глядзіш ты, як крычыш "вазьмі".

Ажны праходзяць, як жыццё праходзіць, На цябе глядзяць кітайскімі вачмі.

Малады і прыгожы, нібыта даляры, Ён табе абяцаў несусветны балдзёж. Пад табою цяпер, нібы Афрыка, нары, Ты ляжыш пад фуфайкай, як чорная вош.

Гэта ён жа цябе здаў амаль што за пляшку Маладую, як персік, ссівельм мянтам. І цяпер яму жыць, прайдзісвету, няцяжка,

Бо не трэба цябе валачы ў Амстэрдам. Ды як толькі сваё адвалюеш на нарах, І як выйдзеш за чорныя сцены турмы, Ты яго адшукаш, як сэкс у даллярах, І ён будзе стаяць прад табой, як нямы. І ты скажаш яму: "А цябе я кахала..." І заглянеш у вочы зялёныя ты. І, нібыта ваўчыца, ты б яго разарвала, Ды не зможаш — даўно праляцелі гады,

Калі злосць у табе, як віно бушавала...

Малады і прыгожы, нібыта даляры, Ён табе абяцаў несусветны балдзёж. Пад табою цяпер, нібы Афрыка, нары, Ты ляжыш пад ватоўкай, як чорная вош.

Ты была ў Афінах і Парыжы, З лордамі шампанскае піла. Носіш ты з Ерусаліма крыжык, Быццам прастытуткай не была, Быццам не лячылася ад пранцаў. Сёння ты шчаслівая жана Маладога, быццам бык, іспанца, У якога ты, як смерць, адна. Сёння ты прыехала да маці, Ды матуля ўжо даўно ў зямлі, А браты твае, што мелі ў хаце, З гора разам з хатай прапілі. Да мяне не зойдзешся ты ў гасці, Ды і я цябе не пазаву. Я цябе кахаў на маладосці І дурью сцішкамі галаву. Заўтра зноў ты з'едзеш да іспанца У далёкі для мяне Мадрыд. Ну а я ізноў аддамся п'янцы, Нібы рэчцы аддаецца плыт. А пакуль што на цябе другую Я гляджу праз бруднае вакно... Толькі ў снах адну цябе цалую, Толькі ў снах я п'ю з табой віно.

Балада першага кахання

З кучаравым сытым афрыканцам Ты жывеш у цесным інтэрнаце. На мяне глядзіш, як на паганца, Дзя якога тут не ў джынсах шчасце. Хутка завязе цябе ў Анголу Твой адзіны, нібы ноч, мужчына І ты пройдзеш там кахання школу, Белая савецкая жанчына. Мо і ўспомніш ты маё каханне Сумнае, як ружы на магіле, І на ўсю Анголу плакаць станеш Ты на мне, а я цябе ў "чарніле" Буду бачыць, ходзячы па барах, Малады і страшна адзінокі... Ты цяпер над Афрыкай у марях Лётаеш, як лётаюць сарокі Над балотам, што ў цябе ля вёскі. Што ж, табе перашчэкаць не буду, У мяне характар не ангольскі І тым болей — не люблю я блуду... З кучаравым сытым прайдзісветам Ты прайшла каля мяне ізноў. О, як цяжка жыць без пісталета У семнаццаць, як дурман, гадоу...

ДАЎНО ВЯДОМА: рэальнасць здарэння — не апраўданне.

Цяпер чуваць: чым далей ад жыцця — тым лепш.

Але ж рэальнасць захоўвае прывабнасць для празаіка. Вось і гэты выпадак. Я пасаромеўся б прыдумаць такое, калі б...

Так, аднак тое-сёе ўсё ж прыдумаў. Тлумачэнні, прынамсі. Дакладней — расшыфроўку. Ну, а здарэнне — як яно і было...

Ні бацькі, ні маці, ці якой іншай радні Мікіта Татарчонок не ведаў. Жыццё ягонае пачалося ў інтэрнаце — там і прозвішча далі, пабачыўшы раскосячы вочы і абрэзаны па мусульманскай завяздзёнцы стручок.

валяся на пагелны другая змена, нечакана з'яўляўся то ў сем, то ў дзесяць: ці няма ў хаце гасцей?

І аднойчы злавіў. Прышоў раней на гадзіну — Насты няма. Кінуўся па адной вуліцы, па другой — і ўбачыў: набліжаецца ў новай сваёй сукенцы, павольна, стомлена. Рассыцеляя, сакавітая, воблачка парфумы клубіцца над галавою.

Узрадавалася, прыціснулася бокам. "Гэта я ў парк забрала, Мікіта. Паназірала, як моладзь танцуе. Зусім іншыя танцы цяпер... — Гэта яна дакладна сказала, амаль прызналася: іншыя танцы. — Ой, нехвота старэць..." Рассмяялася з нейкай вінаватасцю ў голасе, а можа, раскаяннем. І то зразумела: ці ж ахвота, калі а х в о т а? "Што ты ўсё маўчыш,

пахнула ад яе віном ("Дзень нараджэння быў у Соні Войтавай. Ведаеш, што мы пілі? Каньяк!"), ён зразумеў, што час ужо і адпомсціць за сваё зганьбанае жыццё.

Тут яшчэ і гасць аб'явіўся: брат дваюрадны ці траюрадны. Шукаў яе трыццаць гадоў і — знайшоў. Ці не з Кобрына ён? А мо той, што... Ох, як бессаромна глядзелі адно на аднаго, як абдымаліся, хадзілі след у след. Можа, і насамрэч доўга не бачыліся — з той самай начы, як... Ого, колькі часу! Вось толькі чаму вочы ў "брата" не кітайскія, а хутэй, цыганскія? Таму што — дваюрадны? Ха-ха. Нават спаць лягалі ў адным пакойчыку. "Каб не турбаваць цябе, Мікітка. Нам трэба пагаварыць".

Ён, вядома, ні на хвіліну не заплю-

ходзіў, быццам яму найлепш заставацца аднаму.

Па-другое, даводзілася — зразумела, пазней, у сталыя гады — звяртацца па дапамогу пабудаваць хляўчук, выкапаць пограб, складзі печ. Працаваў ён хутка, спрытна, даволі якасна, плату браў спілную — шмат хто запрашаў яго.

На замкнёнага чалавека Мікіта не выдаваў. Наадварот, напяваў нейкія песенькі, усміхаўся, на слова адразу адказаў словам, аднак па сваёй ахвоце гаворкі не пачынаў. І яшчэ: можна было заспець яго быццам знікаваўшага — з паднятай сякераю, рыдлёўкаю ці малатком.

Не, не разумею, чаму гэтак, а не інакш склаўся ягоны характар і лёс. Што гэта — колішняя вайна, што адабрала бацькоўскую хату, радзіму, прытулак? Затое на крыўда на Насту? Няўцямнае па перапісанні часе каханне?.. Але ж мільёны хлопчыкаў засталіся без бацькоў, мільёны мужчын ціхамірна жывуць са сваімі патаемнымі крыўдамі, мільёны ўвогуле не любяць сваіх жанок...

Няўжо нельга аніяк апраўдаць?

Ведаю адно: схільнасці да злачынства ў яго не было. Дый ці злачынства тое, што ён зрабіў, калі дапусціць, што закон не ўсё ведае і не ўсё ўлічвае ў чалавеку?

І ці не бывае ў нас, законнікаў і пае-лухмянцаў, хвілін, калі хочацца разлічыцца з лёсам, каб патушыць пажар у душы, а там — хаця б і ў самыя скрушныя шлях?

Нейкая ненармальнае веселасць найшла на Мікіту, як вярнуўся. Наняў пакойчык, пачаў працаваць. Бы нешта ўкалолі яму там, у Оршы, у пярэдадзень вызвалення, нібыта падпалі і падагрэлі.

Абавязковай стала ягоная постаць у мужчынскіх тусоўках. Не, многа не піў — глыбе кілішак-другі дый сядзіць з блакітным агенчыкам уваччу.

Касцюм прыдбаў з гальштукам, зубы паставіў. А аднойчы сказаў: хачу ажаніцца і абавязкова на маладой. Што ж, малалых, хаця і не першацветак, у горадзе нямаю. Вось, напрыклад, Машка-баптыстка. Як яна табе? Нішто.

Іншы раз нейкая брыдка балбатлівасць наводзіла на Мікіту ўсім, хто жадаў паслухаць, расказаваў, што ён з ёй, Машкаю, вычварав па начах і што яна з ім. Жыў ён у яе, за рэчкаю, хату — старую, занябаную — ашалаваў, пафарбавав, ліштвы на вокны выразаў, буслы з фанеры на вільчак падняў — ясна, з такім дзядзькам будзеш вычвараць.

Праўда, чаго раней не было, пачаў уваходзіць у зацяжныя запой. І касцюм з гальштукам прап'е за адзін тыдзень, і боты. Адап'е сваё — пайшоў калаціць. У баптыстаў у малітоўным доме пачаў з'яўляцца. Зрэшты, не часта — не хапеў прылюдна хрысціцца ў рацэ.

Ля гэтага малітоўнага дома яшчэ раз перамяніўся ягоны лёс: ішоў са сваёй новаю жонкай і сустрэў Насту. Зірнула на сямейную пару Наста спакойна, паважліва, адно — пачырванела ярчай звычайнага ды вочы долу. І ніхто гэтага не заўважыў, акрамя Мікіткі.

У той жа вечар забурываўся ён на ўвесь тыдзень, зноў спусціў з рук і касцюм, і гальштук, а потым пачаў выносіць з хаты талеркі-льжкі. Вось теды баптыстка і выперла яго прэч.

Прышоў пасля запою да Насты. "Не магу без цябе", — сказаў. "Не, Мікітка, — адказала яна. Я ўжо прывыкла адна".

І яшчэ прыходзіў, яшчэ. Цвярозы і п'яны, у касцюме і ватніку, у туплях і кірзачах. Аднойчы нават адлупцаваў Насту, як родную жонку, аднойчы згвалтаваў, тры дні чакаў міліцыю — не дачакаўся.

Аднак, калі заявіўся зноў, Наста не адчыніла яму.

Вось тады і ўбачылі людзі новы выраз на шыракаскулым татарскім твары — бы глыбока прыхаванае шаленства. Тады, відаць і распыўся.

Ноччу зноў спыхнуў і запалаў яе дом.

Ачуняў Мікіта толькі пасля суда. І не тады, як зачыталі прыговор — гэта яго, здавалася, не цікавіла, і не тады, як павялі ў наручніках, і не тады, як саджалі ў машыну з кратамі, і не... А вось як паехалі па адной вуліцы, па другой, трэняй, як крута павярнулі на выезд з горада — тады і кінуўся да акна, учапўся ў крата. Пэўна, хацеў пабачыць калі не Насту, то хаця б папалішча.

Аднак памыліўся. Машына ехала па другой дарозе, у другі бок.

Алег ЖДАН

ПАЖАР

АПАВЯДАННЕ

Гэтаксам і Наста Кітайка: залапата-ла няўцямнае, як прывезлі ў дзіцячы прыёмнік, а пачаставалі кашаю — лыжку трымала не тым канцом.

Наста была маладзейшай гады на два, неймаверна худая, маслатая, але ўжо ў восьмым класе Мікіта ведаў, што менавіта яна накіравана яму. Вучыцца нікуды не паехаў, уладкаваўся на пагелню, а як забралі ў войска, ліставаўся з ёй кожны тыдзень, і пасля службы яны ажаніліся. Праўда, выявілася, што пагуляла з кімсьці Наста за гэты час, аднак ні паўслова ёй не сказаў.

Нанялі пакойчык на ўскраіне горада і так узліся грэбедзі над вёскаю, што хутка здолелі пабудавацца, займаць сапраўдны прытулак. Ён да любой гаспадарчай працы аказаўся майстар, яна шыла і дзень, і ноч. Прывезлі лесу з-пад Чэрыкава — пачалі і скончылі ў адзін год хату. Потым "калацілі" на мэблю, дыван, тэлевізар, на матацыкл з калыскаю, халадзільнік... І раптам зразумелі, што ўсяго дамагліся, больш нічога не трэба, усё ёсць. Дачка, што за гэты час вырасла выпэйшаю за бацькоў, паляцела замуж ў нейкі Кобрын, у Заходнюю Беларусь.

Засталіся ўдваіх.

Вось тады і западозрыў Мікіта, што Наста яму здраджвае. Па нейкіх усменках — быццам сама сабе — западозрыў, па новых сукенках ды шаліках, па крыўлянні сяброў — пры спатканні адзін твар, а як азірнецца — іншы. Пачаў сачыць за ёю і паступова ўпэўніўся — так і ёсць.

Але ж — з кім? Сярод дня глядзёў у швейнае атэль, дзе яна працавала, прыглядаўся да легкавых і грузавых машын: хто там едзе, каго везе? А як выда-

Мікіта? Пагаварыў бы са мною..." Значыць, не нагаварылася, некалі было. Трэба было паспеець.

З гэтага дня ўсё адно да аднаго: і гаворка яе, і маўчанне. І павольная сляза перад тэлевізарам, і вясёлы смех.

Углядаўся ў твары мужчын — суседзяў, знаёмых-хто?

Кожны падыходзіў на такую ролю.

Тут і прышла ідэя стварыць ёй умовы, пайсці — па сумяшчальніцтве — начным ахоўнікам на аўтабазу, а што з гэтага рая атрымаецца — паглядзець.

"Навошта, Мікітка? Усё ў нас з табою ёсць. Будзем жыць".

"Трэба, — адказаў. — Проста неабходна". Нада прыдатны час — ноч, каб...

Каб сёе-тое праясніць. Сярод начы зыходзіў з аўтабазы і, затаіўшыся ў малініку, чакаў.

Хутка, вельмі хутка яму пашанцавала: спыніўся ля хаты легкавічок, выключыў фары. Вадзіцель выйшаў, азірнуўся, праслухаўся. Аднак нешта яго наспярожыла — мо цень заўважыў у малініку, а мо яна падала ўмоўны знак. Абышоў вакол машыны, стукнуў ботам у колы, завёў рухавік, паймаў.

"Як табе "Масквіч" 20-90?" — спытаў раніцаю.

"Масквіч"? — здзівілася. — Навошта ён нам? Куды ездзіць? Хопіць з нас матацыкла".

Відаць, зусім дурнем лічыла яго. Што ж, так і ёсць. Ці не дурань, як нічога не заўважаў да гэтае пары? Можна ўявіць, што яна вычварала тады, як ён служыў, і што — цяпер, калі ездзіць у Кобрын.

"Што з табою, Мікітка? Не захвараў?"

А як аднойчы прышла вясёлая ды

пчыў вачэй — слухаў іх прыглушаныя размовы. А як спішыліся, зразумеў — пара!

Трэба было пакараць яе. Рэч не ў тым, што абдымалася з гэтым мужчынам, а ў тым, што здрадзіла ягонай душы. Ён тут адзін, яму больш няма на каго разлічваць, спадзявацца, некаму даверыцца. Ён — вузкавокі, скуласты, смуглявы, быццам правэнджаны — чужы тут, выпадковы чалавек, нікога ў яго, акрамя яе, і — здрадзіла. Пакідаць здраду без пакарання нельга. Нічога страшнейшага за здраду няма.

Узяў на кухні запалкі, у хляўку каністру бензіну, абліў усё чатыры вуглы, чыркнуў ля аднаго і подбегам да другога, трэцяга — каб вогнішча ўскінулася адразу з усіх бакоў.

Першым з вогнішча вымахнуў "брат", за ім Наста.

Мікіта не хаваўся: так і стаяў з каністраю, калі збегся народ.

У час следства і суда Мікіта ні ад чаго не адракаўся і ні ў чым не прызнаваўся — маўчаў. І з Настаю маўчаў, калі яна прыходзіла на турэмнае спатканне.

Свой тэрмін — пяць гадоў — адбываў у Оршы. Паводзіў сябе паслухмяна, ціха і праз тры гады быў умоўна-дадэрмінова вызвалены. Ніводнага ліста не паслаў Насце за гэты час, не адказаў і на тыя два ці тры, што прыслала.

Не надта і змяніўся за тры гады. Адно — згубіў верхнія зубы ўпералдзе: высалзіў локцем сусед па нарах, раззлаваўшыся, што — маўчыць.

Некаторыя зняволення лічылі дні ў прамым парадку, іншыя — уваротным, а Мікіта ніяк не лічыў. І нават калі начальнік турмы аб'явіў аб вызваленні, не праявіў радасці, быццам яму аднолькава, што тут, што там.

Але ж, вядома, быў рады. Вясна ў разгары, сады цвітуць. Тут вольны чалавек жыве і радуецца, што гаварыць пра і х?

Цягнік на станцыю прыбыў раніцаю. Аўтобус ішоў па вуліцы, на якой калісьці жыў.

Усё мог чакаць Мікіта, нават тое, што пажар яшчэ дыміцца, курэе, адно не гэта: на месцы былога папалішча стаяў хваёвы, толькі з-пад сякеры, бярвяно да бярвяна, пад высокім цынкавым дахам — дом.

І Наста стаяла ў агародзе з рыдлёўкаю.

І вішні, што пасадзіў пяць гадоў таму, дружна цвілі...

Я ведаў яго лепш за многіх. Па-першае, аднагодак. Не мог я не ведаць на ягоную адзінокую постаць — там, тут. Звычайна ізгой ды адзінцы імкнуцца заслужыць адабрэнне, чакаюць ухвалення, — ён не імкнуўся, не чакаў. Часам з цікавасцю спыніўся, пазіраючы на нашы гульні, але ж як запрашалі — адмоўна хітаў галавою і весела, подскакам ады-

Малюнак Ул. Лукшы.

“Славянскія
тэатральныя
сустрэчы”

Міжнародны фестываль “Славянскія тэатральныя сустрэчы” праводзіцца ў Гомелі пяты раз. Сярод яго ўдзельнікаў — тэатральныя калектывы Масквы, Бранска, Кіева, Мінска, Чарнігава. Гамільчане, як заўсёды, рыхтуюць да яго сваю праграму. Цяпер у яе ўвойдзе спектакль паводле п’есы У. Шэкспіра “Дванаццатая ноч, ці як пажадаеце” ў пастаноўцы чарнігаваўскага рэжысёра Андрэя Бакірава. У спектаклі заняты маладыя гомельскія актёры, сярод іх і выпускніца Днепрапятроўскага тэатральнага інстытута Наталля Дзяберына.

На здымку: Наталля Дзяберына ў ролі Алівіі.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА

Свая
“Акадэмічная
вясна”

Вясна, як правіла, у Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі характарызуецца не толькі напружанымі заняткамі на факультэтах, але і гарачымі баталіямі на спартыўных пляцоўках і выступленнямі аматараў мастацкай самадзейнасці. Дарэчы, удзельнікаў мастацкай самадзейнасці з БСГА ведаюць далёка за межамі Магілёўскай вобласці. Пры Палацы культуры БСГА працягваюць чатыры народныя калектывы, шмат іншых ансамбляў розных жанравых напрамкаў.

Адной з галоўных сёлетніх падзей культурнага жыцця акадэміі была прэм’ера трагедыі Жана Ануя “Антыгона” ў пастаноўцы народнага тэатра “Парадокс”. Зала з задавальненнем ўспрымала ігру актёраў-студэнтаў: Алены Грузінскай, Косці Семінені, Віталія Коваля ды інш. Рэжысёр А. Крыванкова многае зрабіла, каб выявіць у студэнтах эканамічнага, саагэнічнага ды іншых факультэтаў здольных актёраў. Ужо сталася традыцыяй, што гэты калектыў кожны год выносіць на суд глядачоў новы спектакль. І прэм’еры ўдаюцца.

Паспяхова выступае і каманда КВЗ БСГА, якая трапіла ў чвэрцьфіналу рэспубліканскага конкурсу “вясельных і знаходлівых”. Справаздачны канцэрт падрыхтаваў народны ансамбль песні і танца “Радасць”, удзельнікі якога годна выступаюць з канцэртамі ў розных месцах. А кульмінацыйнай імпрэзай стаўся традыцыйны агляд мастацкай самадзейнасці факультэтаў “Акадэмічная вясна”, які праходзіць кожны год.

А. ПУГАЧ,
старшы выкладчык БСГА

Дзятвой
любімы

“Канёк-гарбунок” П. Яршова выйшаў на беларускай мове. Казку, якой захаплялася не адно пакаленне хлопчыкаў і дзяўчынак, пераклала Зінаіда Дудзюк, а выпусціла яе асобнай кнігай брэсцкая фірма “Фор”.

Чалавек, пакінуты анёламі

“ТАМУ ШТО ЛЮБЛЮ” (ПАВОДЛЕ П’ЕСЫ АЛЕНА ПАПОВАЙ “ДЗЕНЬ КАРАБЛЯ”) НА КОЛАСАЎСКАЙ СЦЭНЕ У ПАСТАНОЎЦЫ РЭЖЫСЁРА ВІТАЛЯ БАРКОЎСКАГА І МАСТАКА УЛАДЗІМІРА МАТРОСАВА.

ЗАМЕСТ ПРАЛОГА

Маё пакаленне. Пакаленне тых, каму сёння паміж сарака і пяцігоддзямі. Яшчэ зусім нядаўна мы лічылі сябе вальнадумцамі, людзьмі прагрэсіўнымі, людзьмі авангарднымі. Яшчэ зусім нядаўна мы вінавацілі ў сваіх жыццёвых канфліктах соцыум. І раптам адчулі сваю непатрэбнасць... Нікому. Мы, тыя, хто так настойваў на сваім неафіцыйным лідэрстве, пачуліся дзіўна ў становішчы, якое міжволі стала ўспрымацца як экзістанцыя наогул. Алена Папова і Віталь Баркоўскі праз вобраз Аляксандра Фінскага вывелі на сцэну драму майго пакалення.

Заўсёдная духоўная беспрытульнасць... Імкненне ў свет... Вандраванне... Вогнішчы й світанкі... Песні... Заробкі на поўначы... Вяртанні... Зноў дарогі... Людзі, якія хадзілі ў горы і ў тайгу, былі героямі 70-х. Беспрытульнасць ў партыйным соцыуме, яны шукалі месца т а м. Усё так помніцца яшчэ, нават водар таго часу...

Віталь Баркоўскі трызіць тэмай чалавека 70-х, які не можа прыстасавацца і да соцыуму 90-х. Не можа ўзбіцца на іншы ўзровень: струны душы агнявоўца ў асяроддзі касмічным, халаднаватым, расхінутым і абыякавым да любых тагачасных і сённяшніх нашых перажыванняў. Рэжысёр робіць спектакль не столькі сацыяльны, колькі вобразна-паэтычна-экзістанцыяльны, у якім пытанні пра сэнс жыцця абыходзяць побыт і хваравіта кранаюць душу, што заблукала ў бясконцасці сусвету.

СТРУКТУРА ПАРТЫТУР

Сцэнаграфія Уладзіміра Матросова ўяўляе сабой... расхінутасць прасторы. Коласаўская сцэна на планшце не заруваецца дэталі: каля левай кулісы доўгі стол з крэсламі, ля правай на самай авансцэне — вялізны фатэль і таршэр. Іншых вядомых

абзначэнняў няма; амаль няма рэквізіту. Сцэна здаецца адначасова расхінутай і сканцэнтраванай, прысунутай бліжэй да авансцэны: на фронтальнай плоскасці і на дзвюх плоскасцях па кулісах да самых каласнікоў уздымаюцца роспісы — па блакітным фоне цені ўзлятаючых анёлаў ці душаў, якія пакідаюць зямлю і нас. Гэта дае адчуванне бясконцасці і бязмежнасці прасторы вакол герояў спектакля, а ў той самы час пляцоўку іх дзеяння замыкаюць ніці-струны: па палове сцэны яны нацягнуты па вертыкалі, па іншай палове — па гарызанталі. Яны нагадваюць пра нашу сувязь з сусветам і нотапіс нашага духу. Матросав працінае імі прастору дзеяння: іх трэба закранаць, праз іх неабходна праходзіць. Такое мастацкае вырашэнне візуальнага шэрагу пастаноўкі адсякае любы асацыяцый з побытам. Яно вымагае ад актёраў існавання ў гранічна ўмоўных абставінах. І становіцца актёраў на сцэне робіцца адразу дваістым: што б ні вымаўлялі яны, як бы ні рухаліся, з залы ўсё разглядаецца ў суладдзі і ў паралель з адлятаючымі анёламі і з напаятымі струнамі чалавечай душы.

Як судны гук труб раз-пораз гучыць драматычная музыка лёсу (музычнае афармленне Аляксандра Крыштафовіча), а роспісы ўспыхваюць навалінічным святлом (мастак па святле — Р. Ісэрман). Хоць нічога звыштрагічнага па сюжэце не здараецца. Акцэнтуюцца падзеі ў душы, а значыць, у прасторы сусвету.

Сцэнаграфічная зададзенасць існавання персанажаў ускладняецца рухавай партытурай гэтага існавання (пастаноўшчык руху — з. а. Б. Сяўко, харэограф — А. Кастрыцкі). Пластика персанажаў характарная, гратаскавая, метафарычная. Тэкставае і пластычнае “несумяшчэнне” дае моцны кантрапункт, высякаючы драматычны сэнс эпізоду, альбо ўздымаючы яго да трагічнай ноты, альбо

абвастраючы камедыйнасць...

Спектакль падобны на нізку метафараў-сцэн, кожная з якіх можа разглядацца і самастойна. Пастановачны сэнс знаходзіцца менавіта ў асацыяцыйным успрыманні, у налажэнні эпізоду, — менавіта асацыяцыя мусіць з’яўдацца і кампанаваная гука-кале-рава-пластычная, амаль акварэльныя штрыхі ў агульнае цэласнае.

АКЦЁРСКІЯ НАСТРОІ

Коласаўскія актёры апынуліся ў празрыстай атмасферы. Нібыта на вялікай гары, дзе паветра разрэжанае і зусім іншае на смак і водар. І, здаецца, крыху кружыцца галава...

Кантрапунктная пастаноўка прымусіла іх выяўляць глыбіні невядомыя, нязвыклыя, непатрэбныя ў мінулыя гады і ў мінулых сцэнічных работах. Коласаўскія актёры зайгравалі так, як іграюць Чэхава... мякка, надзвычай далікатна, акуратна, культурна.

Рытм спектакля не адрозніваецца ад жыццэпадобнага: проста эпізоды нібыта вырываюцца з памяці галоўнага персанажа Фінскага (В. Грушоў) у першай дзеі, і наслоіваюцца адзін на адзін — у другой. Памяць дваццацігадовай даўніны і абсурд жыцця быццам накладваюць адзін успамін на другі, быццам расхінаюць думкі і пачуцці героя. Калі ў першым акце Фінскі фрагментарна ўспамінае юнацтва, маладосць, першую жаніцьбу (цікавая работа Г. Букацінай у ролі Галы, жонкі Фінскага), малодшую сястру і дом — і гэта зразумела па часе і рэальнасці адчуванняў, то ў другой дзеі, дзе Фінскі ўжо стаў чалавек і вяртаецца дадому пасля чарговага бадзяжніцтва па зямлі, пастановачны прыём фрагментарнасці выводзіць спектакль на разуменне фрагментарнасці жыцця наогул, яго агульнай бессэнсоўнасці і нашай немагчымасці хоць за што-небудзь

МУЗЫКА

Конкурс на хвалах авацый

У насычанае падзеямі музычнае жыццё Мінска арганізавана ўспрымаць конкурс выканаўцаў на духавых інструментах “Я граю джаз”.

Дырыжор эстраднага аркестра Мінскага Палаца дзяцей і моладзі Васіль Коназа ідэя правядзення такога конкурсу наведана даўно. Паскарэннем яе ўвасаблення стаўся конкурс духавікоў 1996 г., калі некаторыя маладыя выканаўцы ў свае праграмы ўключалі, побач з класічнымі і сучаснымі творамі, таксама эстрадныя і джазавыя п’есы. Ідэю В. Коназа падтрымаў дырэктар палаца — Віктар Канановіч, які і ўзначаліў арганізацыю. Ні арганізатары, ні самі ўдзельнікі не чакалі, што такое мерапрыемства збярэ шырокае кола цікаўных, поўную залу глядачоў...

Мінула ўжо нямала часу, як адбыўся той першы конкурс. Але мне ён помніцца добра.

Тады, у першы ж дзень, падчас “Параду прэтэндэнтаў” слухачы настроіліся на дзівосныя сустрэчы з цудоўным светам джазавай музыкі. Праўда, калі пачаліся

конкурсныя праслухоўванні і тура, нельга было не заўважыць нейкі скептыцызм і сарказм прадстаўнікоў Мінскага джаз-клуба, іронію дарослых “джазменаў” — бо ў час правядзення жараб’ёўкі на сцэну ў групе да 13 гадоў выходзілі дзевяцігадовыя малечы ростам амаль са свае трубы, саксафоны...

Выступленні дзяцей рассялі ўсе сумненні, і юныя прыхільнікі джазавага мастацтва былі ганараваны бурнымі авацыямі ўдзячнай публікі і шчырымі апладысмантамі журы. Першым дастойна справіўся з праграмай дзевяцігадова Аляксей Надзяненка з СШ N 4. Ягоная труба пераканаўча данесла да слухачоў характар духоўнага негрыянскага гімна — спірычуэла “Слусціся з нябёсаў, Майсей”. Нялёгка было пазбавіцца спакусы нагадаць сабе вядомую інтэрпрэтацыю гэтай традыцыйнай джазавай мелодыі легендарным “каралём джаза” Луі Армстрэнгам, калі пасля інструментальнага сола ён пая сваім чарадзейна-хрыплаватым нізім голасам. Але юны мінскі музыкант лёгка “адышоў” ад слаўтага старэатыпа — ва ўдалай свінгавай манеры ён на высокім эмацыянальным уздыме выканаў імпровізацыю, завяршыўшы кампазіцыю ў верхнім рэгістры

на гуку “фа” другой актывы, што, як разумеюць спецыялісты, цяжкадаступна для юных трубачоў. Між іншым, і на II туры, і на гала-канцэрце пераможцаў, выканаўшы папулярную тэму Б. Кемпферта “Падарожнікі ў ночы”, Аляксей застаўся несумненным лідэрам у сваёй намінацыі, заваяваўшы званне лаўрэата.

Урэшце, і ягоныя аднакашнікі з СШ N 4 даволі паспяхова падрыхтаваліся да сур’ёзнага і незвычайнага для сябе выпрабавання. “У нашай школе заняткі музыкай дапамагаюць вучням фарміраваць свой мастацкі густ, развіваць эмоцыі, пашыраць круггляд, павышаць інтэлектуальны ўзровень, — адзначыла намеснік дырэктара Людміла Вінаградова. — Так ужо склаўся навучальны працэс у плане эстэтычнага выхавання, што вучні школы асвойваюць практыкаванні, гамы, эцюды, каб спасцігнуць характар класічных твораў. І ўсе мы вельмі рады, што нашы настаўнікі з трубацамі, саксафаністамі, флейтыстамі, кларнетыстамі пачалі спасцігаць сакрэты эстраднай і джазавай музыкі. А такія ж заняткі ўжо вымагаюць зусім асаблівага ўзроўню мыслення, успрымання і ўзнаўлення музыкальнага матэрыялу”.

зачапіцца думкай ці пацуцём, каб усвядоміць сябе ў жыцці і сярод іншых людзей...

Трагедыя Фінскага ў спектаклі Баркоўскага — у прынцыповай немагчымасці адшукаць месца на зямлі. Месца, дзе ён быў. Вячаслаў Грушоў стварае вобраз чалавека, які так і не знайшоў ні жыцця, ні ягонага сэнсу. Фізічна, фізіялагічна, маральна, генетычна, па-чалавечы Фінскі Грушоў, гэты інтэлігентны і далікатны персанаж, не ў стане набыць душэўнай і духоўнай існасці. Тут са сцэны глядзіць на нас немагчымасць самаідэнтыфікацыі майго пакалення.

Бацька (Фёдар Шмакаў) і маці (Людміла Пісарава) штурхалі сына ў партыю, радаваліся новай кватэры і з'яўленню ўнука... Яны любілі Фінскага, яны разумелі, як яго нудзіць ад жыцця. Пісарава і Шмакаў ўтвараюць на сцэне нават не характары, а скульптуры (знаёмыя да неверагоднасці архетыпы савецкага ўяўлення, і ў той жа час вартыя шчырага жалю). Як і вобразы суседзяў Івановых у акцёраў Т. Скварцовай і Б. Крупскага — работы вытанчаныя (суседу Іванову дадзена апошняя сцэна ў спектаклі, калі сыход Фінскага падобны і на вяртанне блуднага сына, і на развітанне назаўжды: Іванову абдымае галоўнага героя, выпраўляючы таго ў дарогу, бласлаўляючы і разумеючы беспрытульнасць ягонай душы).

Роля Машкі, сястры Фінскага — адточаная, выдатная праца Таццяны Ліхачовай, дзе актрыса стварае вобраз двойніка Фінскага, яго адлюстравання ў той жа меры драматычнасці. Праз Машку мы бачым, што робіцца з пакаленнем, як страчаюцца не набытыя каштоўнасці ды ідэалы. Вобраз актрысы стварае рэзкімі дакладнымі штрыхамі.

У спектаклі не аказалася роляў вялікіх і малых, галоўных і другасных: метафарычная пабудова дала магчымасць выявіцца кожнаму і даць яму на час усю сцэну. Так, дыямантамі ўспыхваюць вобразы дысідэнта дзядзькі Шуры (Баляслаў Сяўко) і апошняй жонкі Фінскага, трагічна-вытанчаны Верачкі (Наталля Аладко), шчырага і непрыкаянага Жарына (Аляксандр Фралю).

Дзіўная рэч, — нібыта святло спектакля, трапляючы на тую ці іншую акцёрскую постаць, як у крышталь, пачынае ззяць чыстымі слязьмі чалавечых патаемных драм, а лёсы герояў, бачныя наскрозь, праходзяць перад вачыма за некалькі хвілінаў, як быццам за

шмат гадоў... Акварэльная тканіна пастаноўкі В. Баркоўскага прасвечвае глыбіннымі вірамі алейнага жывалісу.

Коласаўскі тэатр абазначыў тэму канца стагоддзя, тэму вынікаў... Тыя пытанні, што калісьці паставіў Антон Чэхаў, сёння займелі несучаснасны адказы... Неба ў дыямантах мы не прыроілі нават і ў сваіх душах.

ЗАМЕСТ ЭПІЛОГА

Любы спектакль пачынаецца са светапогляд матака. Светапогляд Віталія Баркоўскага знаходзіцца ў аснове спектакля "Таму што люблю", ягонае адчуванне чалавека ў сучасным свеце. Далей — мастацкае мысленне рэжысёра, яго адпаведнасць сённяшнім сцэнічным утварэнням, культура яго сцэнічных увасабленняў. Баркоўскі — рэжысёр авангарднай думкі, і менавіта яна дазваляе яму адчуваць псіхалагічны матэрыял як прасторава-пластычную структуру. Больш за тое, Баркоўскі спавядае не той тэатр, які прынята лічыць люстэркам жыцця, ён добра разумее, што тэатр — гэта свет прычынаў, іншая рэальнасць, рэальнасць гульні ды экзистэнцыі. У ягоным пастановачным арсенале дастаткова выразных сродкаў для ажыццяўлення сваіх мастакоўскіх памкненняў і разуменняў.

В. Баркоўскі асэнсоўвае спектакль як гульню, надае яму ўмоўную форму, усведамляючы, што сёння сур'ёзная размова ў мастацтве можа адбыцца хіба з дапамогай карнавальна-містэрыяльнай танальнасці тэатральнай мовы.

Спектакль "Таму што люблю" — структура. Слаістая, крыштальна-графічная, са скульптурнымі вобразамі ўсярэдзіне. Структура, падобная да глытка свежэга паветра... Гэтая холаднасць бяскожнага сусвету Уладзіміра Матросова, абсалютная аб'яктыўнасць сусвету да жывога трапяткага чалавека, сутыкаецца ў структуры Віталія Баркоўскага з далікатнасцю чалавечых пацуццяў. Яны нібыта рухаюцца насустрач — холад космасу і цёплыня пакутлівай душы, і ў гэтай сцэнічнай рэальнасці пакінуты анёламі чалавек сваім існаваннем ставіць апошнія, галоўныя пытанні перад карцінай свету: хто мы? куды ідзем? у чым сэнс нашых пакутаў? і што ж такое жыццё?

Таццяна КАТОВІЧ
г. Віцебск

публіка ацаніла і другога лаўрэата-лідэра ў гэтай групе — трынаццацігадовага віртуоза на альт-саксафоне з ДМШ N 1 Яўгена Докшыцкага.

А вось у сярэдняй групе (да 18 гадоў) лідэрства захапілі... прадстаўніцы прыгожага полу. Першыя месцы падзялілі Маша Навасёлава з Мінскага музычнага вучылішча, Алена Няронская з ДМШ N 14 (альт-саксафоны), а таксама Вольга Селівонік з музвучылішча (тэнор-саксафон). І ў старэйшай групе (да 23 гадоў) імідж цудоўных "джазістак" падтрымала Ганна Тумеля з Беларускага ўніверсітэта культуры (II месца), якая прадэманстравала ўменне і летуценна вясці мелодыю, і віртуозна-напорыста яе развіць у імпрывізацыі. Яркае ўражанне зрабіў альт-саксафаніст з музвучылішча Сяргей Канаваляў (I месца), а таксама бяспспрэчны лідэр усяго конкурсу — прадстаўнік музвучылішча Максім Ласкутоў (I месца), які не толькі прадэманстравваў выдатнае валоданне трамбонам у джазе, але і зачараваў цудоўнай іграй на фартэпіяна, дапамагаючы сваім сябрам на ўсіх тэрах як удзельнік рытм-групы.

Удзел у конкурсе паспрыяў навучэнцам знайсці сябе ў свеце джаза. Ужо ад пачатку праслухоўвання яны вучыліся адно ў аднаго манерам, стылю, нават перавучвалі да наступнага тура праграму, каб дамагчыся поспеху. І поспех пераможцаў — вынік не толькі іхніх выступленняў, але і вынік майстэрства педагогаў — В. Міхновіча, У. Фельгіна, А. Яйчука, Т. Бурунавай, Б. Малярэнкі ды многіх іншых.

"Я рады, што наш конкурс удаўся, — з задавальненнем падкрэсліў на цырымоніі закрыцця свята В. Коназ. — Упэўнены, што наступным разам мы і ўбачым творчы рост нашых канкурсантаў, і пазнаёмімся з новымі выканаўцамі".

Галоўнае, каб джазу сур'ёзна пачалі навучаць тыя, хто гэта ўмее, і ў школах, і ў вучылішчах, і ў вышэйшых навучальных установах. Пажадаем нашай моладзі сур'ёзных творчых пошукаў і знаходак у джазавай стыхіі.

Аляксандр КАРАЦЕЕЎ,
старшыня журы конкурсу,
кандыдат мастацтвазнаўства,
дацэнт БУК

На здымках: у атмасферы конкурсу...

ТАСЦІБУНЯ

Аднойчы Віктор Гюго заўважыў: "Смех — гэта здароўе, ён праганяе зіму з чалавечага твару". Часцей за іншых дораць нам гэты смех (а значыць, і здароўе) гумарысты. І чым іх больш — тым лепш. Наша краіна можа пахваліцца сваім сапраўдным каралём гумару і смеху — Уладзімірам Радзівілавым. Зусім нядаўна ён ганараваны званнем заслужанага артыста Беларусі — прыемная нагода для інтэрв'ю з таленавітым майстрам размоўнага жанру...

— Перш за ўсё віншую цябе, Уладзімір, з наданнем ганаровага звання. А вось цікава: ці атрымліваў хто-небудзь з беларускіх артыстаў "размоўнікаў" званне заслужанага?

"Гумар падаўжае нам жыццё"

— Калі гаворыць пра парадыйны жанр, то як парадыст: я адзіны атрымаў званне заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь. А сярод "размоўнікаў", як вядома, была такая цудоўная артыстка Ганна Паўлаўна Рыжкова... Я, карыстаючыся выпадкам, хачу падзякаваць Міністэрству культуры, Белканцэрту, Адміністрацыі Прэзідэнта і нашаму паважанаму Прэзідэнту Аляксандру Рыгоравічу Лукашэнку за давер, які мне аказалі, надаўшы ганаровае званне "Заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь". І дзе б я ні быў, у якой краіне ні выступаў бы, я заўсёды з годнасцю буду несці гэта званне, заўсёды буду ўслаўляць нашу беларускую культуру, нашу дзяржаву. І, канешне, заўсёды буду памятаць, што я перш за ўсё беларускі артыст.

— Уладзімір, а ці лёгка быць парадыстам? Парадыстамі нараджаюцца ці робяцца?

— Цяжка быць парадыстам. Бо гэта вельмі складаны жанр, а ў нашай рэспубліцы жанр рэдкі. Ды і ў Маскве ён таксама рэдкі, таму, што на эстрадзе пастаянна з'яўляюцца новыя артысты і парадысту трэба заўсёды быць "на хвалі", парадзіраваць новых выканаўцаў. А наконт таго, як зрабіцца парадыстам... Я з самага дзяцінства любіў слухаць савецкіх майстроў гэтага жанру, і маімі першымі спробамі на прафесійнай сцэне былі пародыі на Клаўдзію Шульжэнку ды Івана Казлоўскага. Гэта былі цудоўныя людзі, цудоўныя артысты, вялікія майстры...

А далей — я, як кажуць, прайшоў агонь, ваду і медныя трубы. Скончыў школу, пайшоў працаваць слесарам на аўтабазу, там скончыў курсы вадзіцеляў, працаваў вадзіцелем, потым пайшоў у армію, два гады праслужыў ў Бабруйску. Потым паступіў у Мінскае музычнае вучылішча імя Глінкі і з другога курса вучылішча працаваў ужо на прафесійнай сцэне ў філармоніі. А размеркавалі мяне ў Беларускае дзяржаўнае філармонію як артыста размоўнага жанру. Тут я працаваў з цудоўнымі артыстамі: Нэлі Багушэўскай, рок-групай "Сюзор'е", калектывамі песні і моды Святланы Кульпы ды іншымі. А потым ужо я паступіў ва Усерасійскую творчую майстэрню артыстаў эстрады ў Маскве, скончыў яе як артыст-парадыст і канферансье.

Дзеля чаго я заканчваў музычнае вучылішча? Дзеля таго, каб ведаць азы спеваў, бо калі парадыст вакалам не валодае, гэта ўжо не парадыст. Трэба ведаць, як правільна праспяваць, як дыхае оперная спявачка, як яна бярэ верхнюю ноту. Ну, а ўсяму гэтаму мяне вучылі цудоўныя педагогі: Анатоль Іванавіч Баравікоў, Адам Асманавіч Мурзіч і іншыя...

— Ты парадзіруеш многіх славетных артыстаў, як расійскіх, так і беларускіх. Як складваюцца адносіны з імі, як яны рэагуюць на твае пародыі?

— Мой кіраўнік, народны артыст Беларусі Анатоль Іванавіч Ярмоленка, да прыкладу, ставіцца станоўча, таму што я ніколі не раблю адмоўных пародый, бо ўсіх артыстаў люблю і паважаю. Каб атрымалася пародыя, трэба палюбіць артыста, зразумець, хто ён такі. Таму ўсе пародыі ў мяне як бы станоўчыя. Ну, а па-другое, гэта ж папулярны артыст. Вось зараз, напрыклад, рытууюцца пародыі на Валерыя Дайнеку, Леаніда Барткевіча, Яраслава Еўдакімава...

— Уладзімір, ідзе працэс адраджэння беларускай культуры, артысты пачалі больш беражліва ставіцца да сваёй мовы. Прыемна адзначыць, што ў тваім рэпертуары таксама з'явілася шмат гумарэсак, пародый, вершаў на беларускай мове.

— Я вельмі люблю нашу родную, беларускую мову. Я сам беларус, не магу яе не любіць, бо на ёй размаўлялі мае прадзеда, дзяды, у ёй ёсць прыгожы каларыт, смачны, свае іскрынікі. Сёння я рыхтую 30-хвілінную праграму на беларускай мове, якую піша для мяне таленавіты гумарыст з Віцебска

Леанід Ганчароў.

— Ты часта бываеш на гастролях у Расіі. Як там успрымаюць беларускія пародыі і беларускую мову?

— Дзе б я ні быў, за межамі нашай Беларусі, у майёй праграме ёсць нумары на беларускай мове, у кіраўнікі нашай студыі "Сябры" Анатоля Іванавіча Ярмоленкі таксама шмат песень на беларускай мове. Мы нават размаўляем па-беларуску, калі я вяду гасцёрольныя канцэрты. Мы заўсёды будзем паказваць Беларусь з лепшага боку. І няхай не ўсе ў зале ведаюць нашу мову, усё ж большасць людзей яе разумеюць. Ну, а нашай задачай — паказаць глядачам, якая яна прыгожая.

— У газеце "Во славу Родины" ёсць анекдоты ад Уладзіміра Радзівілава. Для чытачоў "ЛіМа" некалькі анекдотаў, калі ласка.

— Я не збіраю палітычныя анекдоты, непрыстойныя, а толькі дасціпныя, на бытавыя тэмы, вясёлыя. Вось, напрыклад, такія.

"Дарагая, ты купіла мне кашулю не таго памеру! — Ведаю, але я не хацела, каб прадаўшчыца ведала, за якога шывбздзіка я выйшла замуж".

"Пацыент скардзіцца: "Дапамажыце! Тут баліць, тут баліць, пячонка баліць". "Аджлон п'яце?" — пытае ўрач". "Эх, піў, не дапамагае!".

"Сын просіць бацьку: "Тата, дай грошы, хачу пайсці ў запарк на ўдава паглядзець! — Яшчэ чаго! Вазьмі лупу, пайдзі ў сад і паглядзі на чарвяка!".

— Напэўна, ты ў жыцці кагосьці разыгрываў? Гэта ж натуральна, зважаючы на тваю прафесію. А ці разыгрывалі калі-небудзь цябе?

— Такі выпадак быў са мной некалькі гадоў таму першага красавіка, калі я вучыўся ў Маскве. З нагоды дня гумару мяне запрасілі на выязны канцэрт разам з папулярнымі расійскімі артыстамі. А мае сябры, даведзшыся пра гэта, перавялі ўсе гадзіннікі ў кватэры на дзве гадзіны наперад. Калі я дабраўся да месца збору, я не ўбачыў аніводнага артыста і вельмі здзівіўся. Але больш здзівіўся мой дырэктар, народны артыст Расіі Леанід Маслюкоў, калі ўбачыў, што артыст Радзівілаў прыехаў на дзве гадзіны раней. І калі ўрэшце ўсе артысты сабраліся ў аўтобусе, ён сказаў: "У нас, сябры, сёння ёсць сапраўдна ахвяра першакарасавіцкага гумару. Гэта артыст з Беларусі — Уладзімір Радзівілаў!" Я не пакрыўдзіўся...

— А вось цікава, артыст Уладзімір Радзівілаў у жыцці вясёлы чалавек?

— Так, я вясёлы чалавек, жыццярадасны. Гэта дапамагае мне. Дзякуючы гэтаму я і са сцэны імкнуся дарыць публіцы добры настрой, вяселасць, часцінку сваёй шырокай душы.

— А што можа ўзняць настрой табе?

— Я вельмі люблю хатнюю ўтульнасць, як гаворыцца: "Мой дом — мая крэпасць". Люблю спакой, разам з жонкай мы любім прыроду. Дарэчы, у мяне цудоўная жонка Таццяна Аляксандраўна, якую я вельмі люблю, як чалавека, як першага памочніка. Яна ўсё аналізуе. Вось, напрыклад, калі быў мой вечар, на ейнай плечы лягло шмат мерарыемстваў, супольных арганізацыйных спраў з фондам "Мы — дзеці" (кіраўнік Уладзімір Паўлавіч Грыдзіоўска), фірмай "Канэкс".

— Што б ты хацеў пажадаць нашым чытачам?

— Мне б хацелася пажадаць, каб усе яны ніколі не сумавалі. Гумар падаўжае наша жыццё. А яшчэ, шануючы, любіце гумарыстаў!

— Яшчэ раз віншую цябе з ганаровым званнем, вялікіх табе творчых поспехаў!

— Дзякую!

Гутарыла Яна ХАДОСКА

Даруй нам, зямля!

Зборнік твораў беларускіх і рускіх паэтаў "Кожны ў адказе", у якім яны падаюцца на мове арыгінала, выпускае прыватнае выдавецтва "Натако". Кніга з яўляецца працягам папярэдняга зборніка "Прашу даравання, зямля!", выпушчанага за год да гэтага, пазначанага 1997 годам. Творы, прадстаўленыя ў абедзвюх кнігах, зместам сваім звязаны з абаронай усяго жывога на нашай планеце, скіраваны супраць абьякавага стаўлення да жывёлнага і расліннага свету, у іх узнікаюцца праблемы экалагічнага плана, шырока раскрытае чарнобыльскае тэматыка. У новым зборніку тры раздзелы: "Пачуй зямлі хворую малітву, тыран яе і разбуральнік!", "Чарнобыль у мяне ў крыві ў прамым і пераносным сэнсе" і "І з абмяжджэннем нашых рэк мялеюць нашы душы". Сярод іншых аўтараў з вершамі выступаюць Казімір Камейша, Уладзімір Паўлаў, Юрась Свірка, Мікола Чарняўскі, Віктар Шніп, Анатоль Грачанікаў, Сяргей Законнікаў, Мікола Малюка...

Маўр сваю справу — зрабіў...

Вечарына, прысвечаная 115-ай гадавіне з дня нараджэння выдатнага дзіцячага пісьменніка Янкі Маўра, прайшла ў музеі Якуба Коласа ў Мінску. Вёў яе старшы навуковы супрацоўнік Іван Курбека, які шчыра, пранікнёна гаварыў пра асобу Маўра і яго творчасць. Потым пра пісьменніка прамאўляла даследчыца дзіцячай літаратуры, дацэнт БДУ, пісьменніца Маргарыта Яфімава. Прыроджаны педагог, Маўр вельмі любіў дзяцей, ставіўся да іх, як да роўных, з вялікай павагай. Пісьменнік-гуманіст лічыў, што самае галоўнае — гэта чалавек. Змястоўна пра Янку Маўра, аспекты яго творчасці гаварыў і навуковец, доктар філалагічных навук Васіль Жураўлёў. Цікава ўспамінала пра Я. Маўра яго малодшая дачка Наталля Іванаўна, кандыдат тэхнічных навук. Яна расказала аб нялёгкім літаратурным лёсе бацькі. Прысутнічаў на вечарыне і малодшы сын Якуба Коласа, зяць юбіляра, а таксама старэйшая ўнучка яго Людміла Арсеньеўна, якая прыехала на гэтую вечарыну з Масквы.

Вельмі прыемна было, што на вечарыне прысутнічалі і навучніцы Мінскага педагагічнага каледжа, і вучні школ, якія захапляюцца творчасцю любімага пісьменніка. Урывак з "Палескіх рабінзонаў" працягала Таццяна Кудрысцёнак, а Алена Мінец — апавяданне "Шчасце". Хораша прачытаў фрагмент з апавесці "Шлях з цемры" вучань СШ N 26 Міша Міцкевіч. Гучаў на гэтай сустрэчы і голас самога юбіляра: запіс зроблены ў 1966 годзе на вечарыне, прысвечанай шасцідзясяцігоддзю першай публікацыі Якуба Коласа. Таксама слухалі і запіс голасу сына Янкі Маўра, акадэміка Фёдара Іванавіча Фёдарова, зроблены ў 1972 годзе.

У гэтай сустрэчы ўдзельнічалі таксама артысты беларускай сцэны: Павел Дубашынскі, які выканаў два ўрыўкі з апавесці "Сын вады", Вольга Шугава і ансамбль "Менскі гармонік".

Ларыса ЛАПЦЕВА

Помнік Ларысе Геніюш

Ініцыятарам стварэння помніка нашай слаўтай паэтке Ларысе Геніюш стаў мінскі клуб "Спадчына" на чале з Анатолем Белым. Малады скульптар Міхась Іноўш, пад кіраўніцтвам свайго настаўніка Анатоля Арцымовіча, распрацаваў праект помніка, яго формы, з якіх сёлета на пачатку года была адлітая бронзавая скульптура. Да стварэння помніка спрычыніліся таксама Мікола Чарняўскі, Анатоль Бярозка, Кацярына Вініцкая, Мікола Латушкін, Ганна і Кастусь Мерлякі, Святлана Белая, Мікола Грэбень і іншыя. Цяпер скульптура знаходзіцца ў мінскім Доме літаратара. Мяркуюцца, што 9 жніўня, у дзень нараджэння Ларысы Геніюш, гэты помнік будзе ўстаноўлены ў Зэльве — горадзе, дзе яна доўгі час жыла і пахавана...

ВІШУЕМ!

Небу аддадзены, небам хрышчаны

Віктару ТРЫХМАНЕНКУ — 75

У адным з лепшых твораў Віктара Фёдаравіча — рамана "Небам хрышчаныя" (дарэчы, ён перакладзены на нямецкую мову), ёсць такія радкі: "Неба — здзіўляюча прыгожая і бясконца загадкавая стыхія... Шмат прыгажосці і цудаў адкрываецца таму, хто пранікае ў яго нетры, што не маюць дна...". На старонках рамана ажываюць падзеі мінулай вайны. Але героі яго Валька Булкаў, Вадаім Зосімаў, Косця Разінскі праходзяць не толькі праз суровыя выпрабаванні ваеннага ліхалецця. Наперадзе нялёгка барацьба за сваё чалавечае "я", сцвярдзенне ўласнай годнасці ў мірнай працы. Юнакі Вялікай Айчыннай вайны... Чыстыя і, магчыма, залішне рамантычныя, сумленныя і ўпэўненыя ў хуткай перамозе. Такім быў і ён, Віктар Трыхманенка, просты хлопец з Украіны, які ў сорак першым годзе закончыў сярэднюю школу і для якога экзамены на атэстат сталасці супалі з першым самастойным палётам у аэраклубе. Аднак давялося В. Трыхманенку пакараць іншыя вышыні. Скончыў авіяцыйнае вучылішча, стаў лётчыкам-знішчальнікам, удзельнічаў у баях на Ленінградскім фронце — напружаных, цяжкіх... Яшчэ раз хочацца звярнуцца да рамана "Небам хрышчаныя": "Хрышчаныя небам за адно лётнае жыццё пражываюць два: адно — у небе, другое — на зямлі". Сказана гэта В. Трыхманенкам у пэўнай меры і пра самога сябе. Яго другое жыццё пачалося пасля таго, як па стане здароўя вымушаны быў перапыніць лётную службу. У 1947 годзе стаў працаваць у БЕЛТА. Аднак па-ранейшаму хацелася ў армію, якую палюбіў назаўсёды. Неўзабаве В. Трыхманенка становіцца ваенным журналістам. Пазней, у 1963 годзе, заканчвае Ваенна-палітычную акадэмію. Пастаянны камандзіроўка, сустрэчы з людзьмі, уражанні ваеннага юнацтва — усё гэта вымагала чагосьці большага, чым звычайныя нарысы, карэспандэнцыі, артыкулы.

Хацелася паспрабаваць сябе ў прозе. І ён піша апавяданні. Адно з іх — "Талент" — было змешчана ў 1956 годзе ў часопісе "Советский воин". Пачатак быў упэўнены. Адчувалася, што малады аўтар знайшоў сваё прызвание. Першая кніжка апавяданняў засведчыла, што ў літаратуру прыйшоў пісьменнік са сваёй тэмай, які добра ведае жыццё сучаснай арміі, у прыватнасці, жыццё лётчыкаў. Агульнае ўражанне ад творчасці В. Трыхманенкі, думаецца, найлепш выказаў пісьменнік Г. Семянхін, які пісаў, маючы на ўвазе рамана "Небам хрышчаныя": "Перагортваеш апошнюю старонку з адчуваннем, быццам пабываў у далёкай і доўгай камандзіроўцы, шмат пабачыў уласнымі вачыма, сустраўся з людзьмі, якія сталі і тваімі сябрамі". Вадаім Зосімаў з рамана "Небам хрышчаныя", маёр Рагожын з апавесці "Зноў на ўзлёт", у многім Віктар Калюжны з "Сапраўднай вышыні" — гэтыя персанажы і героі многіх іншых твораў пісьменніка шматлікімі рысамі свайго характару, біяграфій у нечым падобны на самога аўтара. В. Трыхманенка ў асноўным расказвае пра сваіх равеснікаў, пра тых, хто прайшоў дарогамі вайны і назаўсёды лёс звязав з арміяй. ...У апавесці "Зноў на ўзлёт" запамінальны такі эпізод. Палітработнік маёр Рагожын ляціць у адно з авіяцыйных падраздзяленняў. У самалёце холадна, таму другі пілот дазваляе карэспандэнту сесці на сваё месца, каб той мог пагрэцца. Рагожын перасеў і раптам адчуў, што не можа з сабой саўладць — "рукі пацягнуліся да штурвала, а ногі сталі на педаль". Камандзір карабля дазволіў колішняму лётчыку пакіраваць самалёт. У гэтым эпізодзе — нічога прыдуманнага. Тады В. Трыхманенка быў карэспандэнтам газеты "Красная звезда" на Беларускай ваеннай акрузе. Камандзір карабля, на якім Віктар Фёдаравіч ляцеў у адно з падраздзяленняў, даведаўшыся, што жур-

наліст па прафесіі лётчык, дазволіў яму пільтаваць машыну і зрабіць пасадку. Зроблена гэта было па-майстэрску. Лётчыкі, якія чакалі на аэрадроме свайго камандзіра, не хавалі захаплення. І вельмі здзівіліся, калі даведаліся, што самалёт пасадаіў не ён, а журналіст. Шмат гадоў палкоўнік В. Трыхманенка працаваў рэдактарам газеты колішняй Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі "Во славу Родины". А развітаўшыся з гэтай турботнай працай, змог больш часу аддаваць непасрэдна працы літаратурнай. З'яўляліся новыя творы, сярод якіх і апавесць "Сяргей Грыцавец", кніга апавесцяў і апавяданняў "Сястра белай бярозы". Той, хто знаёмы з авіяцыйнай ведае пра такое паняцце, як "сапраўдная вышыня" — адлегласць ад самалёта да паверхні зямлі. Вышыня гэтая, асабліва ў гарыстай мясцовасці, значна адрозніваецца ад той, якую паказваюць прыборы, што не могуць улічыць вяршыні гор. Нешта падобнае назіраецца і ў літаратуры. Тут таксама вельмі важна адчуваць "сапраўдную вышыню". А што В. Трыхманенку гэта па сіле — яскрава засведчылі яго лепшыя творы. Небу адданы, небам хрышчаны, ён мае і ў жыцці і ў літаратуры сваю сцяжыну і ступае па ёй цвёрда і ўпэўнена.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

ДРУК

Развітанне... "Беларускай мінуўшчыны"

Такі ўжо наш час — сёння не ведаеш, што будзе заўтра. Здаецца, не так і даўно, напярэдні 1998 года, у гутарцы з намеснікам галоўнага рэдактара часопіса "Беларуская мінуўшчына" мы распавядалі аб планах гэтага выдання на сёлетні год. І не ведалі, што якраз у той час вырашаецца лёс часопіса. З-за фінансавых цяжкасцяў "БМ" апынулася на мяжы закрыцця. Праўда, рэдакцыя рабіла ўсё магчымае, каб уратаваць часопіс. У выніку з вялікім спазненнем выйшаў яго першы нумар за гэты год, хоць і ў паменшаным аб'ёме і без каляровай уклёйкі. Да ўсяго, надрукаваны толькі экзэмпляры для падпісчыкаў, у розніцу "БМ" не трапілі. Нумар жа, як і папярэднія, змястоўны. Адкрываецца ён артыкулам А. Соніча "Палацкі крыж". А. Янушкевіч выступае з нарысам "Присяга Стэфана Баторыя". "Як Купала і Колас сталі "ворагамі народа" — тэма

даследавання Р. Платонава. Старшыня Дзяржаўнага камітэта па архівах і справаходстве А. Міхальчанка ("Праблемы, якія трэба вырашаць") разважае над тым, як развівацца далей архіўнай справе ў нашай краіне. А як жыцьцё магільюскія архівісты, можна даведацца з артыкула І. Краўчанкі і Н. Скапцовай "Захаваць гістарычную спадчыну". Знойдуць свайго чытача і такія публікацыі, як "Абуджаць гістарычную рамантыку" А. Прадзёнай, "Загадка Тадэвуша Касцюшкі" А. Бензерука, "Калі шляхціц мог загаўкаць па-сабачы" Т. Доўнар, "Шляхецкая годнасць — за тры рублі серабром" В. Касмылёва, анатацыйная бібліяграфія кандыдацкіх дысертацый па гістарычных навук, якія абаронены ў Беларусі ў 1997 годзе, падрыхтаваная А. Міхнюк, гістарычны нарыс В. Чаропкі пра І. Руцкага "Атлант уніі" і іншыя. С. Асіноўскі, які нязменна, з нумара ў

даследаваў малавядомыя старонкі нацыянальнай даўніны, расказвае пра страшныя эпізоды, якія надараліся ў розныя часы на тэрыторыі Беларусі ("Чорная смерць"). А ў "Галерэі" часопіса — чарговыя постаці русліўцаў на ніве нацыянальнага Адраджэння: "Жанчына, якая разбудзіла спячучую царзуну" (В. Іпатава), "Мужчына, які адрадыў "Беларускую капэлу" (В. Скоробагатаў). Гэтым нумарам "Беларускай мінуўшчыны" развітаецца са сваімі чытачамі. Праўда, у звароце да іх адзначаецца, што "заснавальнікі і рэдкалегія... робяць усё неабходнае ў гэтай сітуацыі захады па выпраўленні становішча". Але ж нумар падпісаны ў друк 30 студзеня 1998-га. Як стала вядома, калі і ўдасца нешта зрабіць, дык — ажыццявіць выданне новага часопіса. Якога? Час пакажа...

У Маскве думаюць пра Беларусь

(Пачатак. Працяг на стар. 12) походах за ея расшырэнне. Отказ от императорской функции означает конец существования русского народа как исторической реальности, как цивилизованного явления. Такой отказ есть национальное самоубийство". Здрава напісана! Вышэй, думаецца, ужо і не ўздзімеш аўтарытэт Расійскай Імперыі. Без ніякага ўліку перамам у грамадстве афіцыйнай ўлады Беларусі ўсё яшчэ працягваюць беспадстаўна абвінавачваць у нацыяналізме тых, хто гатовы ісці на любыя выпрабаванні і ахвяры дзеля набывання нашай краінай сапраўднага дзяржаўнага суверэнітэту, надання прэстыжнасці культуры і мовы, нацыянальнай адукацыі яе карэннага насельніцтва. За ўсе такія высякародныя памкненні і дзеянні шчырым патрыётам Бацькаўшчыны прыклеіваюць ярлык "Беларускі нацыяналіст!". Ах, як бы хацелася, каб нашыя дзяржаўныя дзеячы і вучоныя афіцыйных поглядаў пачыталі, што піша пра рускі

нацыяналізм А. Дугін. Менавіта з гэтай з'явай ён звязвае вырашэнне ўсіх геапалітычных задач, што стаяць перад Расіяй. "Русский национализм должен апеллировать не только к настоящему нации, но и ее прошлому и ее будущему, взятым одновременно, как совокупность единого духовного существа. Это "существо" — великий русский народ в его сверхисторической тотальности — должно осознать себя как одним русским и узнаваться в самом себе. Факт принадлежности к русской нации должен переживаться как избранничество, как невероятная бытийная роскошь, как высшее антропологическое достоинство". Таму мо ўжо час спыніць усялякае цкаванне да крайнасці кволага беларускага нацыяналізму, які на ўсе дзевяноста дзевяць працэнтаў не дацягваў і не дацягвае да ўзроўню рускага нацыяналізму. Востры дэфіцыт здаровага прыроднага нацыяналізму ў беларускага народа — адна з прычын яго не да канца сфармаванай нацыянальна-дзяржаўнай свядомасці, гла-

бальнай культурна-моўнай асіміляцыі, няздольнасці абараніць сябе ад чужародных уплываў. Абмежаванасць рамак газетнага артыкула не дазваляе спыніцца і яшчэ на многіх прынцыпова важных палажэннях кнігі А. Дугіна. Спадзяюся, што на іх пастараюцца звярнуць увагу іншыя, бо нельга ж не цікавіцца тым, што думаюць у Маскве пра Беларусь. І вельмі пажадана, каб кніга А. Дугіна ў бліжэйшы ж час стала прадметам абмеркавання на пасяджэнні беларускага парламента ў прысутнасці нашых вучоных у галіне геапалітыкі. Нельга і надалей заставацца такімі, як сёння, наўнымі, неабачлівымі палітыкамі ў вырашэнні лёсавызначальных для беларускага народа пытанняў. Займацца палітыкай, ды калі яна яшчэ судакранаецца з імперыяй, — гэта не язда з шыкам па праспекце Францішка Скарыны ў браніраванай машыне ў суправаджэнні шматлікага і шчыльнага эскорта міліцыйскіх мігалка.

РАНИЦАЙ у цэнтры нямецкага горада Трыер, што на рацэ Мозель, турботаў ніякіх не прадбачылася. А таму ў маленькім утульным пакойчыку ў дзіўным доміку-слупку на пятым паверсе-паддашку са скошанай столлю спакойна спалі два мастакі — я і мой сябар Раман. Прыехалі мы сюды з вялікім жаданнем далучыцца да нямецкай культуры. Ну, а калі гаварыць шчыра, то проста падзарабіць. Культура — яна ад нас усё роўна нікуды не дзенецца. У іх ёсць цудоўная архітэктура, музеі, галерэі, а ў нас — вочы і вушы... Карацей, раница непрыемнасцямі не пагражала.

Але раптам — стук у дзверы. На парозе — дзіўнаваты чалавек. Маленькага расточку, сухаваты, з незразумелай усмешкай

да слёз. Страчаны дакумент — канец вандроўкі. А ўсяго якіх дзесяць кіламетраў і Люксембург. А Францыя? Парыж — рукой дацягнуцца, толькі 250 кіламетраў. Няўжо усё?!

Не, паважаныя, не ўсё. Зноў неназойлівы стук у дзверы. Заходзяць двое ў цывільным. Прадстаўляюцца. Разумею, што гэта крымінальная паліцыя. Браточки мае, што ж гэта за насланні! Раней у галаве штосьці самотнае трызілася-свістала, а зараз барабанны пошчак дабавіўся. І зноў, як бы між іншым, тыя ж самыя пытанні пачаліся. Ды яшчэ плюс да таго: “Дзе спіце? Дзе ежу гатуеце? Ці ёсць ванна, прыбіральня?” Як аказалася, гэта таксама для нас надта важна. На кожнага пражываючага павінна пры-

нямецкую турму і крыху супакоіўся. Нават паспрабаваў знайсці (такія ўжо мы — беларусы!) штосьці станоўчае пры такім сумным зыходзе. За час турэмнага заключэння, напрыклад, можна падвучыць нямецкую мову, паправіць здароўе, паесці чаго-небудзь здаровага і смачнага. З гэтым у іх ніякіх праблем. Хіба што можна знайсці праблему самому сабе, мэтанакіравана прыдбаўшы загадзя няякасны прадукт. Ды ці напалохаеш гэтым чалавека, які прайшоў піянерскія лагеры, інтэрнаты, студэнцкую галадуху, бясконцыя гасцёўні ва ўсіх гарадах, казармы савецкай арміі? А чаго вартая майстэрня ў бамбасховішчы ля вакзала! Слабая вентыляцыя, пастаянныя патопы з мыйкі наверх і катлетнай, фантаны нечыстотаў з унітаза.

дзем тырчаць тут да вечара, покуль аб нас не ўспомняць. Быў у жыцці і такі ўжо вопыт. Як зараз памятаю... Мітусня. Шум. П’яныя кліенты з сіняком на ўвесь твар. Хрыпаты голас рацыі: “Кхр-р... Першый, першый. Я сёмы. Кхр-р... Тут возля магазіна дарака. Кх... Можна, ёсць хто свабодны? Няхай падыдзе. Прыём. Кхх-х-х...” Зразумела, спадзяюся, дзе ўсё адбывалася.

Але нас завялі ў прасторны пакой, які нагадваў хутчэй дызайнерскае бюро. Некалькі сталоў. Камп’ютэры і безліч адмысловых канцэлярскіх прыстасаванняў. На белых сценах — рэпрадукцыі з карцін сучасных мастакоў, календар з відамі горада, некалькі кніжных паліц. Кветкі. Асобна — столік з машынай для варкі кавы, цыгарэтамі і шакаладкамі. Нас запрасілі прысеці, пакуль нашы дадзеныя не апрацуе камп’ютэр. Прапанавалі кавы, цыгарэты. Адзін з паліцэйскіх завёў амаль сяброўскую гаворку, з якой нам стала зразумела, што новыя знаёмыя моцна сумняваюцца ў нашых мастацкіх здольнасцях. Маўляў, мала што ў нас фарбы і эцюднікі! Можна, гэта для адводу вачэй, а на самай справе мы па начах рабум крамы і ўганям аўтамабілі? Сумненні зразумелыя. Што такое руская мафія, у Германіі ведаюць добра. А Раман, як вялікі аматар архітэктуры, купіў сабе прафілен (канцэлярскі інструмент) і нарабіў на ім шмат замалевак, з любоўю выпісваючы ўсе гэтыя архітэктурныя выкрутасы і прыбамбасы. Вось паліцэйскія і не паверылі, што гэта ручная работа. Вельмі ўсё было падобна на друкаваную прадукцыю. Прыйшоўся Раману дастаць інструмент (балазе, той аказаўся ў кішэні) і паказаць, як усё робіцца. Паверылі. А хітры Раман вырашыў зусім схіліць іх на наш бок. Гаворыць: “Дазвольце, мы вас намалюем”. Паліцэйскі адрэагаваў хутка, ахвотна згадзіўся. Ну, думаю, цяпер мой выхад. Апартаўтызацыя мясцовага насельніцтва — мой профіль. Праз некалькі хвілін паліцэйскі прывёў дзючыну, пасадзіў яе насупраць Рамана: “Можна маляваць”. Мяне зноў праігнаравалі! Пакрыўдзіўся і вырашыў адпомсціць. Горда і незалежна ўзяўся курыць іх цыгарэты, назіраючы за ўсім збоку.

Хтосьці сцвярджае, што ў нашым жыцці ўжо няма месца подзвігу. Ёсць Раман да гэтага разбіў акулера, а без іх, як сам прызнаўся, ён — сляпое кацянё. Тым не менш сябар мужна прыняўся за справу. Праз дзесяць хвілін пачуліся словы адабрэння, а праз пятнаццаць усе задаволены ўсміхаліся, і больш за ўсіх — шчаслівая ўладальніца партрэта. А яшчэ праз хвіліну здзіўляцца прыйшлося і нам — паліцэйскія спыталі, колькі каштуе работа. Раман адмахваўся і пераконваў, што гэта падарунак. Яны, у сваю чаргу, таксама здзівіліся, але доўга не спрачаліся. А тут і камп’ютэр даклаў, што з намі ўсё ў парадку — “не прыцэпаліся”, “не ўдзельнічалі”, “не заўважаліся” — хоць і беларусы мы, але людзі для грамадства бяспечныя. Падараваўшы знаёмым яшчэ адзін малюнак, выйшлі на паветра. Сцягі на будынку паліцэйскага ўчастка памахалі ўжо больш ветліва. Закурылі і завялі гаворку пра жыццё з нашымі новымі сябрамі. Перш за ўсё яны напярасілі дараваць за дастаўленыя клопаты. Маўляў, што зробіш — служба! Мы (таксама не абы-якія ў абыходжанні!) запэўнілі, што ўсё разумеем і паважаем іхнія законы. На гэта яны з усмешкай адкрыліся, што з дакладных крыніц ведаюць аб нашай незаконнай рабоце ў галерэі, але памятаюць, адкуль мы прыехалі, а таму дазваляюць працягнуць справу. Толькі з умовай, што як толькі закончыцца тэрмін візы, мы неадкладна рушым дахаты, а не будзем шукаць шляхоў, каб застацца ў Германіі.

Нас чакала ўсё тая ж машына. Сонейка ўжо было ў зеніце і пляшотна свяціла ў левае вока. Нас падвезлі да пад’езда, яшчэ раз напярасілі прабачэння, пажадалі ўсяго добрага і развіталіся. А з акенца за намі сачылі жыхары дома (напэўна, яны і тэлефанавалі ў паліцыю). Трывогі на тварах не назіралася. Спакойнае жыццё працягвалася, мернаму рытму яго ўжо нічога не пагражала. Пасля такой дасканалай праверкі грэшнік дахаты б не вярнуўся. Так што ўсё нармальна! Гутэн таг, таварышы немцы! Гутэн таг, спадары! Вялікі вам за гэта данке. Алес гут...

Вось такі з намі здарыўся ніхт ферштэйн. А вам, чытачы, раю, як бывалі: калі жадаеце вывучыць замежную мову, адкрывайце візу і — за кардон. І калі трапіце ў крымінальную паліцыю, то загаворыце на любой мове. Але лепш, вядома, не трапляць...

Міхась ЗАМЕЖНЫ

Як я быў за мяжой

ЗАКАРДОННЫЯ ПРЫГОДЫ ВОЛЬНАГА МАСТАКА

на губах, з бегаючымі вочкамі, якімі ён хітра пазіраў паўзверх вялікіх акулераў (не вельмі тыпова для немцаў, бо носяць яны зараз акулера з тонкаю аправай). І быў гэты чалавек неяк дзіўна радасны. І радасць тая пераконвала, што добрых вестак чакаць тут не варта. Так і ёсць — падатковая паліцыя! Адразу стала неяк сумна. І пасыпаліся на нас пытанні. Хто вы? Адкуль? Хто здаў жыллё? На каго, дзе і як працуеце, калі, безумоўна, працуеце? А калі не, дык адкуль бераце грошы? Адмахваўся ад пытанняў, як кіраўнік “экспедыцыі”, Раман. А я ўсім выглядам сваім спрабаваў паказаць сябе чалавекам больш чым станоўчым. Але, падавалася, спроба не мела поспеху, бо ў руках суразмоўцы быў мой бясконца дарагі сэрцу пашпарт грамадзяніна РБ, які прывёў немца ў стан ледзьве не каматозны. Я б, напэўна, глядзеў так на кракадзіла, які б вальжжа заўважыў мне па-руску, што ён белы мядзведзь.

А Раман раптам аслупняў, вочы зрабіліся са сподак, а сам заенчыў-загаласіў: “Дзе мой пашпарт?” На ўсялякі выпадак я таксама вылузаў вочы, супакойваючы сябе ў думках тым, што сябар — чалавек бывалы і ведае, што робіць. Нічога сабе, думаю, акцёр! Хто б ведаў! Адкуль што і ўзялося. Не, праўда, залюбаваўся. Колькі ў вачах было і адчаю з-за гэтай страты. Ды і не страта гэта! Крах усім жыццёвым спадзяванням! А гляньце, якія натуральныя рухі! Сябар сутаргава мацае кішэні, са стогнам заглядае пад мэзлю. Я ганарыўся ім... А гэты чортаў фінінспектар рассеўся і сакоча, быццам тут не трагедыя пахне, а анекдотамі частуюць. І акулерамі сваімі гэтак пабліскае. І мне, значыць, па-змоўніцку падміргвае і пытаецца пра штосьці. З гонарам і годнасцю чалавека, якому нямецкая мова не ў навіну, адказваю, як дрывы сяку: “Ніхт ферштэйн”.

Роля невялікая, але выконваю яе, памойму, бліскуча. Інспектар скісае, кідае на мяне пагардлівы позірк, і я перастаю для яго існаваць. І дзякуй Богу, а то мы з Раманам са сну і без дамоўленасці ўсё б пераблыталі. А пераблытаць было што. Бо чалавек з РБ быццам як і не чалавек зусім. А ў Германіі ўсе працуюць, дзе і як могуць. Размаўлялі мы з палякамі, туркамі, югаславамі, прыбалтамі. У кожнага свой інтарэс. Хто едзе па маркі, хто па ўражанні. Але і за ўражанні трэба плаціць. Суткі пражывання ў пансіёне каштуюць 80 марак. Ды і есці штосьці трэба. І ўвогуле вельмі шмат усялякіх спакус праклятага капіталізму звальваецца на галовы прыезджых. Асабліва з нашых краёў. Вось і атрымліваецца, што зарабляць у Германіі гэтаксама натуральна, як і дыхаць. Але нам чамусьці нельга. Немцы спачуваюць, але толькі рукамі разводзяць. Закон ёсць закон.

Вось такія невясёлыя думкі лезлі ў галаву пакуль разыгрываўся Раману бенефіс. Але ўрэшце наш бесталковы глядач падняўся, аддаў мне пашпарт, напярасіў прабачэння, усміхнуўся і пайшоў. Усё? Фінал? Не, не фінал і нават не антракт. Раман вельмі сур’ёзна кажа:

— Ты думаеш, я прыкідваюся? Сапраўды не магу адшукаць ні пашпарта, ні грошай, ні страхоўкі...

І твар у яго такі бледны-бледны. І мяне як абухом па галаве. Сумна неяк стала. Аж

падаць пэўна колькасць метраў памяшкання і, напэўна, нават колькі-небудзь кубічных метраў паветра. А дзе мы гатуем, праверылі, відаць, каб упэўніцца, што не варым кіпяцільнікам макароны ў ванне ці начным гаршку. І наяўнасць прыбіральні абавязкова, каб не псавалі паветра ў пад’ездзе... Перад вачыма карцінка: трапляе ў сядзібу з вуліцы сабачанё (маленькі барчук так захацеў), а ад старэйшага загад без прамаруджвання: праверыць на наяўнасць шкодных насякомых. Успомніў я і свой роднымінскі пад’езд, і ўсё дараваў паліцэйскім. Успомніце, паважаныя, свае пад’езды, і даруйце мне мае алегорыі...

А бедны Рома шчыраваў за двух. І пашпарт, каб яго, адразу знайшоўся. Сябар раў мне не развітвацца з дакументамі ні пры якіх абставінах, уключаючы і наведванне лазні. Схаваў пашпарт у кішэню сарочкі і ўклаўся ў ёй спаць. А той вазьмі і выскачы з кішэні за ложка. Вось такія жартачкі, ад якіх валасы сівеюць.

А тут яшчэ нечаканасць. Раптам з жахам даходзіць, што я разумею нямецкую мову. І што яшчэ больш страшней ці то для мяне, ці то для паліцэйскіх — пачынаю гаварыць. Узнаўляю амаль дакладна, бо гэта як першыя словы дзіцяці: ці ж забудзецца на іх. Па-руску ўсё гучала прыблізна так: “Я не руский мафия. Я Белоруссия. Я искусство. Я живопись. Я рисунок. Эскиз. Скульптура. Картина. Мой коллега архитектор. Фотография. Карманные деньги. Как дела. Частный визит. Трийер красивый город. Краска. Карандаш. Музей. Фонтан”.

Рома здзіўлена глядзеў на мяне, але я не змог спытаць, якое ўражанне на яго зрабіла мая прамова. Да паліцэйскага, натуральна, дайшло, што перад ім — культурны і адукаваны чалавек. Ён развярнуўся, адкрыў маю шафу, дзелавіта і рашуча стаў выціскаць з цюбікаў гарчыцу, таматную і зубную пасты. Ох ужо мне гэты нямецкі педантызм! Дайшоў да алейных фарбаў, залэцаў і супакоіўся. Стаў праглядаць блакнот.

Другі гэтым часам размаўляў з Ромам. Гутарка была больш прадуктыўнай, калі не ўлічваць невялікіх паўз на пераглед кніг, рэчаў, нататнікаў. І ўсё зноў з нязменным “даруйце” і “дазвольце”. Убачыў запісы ў нашых блакнотах і пытаецца: “Што гэта?” А мы, дзеля інтарэсу і каб звесці дэбет з крэдытам, занатоўвалі, хто колькі зарабіў за дзень? Выглядала гэта так: 3-га — 10 м., 4-га — 100 м., 5-га — ж.а і г.д. Рома з непарушным выглядам тлумачыць: “Гэта руская гульня”. — “Якая?” — “Загадайце лік... Колькі ў вас?” — “Дзесяць”. — “А ў мяне дваццаць. Я выйграў”. Але тут зноў пытанне: “А што гэта за “ж.а”?” — “Не вельмі добрае рускае слова”. Удакладняць не сталі. Смяяцца таксама. Не білі — і слава Богу. Сабралі нашы (а дакладней — ужо іх) эскізы, дакументы, грошы ў празрыстыя пакецікі і ветліва прапанавалі праехацца з імі ва ўчастак.

Я ўспомніў фільм Спілберга “Паўночны экспрэс” пра турэцкую турму, зірнуў у апошні раз у акенца. Там блішчэлі чарапнічныя дахоўкі і ўдалечыні з-за ранішняга туману паказаліся блакітныя горы, пакрытыя лесам. Выпаў першы снег. Пакуль спускаліся па старой лесвіцы, якая пагрозліва парывала пад нагамі, успомніў расповеды відэаочаў пра

І пацукі, пацукі... А тут нейкая нямецкая турма! Перажывем і гэта. Думаю, знойдуцца і фарбы, і палатно для карцін, і заказы. І вось тут ужо мяне ніхто не схопіць за валютныя аперацыі, якімі я, маўляў, займаюся, прадаючы ўласныя творы.

Ці разгорнешся ў нас з такой камерцыяй? Уявім сітуацыю. Жыве сабе мастак, працуе. Грошай — няма. Жонка трывае, але часцяком, зрываючыся, бурчыць. Дзеці просяць грошы на жвачкі і цыгарэты. Кватэра паўгода не аплачваецца, тэлефон перыядычна адключаюць за даўгі. А трэба купляць новыя фарбы, палотно, заказваць падрамнікі. Так праходзіць год. І раптам... Хаця гэтае “раптам” можа ніколі не наступіць, калі сядзець бязвылазна ў майстэрні. Але дапусцім... З’яўляецца нейкі галерэйшчык замежнага паходжання і гаворыць: “Я хочаць купіць у вас многа карціны. Сколькі іх цена?” Пры гэтым лезе ў кішэню і дастае ўсялякія долары, маркі і іншыя паперкі. Мастак глядзіць з непаразуменем. Потым твар яго камянее, ён высакародна абурэецца і пагрозліва запытвае: “Што гэта?” — “Денюги”, — бянтэжыцца наведвальнік. “Якія грошы, гэта ж замежная валюта?! А ты, заморскі паразіт, ты хочаш сказаць, што я валютная прастытутка і вазьму ў цябе гэтыя “грошы”? Я беларускі мастак і бяру аплату за працу толькі ў беларускіх “зайчыках”. — “Я не імеш беларускіх зайчыках...” — “А не — дык вымятайся адсюль!” Наш мастак з ганарліва ўзнятай галавой выправаджае гасця, не кранаючыся з месца. І становіцца да палатна. І піша найцудоўнейшую карціну аб светлай будучыні нашага краю, калі ўвогуле не будзе ніякіх грошай...

Мы выйшлі на вуліцу. Я стаў шукаць што-небудзь падобнае на “варанок”. Сябры мае, як я памыляўся! На жаль, не разбіраюся ў легкавіках, але гэта было штосьці суперсучаснае і проста вельмі прыгожае. Адзін з паліцэйскіх расчыніў дзверцы і далікатна запрасіў у салон: “Битте шён”. Я ў адказ (ведай нашых!): “Данке шён”. Закончыўшы свецкі абмен ветліваасцямі, лёгка кранаючыся з месца. Аглядавая экскурсія па горадзе пад паліцэйскім прымусам пачынаецца. Любоўца пейзажамі. У Германіі практычна ўсе першыя паверхі аддадзены пад магазінчыкі, пачынаючы з супер-маркетаў і заканчваючы маленькімі кавярнямі і закусачнымі, ад якіх зрывае нос водарамі ўсялякай харчовай прынады. І так апетытна пазірае яна на цябе з вітрын, што хочацца працаваць, працаваць і працаваць, каб потым паспець пачаставацца хоць сотаі часткай гэтага сытага дастатку. Толькі сотую не таму, што гэта вельмі дорага. Не. Цэны амаль такія ж, як і ў нас. Проста на ўсё часу не хопіць. Трэба там доўга жыць і жаваць, жаваць... Чым, зрэшты, і займаецца мясцовае насельніцтва. І вельмі глыбокая філасофская думка прыходзіць у галаву (як стымул для натхнёнай працы): чым больш заробіш — тым болей з’ясі.

Пакуль аглядалі гэтую раскошу, не заўважылі, як аказаліся за горадам, побач з двухпавярховым будынкам, увешаным сцягамі. Вакол — па-майстэрску “паголеныя” газоны і дрэвы. Чысціня, пародак і акуратнасць. Нямецчына, словам...

Ну, думаю, зараз кінуць у камеру з кратамі на ўсю сценку і бывай, воля! Бу-

3 першых пісьменнікаў- гумарыстаў

Фелікс Тапчэўскі паходзіў са збяднелай шляхецкай сям'і. Нарадзіўся каля 1838 года ў фальварку Будзішча (Лёсава), цяпер тэрыторыя Ушацкага раёна. Яго гумарыстычныя творы распаўсюджваліся ў рукапісах. Ды і аўтар большасць з іх пісаў не для друку. Падпісваючы псеўданімам Хвэлька з Рукшэніц, ён звяртаўся да простага народа, з якім імкнуўся гаварыць нароўні. На жаль, аўтаграфы іх не зберагліся. Дайшлі толькі тэксты тых, што трапілі ў рукапісную "Хрэстаматыю" Браніслава Эпімаха-Шыпілы — "Саўсім не тое, што было", "Грошы і праца", "Ён і яна", "Вечарынка", "Панскае ігрышча...".

Памёр Ф. Тапчэўскі ў 1892 годзе ў Рукшэнічах. Пахаваны ў Глыбачцы, з якой гэтая вёска злілася. Надмагільны помнік Ф. Тапчэўскага ў свой час адшукалі настаўнік Іван Законнікаў (бацька вядомага паэта Сяргея Законнікава) і Генадзь Каханюўскі.

Быў рабочы тэатр

Узнік гэты тэатр у 1928 годзе ў Мінску з драматычнага гуртка бухгалтарскіх курсаў як Беларуска рабочы тэатр ("Наш тэатр"). У 1930 годзе быў перайменаваны ў Беларуска рабочы тэатр імя Цэнтральнага савета прафсаюзаў Беларусі. Працаваў да 1933 года. Праводзіў вялікую культурна-асветную (у духу часу) работу, часта выступаў перад рабочымі і сялянамі, выязджаў у вайсковыя часці. Асабліва пачынаючы з мая 1930 года, калі стаў вандруным. Пераважна выбіраліся аддаленыя раёны. З 1930 года рэжысёрам тэатра з'яўляўся В. Галаўчынер. Спектаклі ставілі Ф. Ждановіч, П. Малчанаў, К. Саннікаў і іншыя. Сярод лепшых спектакляў такія, як "Босыя на вогнішчы" паводле М. Чарота, "На стыку" Ц. Гартнага, "Суд" У. Галубка, "Пашыліся ў дурні" М. Крапіўніцкага і іншыя.

Цуд з гліны

У Крычаве здаўна жылі ганчары. І невыпадкова гэтае рамяство асвоіў Вячаслаў Якавенка. Ягоняя рукі робяць з гліны чуды. А цяпер у гарадскім цэнтры культуры Вячаслаў адкрыў сваю студыю, дзе будзе вучыць рабоце з глінай дзяцей.

Фота Валерыя Бысава, БЕЛТА

Янка з-пад Зембіна

Такім быў адзін з псеўданімаў паэта, публіцыста Івана Гаеўскага. Але больш вядомы ён, як Янка Светлячок. Нарадзіўся 110 гадоў назад у вёсцы Замужанне Барысаўскага павята (цяпер Барысаўскі раён). У 1912 годзе скончыў Віленскі настаўніцкі інстытут, пачаў настаўнічаць у вёсцы Чмялєвічы на Лагойшчыне. Пасля кастрычніцкіх падзей добраахвотнікам пайшоў у Чырвоную Армію, прымаў удзел у грамадзянскай вайне, а перад гэтым служыў у царскім войску. У 1930 годзе скончыў Мінскі педагагічны інстытут, быў дырэктарам Каменскай школы на Лагойшчыне, а пасля вайны выкладаў матэматыку ў Пleshчаніцах, працаваў у райана. Памёр 28 лістапада 1957 года і пахаваны ў Пleshчаніцах.

Янка Светлячок належаў да аўтараў, якія групаваліся вакол рэдакцыі газеты "Наша Ніва". З 1909 па 1915 год ён з'яўляўся актыўным карэспандэнтам гэтага адрэдакцыйнага выдання. Выступаў з допісамі, карэспандэнцыямі краязнаўчага характару. Расказваў пра падзеі і здарэнні, што адбываліся ў навакольных вёсках, побыт вясковага насельніцтва, мясцовыя звычаі і традыцыі. Запісваў Янка Светлячок і мясцовы фальклор, абыходзячы вёскі Барысаўшчыны і Лагойшчыны. Пісаў таксама вершы. Некаторыя з іх былі надрукаваны ў "Нашай Ніве" і "Беларускім календары на 1914 год".

ПАМЯТЬ

"МІХАЛ ЛІЧЫЎ Нясвіж Парыжам". Маім "Парыжам" — з маленства — быў Слуцк... ..І вось трымаю ў руках сціпную шэра-блакітную кніжачку. Усяго на 110 старонак. Накладам усяго на адну тысячу асобнікаў. Але якое залатое вагі яна мне здаецца!

"Помнікі архітэктуры С л у ц к а"...

Перагортваю і перачытваю старонкі, дзіўлюся — разглядаю ілюстрацыі, праглядаю змест.

Помнікі? Дзе яны ў Слуцку? Што я пра іх ведаю?

...Вялікая (Замкавая) горка. Царква св. Міхаіла Архангела. Царква Нараджэння Хрыстовага. Ансамбль св. Троицкага (Трайчанскага) манастыра. Царква Уваскрасення Хрыстовага. Ансамбль св. Ільінаскага

манастыра. св. Георгіеўская (Юр'еўская царква). Варварынская. Царква Праабражэння Гасподняга і Спаса-Праабражэнскі манастыр. Царква св. Мікалая. Царква Сімяона-Стоўпніка...

(Дык ён жа і ў самой Маскве і сёння стаіць, такі сціпла-прыстойны Сімяон-Стоўпнік на Новым Арбаце. Я ж сама заходзіла да яго на цуда-выстаўку фларыстыкі...)

А змест "Помнікаў архітэктуры Слуцка" вядзе далей.

...Царквы Касмы і Даміяна. Царква Узвіжання Крыжа. Царква св. Іаана Прадцечы. Благовешчанская (Дабравешчанская) царква. Царква Нараджэння Багародзіцы. Царква св. Архангела Гаўрыіла...

Спыняюся. Падобна на тое, што і ў нашым Слуцку "сорак саракоў" царкваў было, як у б е л а к а м е н а й?.. Не вядома, не "сорак саракоў", але ж, як пісаў яшчэ ў 1909 годзе даследчык А. Снітка: "Слуцк са сваімі драўлянымі царквамі — гэта сапраўдны музей".

"Помнікі архітэктуры Слуцка" забудаваны на грунтоўным навукова-даследчым матэрыяле. Імёны і працы аўтараў, які і ў кожнай значнай, сур'ёзнай па змесце і сваім прызначэнні кнізе, пададзеныя ў канцы кожнага раздзела.

М. Гаўсман, А. Грыцкевіч, М. Ткачоў. І. Глебаў, Л. Калядзінскі, Ю. Якімовіч, В. Шматаў, Т. Габрусь, У. Канановіч, Р. Родчанка... (Наўрад ці ёсць патрэба рабіць пералік імёнаў поўнаасцю, хоць ён, безумоўна, цікавы).

...Аўтар кнігі "Помнікі архітэктуры Слуцка" Ігар Ціткоўскі — захоплены краязнаўца, неабывякавы чалавек, адданы гістарычнай спадчыне горада і зямлі, на якой ён жыве. Я не знаёмая з аўтарам "Помнікаў". Мне прыслалі іх другі нястомны летапісец Слуцкіны, ваяр за яе самабытнасць і непаўторную — родную — мову — журналіст Міхась Тычына (Слуцкі).

...Без біяграфіі аўтара не можа быць Кнігі. Гэта закон. Біяграфія Ігара Ціткоўскага як лепш не трэба супадае з яе галоўным творчым накірункам... Беларус, родам з Асіповіч. У 1967 г. скончыў Віцебскі педінстытут з правам выкладання выяўленчага мастацтва. З 1978 г. працуе ў Слуцкай дзіцячай мастацкай школе. Спачатку выкладчыкам, а затым і дырэктарам гэтай школы. Цяпер зноў настаўнічае. У 1995 годзе сумесна з мясцовым гісторыка-краязнаўчым музеем і Беларуска інстытутам праблем культуры выдаў для дзіцячых мастацкіх школ і музеяў метадычную працоўку "Мастакі-ўмельцы". Крыху пазней разам са святаром Міхаілам Вагда выдаў буклет "Слуцкі Свята-Міхаілаўскі сабор". Ён жа і пазаштатны член рэдакцыі газеты "Преображение", якая ўжо 4 гады выдаецца пры гэтым храме з накладам б тысяч асобнікаў. Ігар Ціткоўскі з'яўляецца аўтарам змястоўных артыкулаў пра архітэктурныя помнікі праваслаўнай царквы на Слуцкіне. І, як піша пра яго Міхась Тычына, ён "адзін з нямногіх інтэлігентаў горада, хто размаўляе па-беларуску"...

Бачыце, да чаго мы дасяглі: р о д н а я м о в а ў гутарцы — гэта ўжо наша адметнасць!

Дык няма ніякага дэва, што і "Помнікі архітэктуры Слуцка" напісаў Ігар Ціткоўскі — аўтар з т а к о й біяграфіяй.

Чаму я так даволі падрабязна спыняюся на ёй? Ды каб з а ц і к а в і ц ь, каб проста ўзняць творчы настрой і, калі хочаце, паказаць прыклад і іншым мясцовым Герадотам! Бо хіба ж адзін толькі наш Слуцк спрадвечна адметны і знакаміты? Хіба па іншых нашых гарадах і вёсках не знойдзеца летапісецаў з н е з а б ы ў л і в ы м неабывякавым с ц і л о м?

...Не агледзішся, як нашаму Слуцку стукне 900 гадоў — не так ужо намнога маладзейшы ён за свайго стольнага брата Менска...

"Да сярэдзіны мінулага стагоддзя тэрыторыю горада амаль поўнаасцю займала драўляная будова... Ад багатай

зубы, дзесяць разоў ляпае цыганой па руках, а потым адыходзіць, а потым вяртаецца зноў...

На захадзе сонца вазы пусцеюць, гамана сціхае, кірмаш раз'язджаецца.

...Назаўтра, у панядзелак, Слуцк пачынае сваё жыццё, як і кожны дзень: кавалі куюць восі і коней, ганчары варожаць з глінай, півавары вараць піва (у колішнім Слуцку было аж чатыры піваварні!).

...Такім уяўляецца, а, можа, яно было і зусім не такое жыццё старадаўняга-даўняга Слуцка. Апісваючы г е р а і ч н ы я старонкі жыцця Слуцка, летапісец расказвае, што яшчэ ў XVI стагоддзі "хотяж татаре взяти Слуцк и не могли, биша бо из града их крепко..."

● "Актыўнае мураванае будаўніцтва пе-

У маім Слуцку нарадзілася кніга

драўлянай архітэктурнай спадчыны горада сёння практычна не засталася нічога. Напрыклад, з узятых у 1926 годзе пад ахову дзяржавы слупкіх драўляных сямі і царкваў і званіц да цяперашняга часу захавалася толькі адна Міхаілаўская царква на Востраве...

Паслужлівае ўяўленне імкнецца намаляваць той прадаўні драўляны горад, тых нязломных прашчураў прадаўніх, што найперш будаўнічай тэхнікай у руках мелі сякеру ды рыдлёўку... Але ж будаваліся! Збудоўвалі горад. І ўсю яго красу. І г а р а д с к о е жыццё таксама.

...Уяўляецца, як будзіў нядзельную раніцу разам з першым касым промнем сонца і першы воз. Як тарахцеў ён па бруку з такім громам, нібыта хацеў абвясціць канец не толькі цёпламу гарадскому сну ў гусіных прынах, а і самому гораду і ўсяму свету... Прачыналіся царкоўныя званы: "Бом-бом-бом!.. Не праспіце, вернікі, царства нябеснае!"

Неўзабаве за першым возам грукаціць другі воз, трэці, чацвёрты... І не паспяваюць гараджані адбіць першых паклонаў перад абразамі, як вуліцы і ўвесь горад да краёў патанаюць у калёсным грукаце, людской гамане і парасячым віску...

Акружыны сёлы едучы на кірмаш. Нельга праспаць кірмаш і мешчаніну.

А на кірмашы: і вазы з задранымі аглоблямі, і выпражаныя коні, прывязаныя да задка воза цялушка, пад калёсамі жывы мех парасят, на возе кормнік, што ледзьве дыхае, кашы як, змяняны шы гусей, чырвоны, як жар, грабянец пеўня, залатыя галоўкі масла ў капусным лісце, сыры ў палатняных клінках, кашы сліў, вазы антонавак і слупкіх бэраў... А на водшыбе — каб не патаўчы на чаралы — цэлая гара гліняных місак, збанкоў, гаршкоў і глякоў. І паліваных — званчэйшых за царкоўны звон. І не паліваных — апляці дротам, і ён паслужыць табе больш за паліванага... А яшчэ збоку — ведама, бедната — ідзе гандаль лазовым і ліпавым лыкам на лапці... А то яшчэ стаіць маладзіца і — не з добрага, відно, раю — трымае на руцэ поспілку-перабірранку. Паверыць нават цяжка, што гэта сама яна гэтымі сваімі цёмнымі агрубелымі рукамі падбірае гэтыя колеры і выткала ў сябе ў хаце гэтыя жывыя ружы, гэтых пеўняў і катой!.. Слуцкая ткачыня.

...Крамы гарадскіх гандляроў адчыняюцца таксама са з'яўленнем першага воза... Газа, дзёгаць, селядцы, вёслы абаранкаў, вязкі тараноў, бочкі мелюсу, хусткі, мыла, соль, гузікі, цукар, запалкі... Усё гэта багацце раскладзена і расстаўлена на прылаўках — толькі выбірай-налятай!

І пакупнікі выбіраюць.

Гараджанкі прыдзірліва абмацаваюць і ўзважваюць на руках курэй. Спрабуюць і таргуюць цяжкія, як пні, кліновыя сыры, спытаюць — ад воза да воза — масла... Гандляры скупляюць свіней. Нейкі небарака — прапала карова — тупае вакол цялушкі. Хаця ж бы пабегала, каб дзецім кроплю малака дачакацца... Натойп цыганой прадае каня, і хітры дзядзька (ён сам якога хочаш цыгана абдурыць) таргуюцца з цыганамі, дзесяць разоў глядзіць каню ў

раважна ў цэнтры і ўздоўж галоўных гарадскіх вуліц назіраецца з сярэдзіны XIX стагоддзя. Менавіта на характары мураваных будынкаў яскрава адчуваецца ўздзеянне агульнаеўрапейскіх архітэктурных накірункаў, у першую чаргу — класіфізму. Помнікаў мураванага дойлідства таксама засталася няшмат. Гістарычная забудова цэнтры не збераглася. Адсутнічаюць архітэктурныя комплексы або ансамблі. Некаторыя будынкі зніклі з твару горада ўжо ў 70-80-ых гады.

Так сцвярджаюць Уводзіны да "Помнікаў архітэктуры Слуцка".

Карціна татальна распаўсюджаная. Па ўсіх нашых гарадах (успомнім, як зацята руйнавалася ў 70-я гады — яна пры немцах, нават у апошнюю вайну захавалася! — наша менская Няміга), па вёсках, дзе-нідзе яшчэ заставаліся ацалелыя дваранскія маёнткі і сядзібы. Нічога не трэба было! Нішто нічога не каштавала. Па ўсёй Беларусі! Ды і ці толькі ў нас? А па ўсім нашым былым "непарушным"?

● Гартую-перагортваю старонкі "Помнікаў"... Хто — нават слука — мае сёння р э а л ь н а е ўяўленне пра Саборную горку?.. Гэты помнік археалогіі меў яшчэ назвы: першапачаткова "Дзядзінец", затым "Верхні замак", потым "Вялікая горка"... У 30-я гады нашага стагоддзя яна атрымала назву "Бязбожная горка" — вядома, пасля таго, як быў узарваны на ёй ("Рэлігія — опіум народа...") Мікалаеўскі сабор.

(У нас дома яго звалі Зялёным саборам, бо купал быў зялёны).

...Да прырасця і на споведзь наша Даманшчына хадзіла — за 7 вёрст — на Урэчка. Бліжэй ад нашага засценка царквы не было. А ўжо на самыя вялікія святы ці пры нейкіх выключных т р э б а х — як гадавыя памінкі — ездзілі ў Слуцк, у Зялёны сабор. Адзін раз бралі туды і мяне, восьмігадовую. Калі блізкая наша радня памінала там маці маю ў год... Памятаю, як правіў службу архірэй — увесь у белых рызах. Як прыслужвалі яму — таксама ва ўсім белым, як анёлы, са свечкамі ў руках хлопчыкі, не большыя за мяне... А яшчэ, як на клірасе неабсяжнага сабора спявалі пеўчыя. І прасілі Бога з а м а ю м а м у...

"Упокой, Господи, души усопших раб твоих!"

І як маліўся за яе архірэй у белых рызах...

"Господи помилуй! Господи помилуй! Господи помилуй!"

Было горна і жаласна. І хацелася плакаць. І па маёму... І плакаць ад кранальнага, крыштальнага таго спеву.

...У 1934 годзе Зялёны сабор разбурылі. На яго месцы ў 1940 годзе пачалі будаваць РДК... У 85-87 гг. РДК дабудавалі новым корпусам (па праекце архітэктара І. Зорына).

"Уяўляючы ўзор сучаснага дойлідства, з дакладна выяўленымі прамавугольнымі формамі асноўных і дадатковых аб'ёмаў, гэты будынак стварае зараз адзін з самых значных архітэкт-

турных акцэнтаў у цяперашняй забудове гарадскога цэнтру”.

“Акцэнт” гэты ў сённяшнім Слуцку сапраўды заўважны і значны. Але хіба Мікалаеўскі (Зялёны) сабор, што некалі гэтак велічна і ўрачыста ўзвышаўся над сваёй гістарычнай Вялікай горкай, здаваўся меней велічным і прыцягальным?

У душах і помыслах людзей?..

Што ж там яшчэ было, што ацалела ў сённяшнім Слуцку?

...Быў фарны касцёл і касцёл аўгусцінаў, ансамблі езуіцкіх кляшараў у Старым і Новым горадзе. Былі синагогі, мячэці... І, вядома ж, вялося свецкае будаўніцтва: Камедыхаўз, Будынак Дваранскага сходу. Будынак прысутных месцаў. Комплекс будынкаў паштовай станцыі і чыгуначны вакзал. Духоўнае вучылішча і Камерцыйнае (“Фасад яго багата апрацаваны лапатамі, арнаментальнымі паяскамі і карнізамі, фігурнымі аконнымі лішттвамі і нішамі. У асіметрычным вырашэнні галоўнага фасаду прасочваюцца рысы стылю мадэрн. Помнік так званай цаглянай архітэктуры...”).

Помнікам архітэктуры класіцызму захаваўся цяперашні будынак былой мужчынскай гімназіі. Як навуцальна ўстаноўва першапачаткова яна была заснаваная яшчэ ў 1617-20 гг. (кальвінісцкая школа). У 1630 г. атрымала статус гімназіі. З 1868 — статус дзяржаўнай класічнай гімназіі... Яе канцаў вядомы беларускі пісьменнік Язэп Дыла. Вучыўся там наш выдатны перакладчык-паэт Гаўрук. Паспеў яшчэ да рэвалюцыі скончыць яе і мой стрыечны брат Ждановіч Сцяпан Іванавіч. Дзяглыбокай старасці валодаў лацінай, грэцкай, нямецкай і французскай мовамі. І ганарыўся: “Класічная гімназія! Гэта вам не цяперашнія вашы дзесяцігодкі ды інстытуты!... І было чаго ганарыцца: з самім жэнэралем дэ Голем” вітаўся (вядома, па-французску) “от имени граждан герцогско-го Ленинграда”, калі “жэнэрал” быў у Ленінградзе і сустракаўся з ленінградцамі, хто выжыў у блакаду і вайну...

...Ды і сама я вучылася ў Слуцкім “камерчаскім” (так у нас казалі) вучылішчы... Цяпер у яго ацалелых пасля вайны сценах марынуець грыбы і агуркі, разліваюць па слоіках гарчыцу... А ў 20-40-я гады там каваліста педагогічны кадры (“раённага маштабу!”). Педтэхнікум і педвучылішча.

...Манументальныя парадныя дзверы на цэнтральную — Пралетарскую — вуліцу адчыняў нам, студэнтам, велічны, як храсцова кароль, пры форме і галунах (не хапала толькі булавы ў руках!) швейцар. Пад сотнямі маладых ног грывелі металічныя ўсходы. Лётам узносілася на тэрыторыю паверх нястомная маладая сіла!

“Мы все добудем, пойдем и откроем — Холодный полюс и свод голубой!..”

...Мела я “адносны” і да Дваранскага сходу... У “маю эру” ён быў Слуцкім райкамам камсамола. (Цяпер там размяшчаецца краязнаўчы музей).

Час забудовы будынка Дваранскага сходу адносіцца — па адных крыніцах — да пачатку XIX стагоддзя, па іншых — да канца XVIII. Узводзіўся будынак за мяжой Старога горада, акрэсленай старажытным абарончым валам, спачатку як панскі асабняк. А потым ён быў выкуплены горадам і стаў належаць Дваранскаму сходу.

Там у 1938 годзе разам з усім маім 1-ым курсам “Г” прымалі мяне ў камсамол... Дзе там было звяртаць нам увагу (і хто меў пра іх уяўленне?) на нейкія там класічныя прапорцыі ці на парадныя чатырохкалонныя порцікі, за якім адчыняліся нам дзверы ў нашу камсольскую будучыню? А за тымі дзвярыма чакаў нас найадказнейшы ідэянапалітычны экзамен. З усіх пытанняў — мне асабіста — найцяжэй за ўсё чамусьці было запомніць усё Палітбюро — прозвішчы ўсіх яго членаў, ды яшчэ пайменна і па бацьку...

Вядома ж, Іосіф Вісарыёнавіч Сталін быў першым. Другім ішоў ці не нарком Клім Варашылаў. Затым Будзённы. Лазар Маісеевіч Кагановіч. А яшчэ былі Касіёр, Постышаў... Не было канца! Ні пераліку іх імёнаў, ні страху перад гэтым экзаменам... І ўсё ж, усё мы, усім нашым 1-м “Г” курсам, здалі яго! Не здаў толькі адзін наш аднакурснік Ваня Дарашэвіч — у яго бацькі былі раскулачаны і сасланыя на Салаўкі. І хоць жыві ён тады ў свае цёткі — пра які камсамол магла ісці гаворка?

А мы ўсе астатнія, хоць і шкадуючы Івана, вярталіся позна ўжо вечаарам у свой студэнцкі інтэрнат на “Калоніі” і, пабраўшыся за рукі, палохалі ўсіх, хто прыпазіўся дадому, сваім спевам на ўвесь горад:

Мы покоряем пространство и время, Мы — молодые хозяева страны!..

...А то ўспамінаецца яшчэ, як недзе ў 80-я гады, у час адной з літаратурных нашых паездак па Слуцчыне падахвоціў мяне нябожчык Янка Скрыган пахадзіць разам з ім па старых незабытых мясцінах-вуліцах.

— Паходзім, Аленачка, па Трайчанах. Там жа некалі, у 20-я гады, як я толькі прыхаў у Слуцк, Божачка, якое хараставо было!

...Ансамбль св. Троіцкага (Трайчанскага) манастыра, дакладна невядома, калі ён быў заснаваны. Першы напамінак пра яго ў сучаснай гістарычнай літаратуры адносіцца да 1445 года. Ёсць звесткі, што ён неаднойчы гарэў, неаднойчы разбураўся. Што апекунамі яго да канца XVIII стагоддзя былі слукцкія князі.

(Ах, князі слукцкія сённяшнія, азірніцеся назад! Паганаруйцеся, дзе вы жывяце і в а л а д а р ы ц е... Якая пачэсная Даўніна стаіць за вашымі часовамі і спінамі! Пакіньце ж і вы ў нашчадкаў свой пачэсны след-успамін!..).

“Галоўнай святыняй і цэнтрам Ансамбля быў Троіцкі сабор. Мураваны храм на плошчы, абсаджанай векавымі ліпамі, замест старажытнага драўлянага быў пабудаваны ў 1505 годзе па фундацыі княгіні Настассі Амелькі... Узводзіўся ён у памяць аб удалай абароне горада і перамогі над перакопскімі татарамі...”

...Адкрыем том энцыклапедыі “Архітэктура Беларусі”, падзівімся на яго малюнак. Напалеона Орды. (Так зараз Масква на б о ж н а дзівіцца на адбудаваны Храм Хрыста Спасіцеля). Божа, які ты быў прыгожы, Слуцк! Як светла і малітоўна ўзносіліся і гарэлі ў небе купалы храмаў... Як урачыста падавалі свой малінавы голас царкоўныя званы... На старой драўлянай двух’яруснай званіцы на пачатку XIX ст. вісела ўжо восем званоў! Большы з іх быў адліты мясцовымі майстрамі ў 1799 г. і меў 207 пудоў і 10 фунтаў вагі.

...У 30-я гады XX ст. Трайчанскі манастыр быў скасаваны. “Найбольш каштоўныя з яго рэчы забіраюцца ў музей. Астатняе рабуецца. Канчатковае разбурэнне манастырскага комплексу завяршаецца ў 50-я гады”.

Цяпер на яго тэрыторыі размяшчаецца ваенны гарадок. Салдацкі казармы. Вучэбны плац, дзе муштруюць салдат...

І доўга-доўга не было ні знаку, ні водгуку, што некалі тут луналі анёлы... Толькі ў 1994 годзе паломнікамі Менска і слукцкімі вернікамі ўстаноўлены памятны Крыж.

...Нядоўга хадзілі мы па тых Скрыгановых Трайчанах. Добра біты і трушчаны і вучаны “шчаслівым савецкім жыццём” (з турмамі і ласапалам), Іван Аляксеевіч не надава гаваркі быў пасля тае нашае э к с к у р с і і, калі мы, мінаючы знакаміты Чортаў мосцік, вярталіся таксама па добра знаёмых нам вуліцах у гасцініцу.

— Дзякуй Богу, што адбудоваўся, што будзецца наш Слуцк... Але ж нейкі надта ён, Аленачка, увесь як пляскаты... Колішні Слуцк меў свой твар. А сённяшні... — шкадаваў Скрыган...

Ах, хіба п л я с к а т ы сёння адзін толькі Слуцк?

Як зайздросціла я ў Італіі, калі нас, турыстаў, прывозілі паказваць якую-небудзь базіліку яшчэ з 12 ці 13 стагоддзя! Захаваную з такім гонарам і любасцю! А мы, дзікуны, руйнавалі нават тое, што не адолела, не зачаліла, пакінула нават апошняя сусветная вайна...

Але ж Жыццё няспынае. Як няспыны і сам Час... Як падуладнае ім вельмі і вельмі многае! Калі яно належыць разумным, адданым, заклапочаным пра будучыню Радзімы і яе Гісторыю Волі і Рукам.

... З павагаю загортваю кнігу Ігара Ціткоўскага. Старонкі яе ўдзячна вярнулі мяне ў мой Слуцк, у якім я ўжо даўнавата не была.

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Р. С. Можна, з гэтага трэба было пачаць?.. Кніга “Помнікі архітэктуры Слуцка” выдадзена Слуцкай Асацыяцыяй “Выгокі” ў рамках праекта “Са-дзейнічанне захавання нацыянальнай культуры і гістарычнай спадчыны Слуцкіх” пры фінансавай падтрымцы Інстытута на карысць дэмакратыі ва Усходняй Еўропе (Варшава), прыватнай фірмы “Рамонт аўтамабіляў, аўтазапчасткі” (Бойка У. У., г. Слуцк).

Як бачым, жыве Беларусь!

А. В.

3 крылатай фантазіяй

ДА 115-ГОДДЗЯ 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯНКИ МАЎРА

Успамінаюцца першыя пасляваенныя школьныя гады. Замест партаў — самаробныя сталы і лаўкі, сабраныя ў хатах, замест сшыткаў — старыя канторскія кнігі, нейкія бланкі нямецкіх дакументаў і нават пажоўкля ад часу газеты. А чытанка ўсяго адна на доволі вялікую вёску. Хадзіла яна з хаты ў хату па чарзе. Апошнім вучыць урок ужо не было калі: кніга да іх трапляла позна вечаарам. Затое назаўтра чарга ішла ў іншым парадку: апошнія становіліся першымі.

А як прайшлі чытанку, настаўніца пачала задаваць хатняе заданне па кнігах, якія ў каго былі. Найбольш цікавыя чыталі ў класе.

І вось аднойчы адзін з нашых вучняў прынёс у школу старую, без вокладак кнігу. Настаўніца пагартала яе і сказала, што называецца яна “Палескія рабінзоны” і што напісаў яе Янка Маўр. Ні назва кнігі, ні яе аўтар ні аб чым нам не гаварылі. Але ўжо з першых старонак калектыўнага чытання “Палескія рабінзоны” запаланілі нашы дзіцячыя сэрцы. Нібы зачараваныя, сачылі мы за прыгодамі сяброў Мірона і Віктара, якія выпадкова апынуліся на бязлюдным востраве. Чакаць наступнага ўрокаў, каб даведацца, што было з хлопцамі далей, мы не маглі і таму заселі за кнігу дома. Чыталі да паўночы пры святле самаробнай газнічкі. Бацькі гналі спаць, а мы выкручаліся, як маглі, прасілі яшчэ некалькі хвілін, пакуль, нарэшце, не дайшлі да апошняй старонкі, якую, дарэчы, цяжка было разабраць.

Уся басаногага вёска жыла пад уражаннем прачытанай кнігі. А найбольш смелыя спрабавалі нават паўтарыць подзвігі Мірона і Віктара (інакш мы і не разумелі іх прыгоды), за што, вядома, ім дасталася на арэзі ад бацькоў. Праўда, у нас не Палессе і вельмі цяжка знайсці такія мясціны, дзе падарожнічалі смелыя хлопцы, але дзіцячая фантазія малывала і для нашых рабінзонаў не менш суровыя выпрабаванні. Што ж датычыць такога эпизоду, як аршыт бандытаў, то ніхто ў класе не сумняваўся, што падобнае можа быць і ў нас. Зусім нядаўна адсюль прагналі гітлераўскія акупантаў. А раптам, разважалі мы, самія хітрыя з іх яшчэ і цяпер хаваюцца ў нашых лясах? І было б вельмі добра вылавіць іх і жывымі прывесці ў вёску.

Тады, вядома, мы не ведалі, што кніга напісана задоўга да вайны, што ёй захаглыліся ўжо многія, такія ж, як і мы, падшыванцы. І ў кожнага “Палескія рабінзоны” абуджалі высакародныя парыванні да нязведаных і захапляючых падарожжаў, цікавых пошукаў і адкрыццяў. Ва ўмовах барацьбы з суровай прыродай, у складаных абставінах, у якія паставіў пісьменнік сваіх герояў, пасапраўднаму раскрываўся іх характар. Кожнаму хацелася быць падобным на смелых, няўрымслівых, кемлівых палескіх рабінзонаў, якія дзейнічаюць, здавалася б, у безвыходных сітуацыях рашуча і смела, не апускаюць рук перад цяжкасцямі.

Вялікая заслуга пісьменніка і ў тым, што ён ярка і выразна паказаў чароўнасць беларускай прыроды, што ў пошуках романтикі неабавязкова ехаць у далёкія краіны. І ў нас, на Беларусі, ёсць нямаля куткоў і

мясцін, непаўторных па сваёй прыгажосці. А сцвердзіць гэта мог толькі ўдумлівы мастак, гарачы патрыёт роднага краю.

За час сваёй літаратурнай дзейнасці Я. Маўр напісаў шмат твораў для юных чытачоў. Многія з іх ён прывяціў жыццю далёкіх краін. Яго аповесці “У краіне райскай птушкі”, “Сын вадзі”, раман “Амок”, многія апавяданні “Сведчаць аб тым, што пісьменнік добра ведаў гісторыю і географію розных краін, іх эканоміку, быт, культуру многіх народаў. Усе яго творы прасякнуты ідэямі гуманізму, у іх пісьменнік выступае добрым знаўцам чалавечых характараў, тонкім псіхалагам.

Трэба было мець вялікае і чулае сэрца, каб так глыбока і праўдзіва паказаць трагічны лёс хлопчыка Тубі, які зарабляе на пражытак тым, што шукае на дне марскім жамчужныя чарапашкі. З дзіцячых гадоў, са школьных чытанах стаіць перад нашымі вачыма і вобраз маленькага італьянскага хлопчыка Джузепе, які не мае прытулку і, каб не памерці з голаду, рызыкуючы жыццём, вымушаны пацяшаць багатых турыстаў. Тут на адным полюсе мы бачым шыкоўнае жыццё ўкормленых і задаволеных усім таўстасумаў, на другім — страшэнную беднасць, якой чалавек не можа пазбавіцца ад нараджэння да самай смерці.

Я. Маўр стаяў ля вытокаў прыгодніцкага жанру ў беларускай літаратуры. Яго творам уласцівы пазнавальнасць, драматызм, займальнасць, глыбокі патрыятычны і рамантычны пафас. Аповесць Я. Маўра “ТБТ” на рэспубліканскім конкурсе ў 1934 годзе была прызнана лепшым творам для дзяцей. У ёй пісьменнік сцвярджаў, што дзецям змалку трэба прывіваць любоў да працы, развіваць у іх ініцыятыву, выхоўваць “прывычку да карысных дзеянняў”. У “ТБТ” востра былі пастаўлены пытанні працоўнага і політэчна-нага выхавання дзяцей. Яны і сёння не страцілі сваёй актуальнасці.

У пасляваенныя гады, будучы ўжо цяжка хворым, Я. Маўр напісаў аўтабіяграфічную аповесць “Шлях з цемры”, фантастычную аповесць “Фантамабіль прафесара Цыякоўскага”, шмат апавяданняў. Яго творы праклалі сабе дарогу ў многія краіны, загучалі на розных мовах народаў свету. Яны пераняшаму хваляюць юных чытачоў сваёй дасціпнасцю, займальнасцю, глыбокай праўдзінасцю.

Уладзімір СКАПА

г. Віцебск

Маладыя, абаяльныя, сцэннічныя...

31 мая ў Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі, дакладней, у яго харэаграфічнай трупе, якая мае афіцыйную назву “Мінск-балет” і якой кіруе заслужаная артыстка Расіі Ніна Дзьячэнка, павінна адбыцца незвычайная харэаграфічная вечаарына. Усе яе героі добра вядомыя ў тэатральных колах. Найперш гэта вядучы дуэт балетнай трупы музакамедыі — Юлія Дзятко і Канстанцін Кузняцоў. Яны — выхаванцы Беларускай харэаграфічнай вучэльні, лаўрэаты многіх міжнародных конкурсаў артыстаў балета. У тым ліку ў Пермі (конкурс “Арабеск-96”), у Кіеве (конкурс імя С. Ліфара), а таксама апошняга па часе, 1997 года, міжнароднага конкурсу артыстаў балета ў Маскве, дзе К. Кузняцоў зрабіўся лаўрэатам, Ю. Дзятко — дыпламантам, а абодва яны былі адзначаны як лепшы танцавальны дуэт.

У апошні майскі дзень тэатр музакамедыі

ладзіць творчы вечаар (ужо, дарэчы, не першы) згаданых артыстаў. Праграма яго таксама выклікае цікавасць. У першым аддзяленні будзе паказана першая дзея класічнага балета “Жызэль” у выкананні балетнай трупы музакамедыі. У галоўных партыях выступяць Ю. Дзятко і К. Кузняцоў. (Між іншым, прэм’ера гэтага спектакля “Мінск-балета” адбылася падчас апошняга гастроляў калектыву ў Іспаніі). Другое аддзяленне ўяўляе сабой харэаграфічную кампазіцыю, пастаўленую спецыяльна для творчага вечаара маладым балетмайстрам Раду Паклітару. Асобныя танцавальныя нумары вельмі натуральна паяднаны з вершамі К. Бальмонта, які і натхніў маладога пастаноўшчыка. У якасці музычнай асновы выкарыстаны творы М. Равеля, К. Сен-Санса, іспанскія народныя песні ў выкананні М. Кабалье.

Тацяна МУШЫНСКАЯ

ЗАБОЙЦА З МІЧЫГАНА

(Паводле Э. Хемінгуэя)

Білі Андэрсан сядзеў за апошнім сталом ля акна і еў яечню з вэндлінаю, калі ўвайшлі тыя двое.

— І даўно ён у вас тут сядзіць? — спытаў адзін з іх у Джорджа, кухара.

— З учарашняга вечара, — адказаў Джордж.

— А што было ўчора, чарнамазы?

— Трыццаць першае снежня.

та, — сказаў Эд. — Не падабаецца і ўсё. Нічога не магу з сабой зрабіць.

Звонку пачуўся здушаны крык і грукат колаў. Прагучаў стрэл. Нехта вісчаў і енчыў. Зноў стрэлілі, і ўсё сціхла.

— А, успомніў, — сказаў Джэк, зрабіўшы добры глыток з куфля. — Гэты Хэм, ён жа любіць пакладзе ў першым раундзе. Так, Эд?

— Заб'е. Проста перарве напалам, — сказаў Эд.

— Я таксама гаварыў, — сказаў Джордж.

— Перарве напалам.

зімовы веладром у Парыжы, дзе сталы стаялі пад дрэвамі, а не так, як тут, і афіцыянтамі працавалі былыя баксёры... І той асаблівы свет шасцідзеянных гонак, калі вялікі Джойс, гэты Уліс у чорных акулярах, ужо амаль сляпы, сагнуўшыся ў тры пагібелі над рулём і не збаўляючы хуткасці, смактаў каньяк з гумавай грэлікі за пазухай пад майкаю, пакуль не разбіўся ўшчэнт... І тое, як пачуўся гук яго тэрэнтага пад шлемам чэрапа — быццам цюкнулі аб камень крутое яйка падчас сьнедання ў

планеты Салямус.

Біруля доўга, як у сне, ішоў пустымі калідорамі, пакуль адшукаў кабінет Доктара. Дзверы былі зачыненыя знутры.

Біруля пабег па лабірынту пераходаў, што вялі да лабараторыі Прафесара. Ля парога ён спыніўся і пазваніў. З лабараторыі пачуўся выбух нейкай вар'яцкай музыкі, звон разбітага шкла, жаночы смех і віск. Потым данеслася:

— Не ўваходзьце! Я прашу, я загадваю: не ўваходзьце!.. Я выйду сам.

Біруля адхіснуўся. Дзверы крыху прыдчыніліся, з іх вытыркнуўся Прафесар. З-пад яго расхрыстаннага на грудзях халата звісаў амаль лачаная, вочы глядзелі праз акуляры ўтрапёна, і на твары ляжалі падобныя на падвоенныя п'ялёсткі, нечым шчымымі знаёмыя чырвоныя плямкі.

— Што вам трэба, Біруля? Прабачце, я зараз не магу...

Тут Прафесара нешта тузнула і пацягнула назад, ён ірвануўся, учаліўся за вушак і, ледзь утрымліваючыся на парозе, пачырванеўшы ад напружання, закрываў:

— Вяртайцеся да сябе!

Я не магу быць з вамі ні хвіліны. Усё — па тэлесувязі!

— Дзверы за ім зачыніліся.

— Усё — па тэлесувязі! — данеслася да Бірулі ўжо з лабараторыі разам з радаснымі дзясочымі воклічамі.

Ён знайшоў нарэшце свой пакой і выклікаў Доктара. Экран асвятліўся. Доктар глядзеў на Бірулю, сумна ківаючы галавой:

— Я толькі што аслабіўся, Біруля. Калі ты прыходзіў, у мяне таксама былі гасці. Як і ў Прафесара. Так так... Ты чуў старт ракеты? Гэта я адправіў іх. Але ўжо заўтра...

— Доктар, вы можаце нарэшце сказаць, што ў вас тут адбываецца?

— Ну што ж, — уздыхнуў Доктар, — гэтага трэба было чакаць. Мы прагнулі кантакту з незнаёмай цывілізацыяй. Мы атрымалі гэты кантакт... Іншая справа — ці патрэбны ён нам...

— Я слухаю ўважліва, Доктар.

— Дык вось, выявілася, што гэтую планету Салямус акаляе Разумны Акіян неспасціжнай пакуль для нас плазмы. І — ты можа

уваіць? — ён ідзе нам насустрач. Ён шукае мову, сродак сувязі з намі. Ты сочыш за маёй думкай, Біруля?

— Не тое слова...

— Здаўна гэты Разумны Акіян неяк увабраў у сябе, заглянуў нашыя жаданні, якія мы стрымлівалі ў сабе, якім мы не давалі выйсця і пра якія мы... саромеліся гаварыць угорас. Разумееш? У кожнага з нас ёсць такое... І вось цяпер ён, гэты Акіян, ён дасылае нам тыя прыгнечаныя — а мо ўжо і знявечаныя жаданні. Ён дасылае нам іх у вобразах, з якімі мы звякліся на Зямлі. Ён хоча нам неяк дагадзіць і робіць так, каб здзейснілася тое, чаго мы некалі патаемна жадалі на сваёй планеце. І гэтыя вобразы ты не адрозніш ад усяго сапраўднага, чалавечага. Вось у чым справа. Ім немагчыма супрацьстаяць. Не стае сілы...

Біруля слухаў, стаіўшы дыханне. Потым адважыўся спытаць:

— І што ж гэта за жаданні?

Але ў гэты час на другім тэлеэкране ў пакоі Бірулі з'явіўся Прафесар:

— Калегі, увага! Ёсць магчымасць зняць непрадбачаны перашкоды ў працэсе нашых даследаванняў на гэтай планеце. Не забывайцеся, што і мы, і нашыя жаданні — толькі мой і тры зненне пісьменніка Станіслава Лема. І калі мы паведамім Акіяну галоўнае жаданне самога Лема — а яго мацней за ўсе нашы разам узятая, — дык можам спадзявацца, што Акіян цалкам пераклучыцца на яго і пакіне нас у спакоі. Папярэднія разлікі першай групы маіх кампутараў паказваюць, што...

— Да д'ябла вашыя разлікі! — закрываў Доктар. — Біруля, дзейнічайце, а не дык хутка да нас зноў з'явіцца гэтыя... нашы гасці. Паведаміце Разумнаму Акіяну самае вялікае жаданне Лема, — вы ж павінны яго памятаць, гэта ваш любімы пісьменнік.

Біруля надзеў на галаву шлем прыстасавання-перадатчыка, засяродзіўся і пачаў сувязь з Акіянам. Кампутары, што запісваюць думкі, выводзілі: "Мне вельмі хацелася б зноў напісаць што-небудзь накшталт майго "Салямуса". Станіслаў Лем".

Адказ быў хуткім: "Так шанцуе толькі раз у жыцці".

Аляксандр СТАНЮТА

Адвольныя пераклады

— Выходзіць, з мінулага года. Ён тут у іх сядзіць з мінулага года, — чуеш, Эд? Як табе гэта падабаецца?

— Не падабаецца мне гэта, — сказаў Эд, прысаджваючыся са сваім сябрам да стойкі. — Ён што, адно сядзіць, ёсць і нічога не п'е? Цікава. Джэк, што нам адкажуць тут на гэты раз.

— Ён гаворыць, што павінен не губляць формы, — сказаў Джордж. — Што яму трэба напісаць якое-небудзь апавяданне, каб пабіць старога Хэма. Ён жа паставіў дзясць супраць чатырох, што зробіць гэта. І калі ён не здолее...

— Можаш нам не давадзіць, абразіна. Ён і не здолее — бачна па ім. Без цэнта застанецца.

— Праўда што, — сказаў Эд. — Таму так і шчыруе, каб наесціся, пакуль можна. Як паглядзіш, у іх тут, Джэк, адны разумнікі.

— А Хэм — хто ён такі? — спытаўся Джэк. — Першы раз чую пра гэтага хлопца.

— Ну, гэта ж Эрні, — сказаў Джордж, выціраючы рукі аб фартух. — Эрнэст, Стары і мора, паляўнічы і рыбак. Кіліманджара, матадоры і сафары... Яго ў нас усе ведаюць.

— Відаць па вас. Во месцейка, — ну што ты скажаш, Эд?

— Не падабаецца мне гэ-

Проста дух выпусціць.

— Можна, пайсці і сказаць яму гэта яшчэ раз? — спытаў Джордж.

— Ідзі і не спазніся, прыгажунчык, — сказаў Джэк. — Мушу пайсці, бо Пала Хэм можа, не прысеўшы, зрабіць апавяданне, дзе нават словам не абмовіцца пра свята, якое заўсёды з ім, — наогул ні пра што ўцямна не скажа. Ён усё скавае ў падтаксе. У яго тэорыя такая — пра айсберг, якога толькі вяршынька бачна зверху.

— І правільна, — сказаў Джэк. — Канцы ў ваду і ўсё. Не, гэты Хэм, ён не дурны ў іх. Га, Эд?

— Так, ён не дурань, — сказаў Эд.

Кухар Джордж наблізіўся да стала Білі Андэрсана і нешта пашаптаў яму на вуха. Білі грукнуўся на падлогу ўсё роўна як з-пад яго выбілі крэсла. Ён ляжаў нерухома.

— Гэты хлопец гатовы, — сказаў Джордж, вяртаючыся да стойкі. Ён уздыхнуў і ўзяўся праціраць стаканы.

З таго месца, дзе ляжаў Андэрсан, данесліся стогны і мармытанне. Усе пачалі прыслухоўвацца.

— Ну добра... — стагнаў Білі, — цяпер я навучыўся пісаць свае апавяданні так, што іх ніхто не разумее.

Добра... Але я яшчэ напішу пра паляванне на снежнага чалавека... Я яшчэ пакажу

Булонскім лесе...

— Не трэба, Білі, — сказаў Джордж. — Ты супакойся, Білі.

— Мне ўжо цяжка дыхаць, — мармытаў Андэрсан. — Але, здаецца, усё ў свеце можна ўціснуць у адзін абзац, толькі б здолець...

— У гэтым уся справа, — зноў уздыхнуў Джордж. — Толькі б ўціснуць, Білі.

— Пойдзем адсюль, — падняўся Эд. — Пойдзем адсюль хутчэй.

— Страшна падумаць, — сказаў Джэк, таксама падрымаючыся. — Страшна падумаць, як ён ляжыць там пад сталом і ні слова не можа накрэмзаць, каб пабіць Хэма.

— Не падабаецца мне гэта, — сказаў Эд. — Не падабаецца і ўсё. Нічога не магу з сабой зрабіць.

— А ты і не рабі. Здаецца, мы ўжо нарабілі, — сказаў Джэк. — У самы раз згадаць цяпер пра айсберг. Канцы ў ваду — і ўсё.

— У падтэкст. Не, гэты іхні Хэм — не дурань, — сказаў Эд.

ІНШАЯ ЦЫВІЛІЗАЦЫЯ

(Паводле
Станіслава Лема)

Лазерная касмічная станцыя мякка, неяк неўпрыкмет, пасадазіла карабель Бірулі на штучны спадарожнік

Марцін КОЎЗКІ

Доля праўды

Колькі вакол нас ворагаў! Нядобразычліўцы, сябры нашых нядобразычліўцаў, нядобразычліўцы нашых сяброў. Непрыхільнікі, сябры нашых непрыхільнікаў, непрыхільнікі нашых сяброў. Зайздроснікі, сябры нашых зайздроснікаў, зайздроснікі нашых сяброў. Розныя там шкурнікі, зводнікі, шкоднікі... Трымай, дружа, а ці не ворагі мы ўжо самі сабе?

Пра што пішуць газеты? Чытач паведамляе, што знае, як грошы здабываюць. Купляеш цераз знаёмых у нацбанку долары, выкідаеш на рынак, і маеш намнога больш. Зноў купляеш і зноў кідаеш на рынак і так колькі хочаш разоў... Пра што пі-

шуць газеты? Пра тое, што вярэдзіць душы чытачоў.

Якія фуражкі, матуля, колькі ў іх шарму! Вышэйшыя па тулы толькі ў румынскай арміі. Ідзінае пераўбраенне? Усё гранічна проста: прызначылі міністра ніжэйшага па росце.

Няўцямнасць — найвышэйшы шык, свядомасць — толькі цень несвядомасці. "Не зразумеў", — кажа мужык, і невядома, у каго ўсё дома.

Была вёсачка "неперспектыўная", адстаялі намаганнямі калектыўнымі. — І жыве вёсачка — дзіва даіўнае! — Каб жа так, браце, а

то пры сённяшняй бесперспектыўнасці...

"Зеленбуд" не садзіць, а нішчыць талолі... за выкарчоўку плацяць у два разы болей.

Носыць цагляны з падвала наверх. Адзін па адной, другі па тры. Хто з іх нядбалы? Смяюцца майстры, і так ясна, той, што пра тры, — чужаецца падвала.

Няскора ўцякаюць толькі трусы, — з пагардай гаварылі зайцы.

Слухала славуага тэнара? Скарэй наадварот. Не слухала, а сачыла, як разіўляе рот. Яна, адзіная ў зале, вакал выкладала, і калі здабыванне гуку наука, дык чаго спрачацца, дзе пачынаецца навука і дзе заканчваецца мастацтва.

Конеі у Фінляндыі разводзяць цыганы. Адмыслова адкормлены рысакі-скакуны. А ў Якуці коні самі здабываюць сабе корм. Вось бынам такіх, скажу без дакору. А што да скакуноў, дык, можа, запазычыць у фінаў цыганоў?

Ветэранскае. Абудзіць генерала мог толькі ад'ютант. "Таварыш камандуючы, гусі ляцяць", — гучна крычаў ён і біў сябе па ляжках. Апантані паляўнічы, генерал падхопліваўся, ішоў карміць сабак, а тады ўжо да тэлефонаў. І ўсё жні адзін бой генерал не праіграў, быў нават адзначаны за вываленне Беларусі. А вы кажаце "таварыш камандуючы", а вы кажаце "гусі", з самім маршалам паляваў генерал.

— Пра іншых трэба мер-

каваць, глядзячы на сябе, — казалла пудзіла.

Загадка (з яўрэйскай). Што вышэйшае за дом і спрытнейшае за кошку? — Я вышэйшы за дом, — сказаў дым. — І я спрытнейшая за кошку, — сказала мышка.

Нашто муміфікавалі Леміна, хіба так ён будзе жыць? Толькі клопат будучым пакаленням, што з мерцвяком рабіць. А ўжо новая чарада карыфеяў спіць і бачыць сябе ў маўзалеях. Дык мо цяпер ад садружнасці нацый забараніць усялякую муміфікацыю? Мы толькі адным тады рызыкуем, што нехта цішкём сябе забальзамуе.

"Не засмечваць рэкламай!" — надпіс жылцоў на паштовай скрынцы. Вось бы такую — слова ў слова — на галоўным тэлевізійным будынку.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ

Саюз беларускіх
пісьменнікаў;
рэдакцыя газеты
"Літаратура і мастацтва"

ВЫХОДЗІЦЬ
З 1932 ГОДА

Галоўны рэдактар

Уладзімір
НЯКЛЯЕУ

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,

Мікола ГІЛЬ —

намеснік галоўнага
рэдактара

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ,

Жана ЛАШКЕВІЧ,

Алесь МАРЦІНОВІЧ,

Барыс ПЯТРОВІЧ —

першы намеснік
галоўнага рэдактара,

Віктар ШНІП —

адказны сакратар

АДРАС

РЭДАКЦЫІ:

220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

прыёмная рэдакцыі — 2332-461

намеснікі галоўнага
рэдактара — 2332-525,
2331-985

АДДЗЕЛЫ:

публіцыстыкі — 2332-525
пісьму і грамадскай
думкі — 2331-985

літаратурнага
жыцця — 2332-462
крытыкі

і бібліяграфіі — 2331-985

паэзіі і прозы — 2332-204

музыкі — 2332-153

тэатра, кіно

і тэлебачання — 2332-153

шыяўленчага мастацтва,
аховы помнікаў — 2332-462

навін — 2332-462

мастацкага

афармлення — 2332-204

фота-

карэспандэнт — 2332-462

бухгалтэрыя — 2366-071

Пры перадруку просьба

спасылацца на "ЛіМ".

Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
тыднёвіка "ЛіМ"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня
"Беларускі Дом друку"
(г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 77)

Індэкс 63856.
Наклад 4282
Нумар падпісаны ў друк
21.5.1998 г. у 17.30.

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 999
Заказ 3124/Г

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12